

Luftfartens cowboyer: I dette landet jukset hver tredje pilot

V
menn

UKE 30 25. JULI 2025 kr 99

FAILSAFE

*Dronene er
ikke større
enn fugler*

Slik forbereder Norge seg

DEN NYE FIENDEN

+ Så gigantisk er Google

Georg Bjørnnes var
Svalbards største
skrønemaker
**JUGDE SEG
TIL RIKSKJENDIS**

TESTER
**MISUBISHI
OUTLANDER
PHEV**

De som bare nekter å gi opp
**VERDENS DÅRLIGSTE
IDRETTS-HELTER**

REPORTASJER

6 Verdens verste idrettsutøvere

Det er gjerne vinnerne som blir hyllet. Men de desidert største taperne kan også bli elsket og berømt.

12 Ny trussel fra oven

Det ukrainske sjokkangrepet ødela 40 militære fly langt inne på russisk territorium.

24 Juks Airlines

En grov pilotfeil sendte 97 personer i døden – og førte til sjokkerende avsløringer om mangel på godkjente flygere i pakistanske flyselskap.

32 Det gylne kromfjellet

I fjellene i Albania ligger Europas største kromgruve. Et skattkammer for landet, men i blant en dødsfelle for arbeiderne.

38 Svalbards Münchhausen

Georg Bjørnnes var bjørnejeger, fangstmann – og skrånemaker.

52 True Crime: Politimorderen

Jackie Arklöv avsluttet en lang voldskarriere med å skyte i hjel to politimenn under en biljakt i Nord-Sverige.

58 Amasonenes slott

En ting utelates gjerne fra historien om Nymphenburg utenfor München: Stornazistens havarerte propaganda-mønstring av nakne amasoner.

64 Prøvekjørt: Mitsubishi Outlander

En av de mest populære SUV-modellene overrasker i comebacket.

68 Bil: Alpine A390

«Racerbil i dress» med tre elmotorer og forbikjøringsboost.

76 Reise: Aurlands aura

Den spektakulære naturen, de blågrønne fjordene og de idylliske bosettingene som en gang bergtok keiser Wilhelm II er like imponerende mer enn hundre år senere.

I DENNE UKENS VI MENN ...

...kan du få et lite innblikk i utfordringene vi har med å løse uønsket besøk fra oven.

Da småfly landet på Den Røde Plass, på Manhattant eller fløy mellom rådhusstørnene i Oslo, var gremmelsen stor i luftvern-kretser. Resten av oss moret oss over dristigheten og frekkheten.

Idag er små doninger som flyr over områder de ikke bør fly, ikke særlig morsomt. Krigen i Ukraina og mellom Israel og Iran har vist hvor ekstremt

utsatt byer er for små flyvende doninger med dødbringende og ødeleggende last. Droner er blitt den store utfordringen. Er dagens luftvern og jagerfly godt nok botemiddel? Det norske forsvaret tar ikke sjansen.

Takk for at du leser Vi Menn!

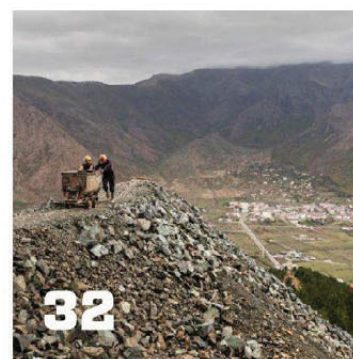

Lars-Erik Nygaard

38

« Alle vet at bjørnen er gal etter kvinnfolk. «Vi må bytte klær, æ og du», sa jeg til jenta. Det var et strev å få på de tynne silkestrømpene.

32

58

64

76

VERDENSNYHET!

e VITARA

PRIS OG AVGIFTSVINNER
FIREHJULSTREKK 2025

Elektrisk SUV med firehjulstrekk Som skapt for norske forhold

Avansert ALLGRIP-e 4x4 inkl. i prisen

Fire kjøremodus inkl. Trail-mode

412km WLTP rekkevidde

Suzuki Connect App

40/20/40 Justerbart baksete

Opptil over 500 l bagasjerom

Høy bakkeklaring

Les mer på suzuki.no

**Introduksjonspris
e VITARA ALLGRIP-e 4X4 fra kun 334.500,-**

SNOWTRAIL-UTSTYRSPAKKE INKLUDERT I PRISEN

19 tommer mørke aluminiumsfelger • 10-veis elektrisk justerbart førersete • Ambient stemningsbelysning • Adaptive frern- og hovedlys
Ikonisk 3-point led matrix • Trådløs mobillading • Stemmestyring • INFINITY by Harman lydsystem med subwoofer • Oppvarmet ratt & frontrute • 10.25-tommers skjerm & 10.1-tommers senter skjerm • Apple Carplay og Android Auto • 360 graders kamera

INNHOOLD

FASTE SIDER

10 Sløseribudsmannen

Frakt IKEA-møblene med sykkel!

20 Blinkskudd

Jungelens beste dødser.

22 Yans 10 på topp

Norske verdensrekorder i sære ting.

23 Og så ble det skjenk

Fylleslaget ved Hastings.

30 Grafikk

Google slår knockout på konkurrentene.

36 Ny viten

Slimete drapsmaskin og keisere i trøbbel.

44 Quiz

Vi Menns spesialquiz med tolv nye spørsmål og svar.

45 Kryssord

Vinn én million med flax!

46 Sudoku

Ukens hjernetrim.

47 TimeOut

Skråblikk på verden.

48 Kule sider

Lunch, Pondus, Radio Gaga, Rutetid, Absurdgalleriet m.fl.

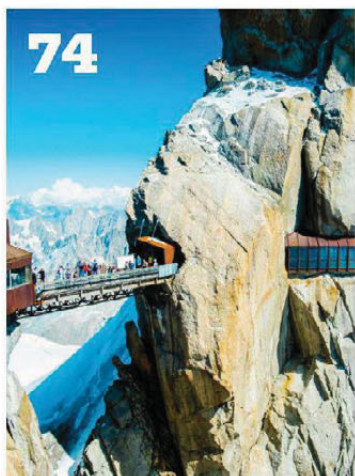
74 Reisemix

Finnmarks Grand Canyon, Mourinhos perle og nerdenes drømmetur.

82 Neste uke

10

Han mener altså på ramme alvor at kunder skal drasse tunge og uhåndterlige møbelpakker med seg på tog og buss eller sykkel.

LEDER

En norsk komedie

I en kommentar i den svenske avisen Expressen nylig forklarer Jens Liljestrand humoristisk om et møte med en kamerat i Norge. De to kjørte langs en ny sykkelvei i Stavanger, og den norske kompisen skjøt av at den hadde kostet 100 000 kroner pr. meter!

Liljestrand kunne ikke få det til å stemme, men etter å ha sjekket forsto han at det er sant. En sykkelvei i Sverige koster 5000 kroner pr meter.

Det er jo komisk i hvilken grad vi klarer å brenne oljepenger her i Norge.

Vår svenske kommentator-venn drøfter så Martin Bech Holtes bok «Landet som ble for rikt», og peker på konklusjonen: Vi nordmenn er blitt late og passive, de aller fleste direkte eller indirekte med et sugerør ned i statskassa.

Tre av fire nordmenn får sine inntekter fra det offentlige, enten som ansatte, pensjonister, studenter eller trygdede.

Konsekvensen er nok dessverre at vi, i motsetning til Sverige, mangler innovasjonskraft og visjoner. Det meste Innovasjon Norge kaster penger etter, går konkurs.

Sløsing i Norge er så avsidig at vi ser den ikke selv.

Redaktør:
Alexander Øystå
alexander.oysta@egmont.com

Story House Egmont er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største medieforsikringsmed 6300 ansatte og aktivitet i 130 land. Vi er en stiftelse, og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto «We bring stories to life» har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere deleide selskaper.

Vi Menn arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale i bladet oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presse-etiske spørsmål.

Adresse: PFU, Postboks 46 Sentrum, 0101 Oslo. E post: pfu@presse.no

REDAKSJONEN

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

Lars-Erik Nygaard
lars.erik.nygaard@egmont.com

Martin Jansen
martin.jansen@egmont.com

Jørgen Johannessen Kind
jorgen.kind@egmont.com

Tore Strøm
tore.strom@egmont.com

VIKTIG INFORMASJON OM ABONNEMENT!

Bli abonnent på [bladkiosken.no](#)
På [minside.egmont.no](#) kan du enkelt se på og administrere ditt abonnement.

KUNDESERVICE:

Tlf. hverdager 08-16: 22 58 52 30
E-postadresse: abo-vm@egmont.com
Fint om du har ditt kundennummer klart ved henvendelse til oss.
Abonnementet løper til du sier det opp.
Abonnementspriser: 1 år kr 2198,- (pristillegg utenfor Norden)

Produksjonsansvarlig:

Ingunn Elise Kristiansen,
ingunn.elise.kristiansen@egmont.com

Markedsansvarlig:

Maria Raza, maria.raza@egmont.com

Ansvarlig redaktør/direktør:

Axel Walø, axel.walo@egmont.com

ANNONSESALG:

Ad.venture AS
christian@ad-venture.no

UTGIVER:

Story House Egmont
ISSN 0042-4951

Besøksadresse redaksjon, markedsavdeling,
annonseavdeling: Nydalsveien 12, Oslo

Postadresse: Vi Menn,
Postboks 4980 Nydalen, 0441 Oslo
Tlf: 22 77 20 00

Redaksjonen overtar intet ansvar for manuskripter og bilder som ikke er bestilt. Vi Menn publiserer også digitalt og betaler i utgangspunktet ikke flere honorarer for samme artikkel. Dette blad må ikke utleies i ervervsmessig øyemed.

TRYKK: Egmont Printing Service

story house
EGMONT

EVENTYRLIG SUKSESS I NORGE

SEALION 7 4X4

BYD

byd.no

Den perfekte norske familiebil fra verdens største elbilprodusent

502km WLTP rekkevidde • 1500kg hengervekt
75kg takvekt • Høyt utstyrsnivå
578 l bagasjerom

MÅ SES OG
PRØVES!

Lanseringskampanje kun
469.900,-
Begrenset antall

Excellence-utstyrspakke inkludert – spar 129.000,-

91,3 kWh Blade batteri • Firehjulstrekk • Panoramatak med elektrisk solskjerm • 20 tommer Michelin Pilot Sport • Fjernlysassistent
Apple Carplay og Android Auto • Dynaudio lydsystem med 12 høyttalere • 360 panorama kamera • Flerfarget atmosfærellys
Vehicle-to-Load (V2L) funksjon + V2L kabel • Stemmestyring • 15,6 tommer roterbar skjerm • Cloud Service BYD App
Trådløs mobillading med kjøling • Sportsseter med oppvarming og ventilering • Head-Up Display med navi. Les mer på byd.no

VERDENS DÅRLIGSTE IDRETTS- UTØVERE

Verden elsker vinnere.
Men de desidert største taperne
kan også bli elsket og
berømt. Se bare på
disse fem.

MSTLES/WIKIMEDIA COMMONS

POSØR: Brasilianeren
Mauro Shampoo var
strålende fornøyd med tittelen
«verdens dårligste spiss».

Tekst: **Henning Skjærsæter**
og **Jonas Holm Ulshagen**

Vinnerskallene befolker idretten. Og så har du den gjengen her: Fem karer som var så talentløse innen idretten sin, at folk over hele verden elsket dem for det.

Mauro Shampoo, fotball

Brasilianeren Mauro var kaptein på fotballaget Ibis Sport Club, av mange blir regnet som verdens dårligste fotball-lag. Etter å ha vunnet et par mindre brasilianske cuper i 1975 og 1976, sank klubben helt til bunns i det brasilianske ligasystemet. Mellom 1980 og 1984 gikk klubben tre år og 11 måneder uten en eneste seier, noe som resulterte i den tvilsomme æren å havne i Guinness rekordbok som verdens verste fotballag.

Resultatet ble at supportere over hele verden sendte sinte telegram når laget en sjelden gang vant en kamp.

Ibis Sports Club fra byen Recife kunne også skilte med historiens sannsynligvis minst giftige spiss; Mauro Shampoo. Han scoret bare ett mål i løpet av ti år, og hadde en merkelig vane med å falle når ingen motspillere var i nærheten av ham.

Mauro var så elendig at han ble kjendis langt utenfor Brasil. Etter at han la støvlene på hyllen for å ta opp sitt yrke som frisør, ble en dokumentarfilm om ham laget med tittel «Mauro Shampoo: Footballer, Hairdresser and Macho». I filmen klipper den eksentriske fotballspilleren hår iført Ibis-drakt, mens han av og til trikser med en ball mellom frisstolene.

Den legendariske spissen fremstår som like dedikert frisør som når han forsøkte å filme seg til frispark: Barna hans er døpt Cream Rinse og Shampoozinho.

For noen år siden greide Ibis ►

YOUTUBE/STEELES

HÅRFIN: Mauro Shampoo var fotballspiller og frisør, men hadde ikke så mye erfaring med noen av delene.

å vinne tre kamper på rad, og fikk en trener med ambisjoner om å ta laget til toppen av brasiliansk fotball. Dette likte Mauro dårlig:

– Da blir vi ikke lenger ikoniske, bare et vanlig vinnende lag, slo han fast.

Taki Inoue, Formel 1

Taki Inoue er nok den første til å innrømme at han er verdens verste racerbilsjåfør.

Japaneren har uttalt at han ble livredd da han innså hvor raske F1-bilene virkelig var, første gang han deltok i et profesjonelt race. På 18 løp fikk han totalt 0 poeng. Spesielt to hendelser skulle han bli kjent for:

Under Monaco Grand Prix i 1995, klarte han å treffe en såkalt safety car kjørt av den tidligere Formel 1-føreren Jean Ragnotti.

COME FLY WITH ME:

Storbritannias mest kjente, men ikke nødvendigvis beste, skihopper.

Kollisjonen førte til at Inoues bil krasjet inn i sikkerhetsgjerdene, mens Ragnotti sannsynligvis lot glosene hagle over den talentløse japaneren.

Den neste ulykken skjedde i Ungarn. Og da var Taki Inoui att-påtil til fots.

Som vanlig hadde Taki kolli-

dert. Bilen hans tok fyr. Sikkerhetsmannskaper kom til med brannslukkingsapparat, og Inoui kom seg ut av bilen. Han var tilsynelatende på vei bort da han plutselig grep et brannslukkingsapparat og bråsnudde for å gi bilen sin en ekstra dose skum – akkurat i det en redningsbil ankom. Taki lå langflat over panseret på bilen, som fikk seg en saftig bulk i panseret.

Formel 1-føreren hadde altså

like elendig reaksjonsevne som fotgjenger, som han hadde bak rattet. Ikke var han spesielt tess som brannmann heller.

Eddie Edwards, skihopper

Da britiske Eddie «The Eagle» deltok i Albertville-OL i 1990, var han den første britiske skihopperen som deltok i lekene siden 1928.

Eddie deltok både i liten og stor bakke, og havnet helt sist i begge. Det oppsummerer i bunn og grunn karrieren til «The Eagle». Engelskmannen ble svært populær nettopp av den grunn stjal det meste av oppmerksomheten i OL, deltok i flere talkshow, har hatt flere egne radioprogrammer og fikk attpå til en hel-aftens spillefilm laget om seg ... rett og slett fordi han var så elen-

« Da blir vi ikke lenger ikoniske, bare et vanlig vinnende lag.

LUFTETUR: Ulykksalige Takis ublide møte med hjelpebilen.

YOUTUBE

DAILY MIRROR/SCANPIX SWEDEN

HVOR ER BALLEN?: Maurice Flitcroft i vant positur.

THOMAS KIENZLE

BRED SKIFØRING: Philip Boit er Kenyas første langrennsutøver.

EN DÅRLIG DAG

Noen idrettsutøvere er egentlige ganske gode, men de kan ha en dårlig dag.

Ivan Ukhov var en russisk høydehopper med dametrøbbel. Han møtte stup full opp til en høydekonkurranse i Sveits, etter å ha druknet sin kjærlighetssorg i vodka-Redbull. Han fikk ikke til et eneste hopp, men ble ufrivillig helt på YouTube. Senere skulle det gå veldig mye bedre med Ivan, og han har blant annet ett VM-gull, to EM-gull og flere gull i europacup og Diamond League.

YOUTUBE

GODT UNDER LISTA: Ivan Ukhov har akkurat landet sitt siste hopp for dagen, godt under lista.

rare hatter. Men uansett hvor mange andre navn og bisarre forklæringer han brukte ble han avslørt hver gang.

Philip Boit, skiløper

Philip Boit var Kenyas første til å delta i et vinter-OL. Han ble sponset av Nike fordi om han en gang skulle vinne noe, ville seieren bli historisk.

Men siden virkeligheten ikke er Disney-film, kom dessverre Philip Boit på siste plass under OL i Nagano. Han brukte så lang tid at han fortsatt var ute og gikk da medaljeseremonien skulle starte. Men vinneren Bjørn Dæhlie fikk seremonien utsatt slik at alle deltagere skulle komme i mål før medaljeseremonien kunne starte.

Når Philip Boit fikk vite om dette ble han så takknemlig overfor sportsånden til Bjørn Dæhlie at han valgte å kalle barnet sitt Dæhli Boit. □

Kilder: Heroic Failures – Stephen Pile (Faber and Faber), The Guardian, BBC, CBC, nrk.no, Wikipedia

dig i sporten han satset for fullt på.

Så dårlig var Eddie, at Det internasjonale skiforbundet så seg nødt til å innføre en ny regel med skjerpede krav for å delta i skihopping i OL. Regelen fra festbremsene i FIS hadde sin ønskede effekt. Eddie fikk ikke deltatt i flere OL – han hadde rett og slett ikke sjans til å kvalifisere seg.

Men Eddie har faktisk også satt spor etter seg i andre idretter – han innehar faktisk verdensrekorden i hopp med trekjelke! I 2016 fløy Ørnen hele ti meter. Det skal sies at han hadde få konkurrenter

innen «idrettsgrenen» – ifølge avisen The Independent var det kun én annen som hadde gjort et seriøst forsøk: Svensken Sven «The Sled» Svensson, som hoppet drøye åtte meter.

Maurice Flitcroft, golf

Maurice Flitcroft er regnet som den dårligste golferen som noensinne som har spilt profesjonelt. I 1976 fikk han en sjanse i British Open uten å ha fullført en eneste runde golf i sitt liv. Han møtte opp med billig-klubber kjøpt på postordre, og brukte 121 slag på å fullføre runden – den desidert dårligste prestasjonen i turnerin-

gen noensinne. Maurice umiddelbart bannlyst, ikke bare fra British Open, men fra alle golfklubber i landet. Maurice lot seg ikke knekke. Han bestemte seg i stedet for å bli profesjonell. Hans fremste problem: Han fant intet sted å trene. De få gangene han fikk innpass på en bane, ble han raskt nektet, ikke minst på grunn av en rekke brudd på golfens kleskodeks.

Løsningen ble å snike seg inn i golfklubbene midt på natten. Maurice ga aldri opp håpet om å vinne British Open, meldte seg på under en rekke dekknavn og møtte opp iført løsbart og flere

Har du ris, ros eller henvendelser til Sløseriombudsmannen? Skriv til redaktør Alexander Øystå: alexander.oysta@egmont.com

Sykkel for lastebil

Statsforvalter Bent Høie mener folk som handler på IKEA i Stavanger kan bruke sykkel eller buss. Det grønne skiftet gjelder også møbelkunder.

DET GRØNNE SKIFTET har slått til på en finurlig måte igjen - denne gang i Rogaland, nærmere bestemt på Forus i Stavanger. IKEA fikk i mai støtte fra lokalpolitikkerne i Stavanger kommune for å bygge senteret med 590 tilhørende parkeringsplasser for bil og 170 for sykkel.

Det kunne ikke statsforvalteren i Rogaland godta. Slik byråkratiet tolket reglene, kunne det nemlig være maks 183 bilplasser, men minst 1099 sykkelplasser.

Se for deg følgende scenario: Det er lørdag formiddag og fruene i huset har tvunget deg med på handletur på IKEA. Etter et solid måltid svenske kjøttboller har dere funnet noen fine møbler som dere henter i de sedvanlige flatplakkene. Dere ruller handlevognen ut på sykkelparkerplassen, og far i huset teiper flatpakkene fast på kroppen med gaffateip, mens fruene sitter på bagsebrettet og balanserer.

HØRES DET FRISTENDE ut? Antakelig ikke. Men det er nettopp slik politikkerne og statsbyråkratiet forestiller seg din fremtidige IKEA-tur i Stavanger. Er det ikke vidunderlig?

Sunn fornuft må vike for stivbente og byråkratiske regler - i hvert fall hvis de kan begrunnes

med det grønne skiftet. Stavanger kommune ønsket å gi IKEA dispensasjon av svært åpenbare grunner, men Statsforvalteren hevder at vedtaket er lovstridig og bryter med planverket.

Det er korona-general Bent Høie som er statsforvalter i Rogaland fylkeskommune, og han er nådeløs i sin dom over lokalpolitikernes frimodighet. «Kommunen kan ikke gi unntak fra disse reglene. Det finnes ikke hjemmel i loven» sier Høie til Stavanger Aftenblad. Stavanger kommune har ikke mandat for å gi IKEA dispensasjon fra de absurde parkeringsbestemmelsene. Høie understreker at «disse reglene er en viktig del av arbeidet med å nå nullvekstmålet, altså at biltrafikken i byområdene ikke skal øke».

REGLENE FØLGER KRAVENE

som ble satt i Nasjonal Transportplan 2025-2036. Her defineres et minimum av antall sykkelparkeringer per kvadratmeter butikkareal, uten hensyn til hva som faktisk selges i butikken.

Til NRK utdyper Høie begrunnelsen med at kollektiv transport og sykkelveier er mer enn tilstrekkelig for de fleste av IKEAs kunder.

Han mener altså på ramme alvor at kunder skal drasse tunge

RØDT TAR KAKA

Rødt-politiker Sara Mauland i Stavanger mener vedtaket må stå og at IKEA bør omjustere.

– Jeg skjønner hvorfor folk reagerer. Men problemet er at hvis vi gir denne dispensasjonen, så setter vi til side planen vi nylig har vedtatt. Da er vi tilbake til en situasjon hvor kommunene Stavanger, Sandnes og Sola konkurrerer om å tiltrekke seg bedrifter på Forus ved å tilby mest mulig parkering.

Mauland mener IKEA må innse at samfunnet har endret seg.

– Den forretningsmodellen som fungerte for dem på 80-tallet, må de kanskje vri litt om på. De må være med på det grønne skiftet. Hun viser til at IKEA kan bli værende der de er i dag, og beholde det antallet parkeringsplasser de har.

– Hvis de vil flytte, så må de faktisk forholde seg til parkeringsnormen, sier Mauland.

(Fra nrk.no, 18. juni 2025)

LISE ÅSERUD/NTB

CARINA JOHANSEN/NTB

IDIOTI: Fremskrittspartiets Kristoffer Sivertsen er ikke nådig med statsforvalteren og hans regelverk. «Ingen kommer til å ta med seg Billy-hyllene på sykkel.»

ILLUSTRASJON: IKEA

STRIDENS EPLE: Illustrasjonen viser hvordan IKEA på Forus blir. Om Høie får viljen sin, blir det en del kælving når man skal frakte sofaen hjem på sykkel.

PARKERINGSVOKTEREN: Statsforvalter Bent Høie er ikke bilens venn, men her venter han og Royalmobilen på kongefamilien. De skal neppe på IKEA.

og uhåndterlige møbelpakker med seg på tog og buss, eller teipe dem fast på kroppen og sjangle hjem på sykkel.

HØIE FORSTÅR AT mange kunder har behov for bil når de kjøper store varer. Men han har et ess i ermet:

– (...) de fleste som har vært på IKEA, ser at kundene ikke går ut med sofa eller et garderobeskap, men et par poser med telys og servietter.

Den skarpsindige Bent Høie mener altså at mesteparten av omsetningen til IKEA baserer

seg på telys og servietter, ikke møbler.

Statsforvalterens krig mot bilparkering på IKEA har provosert og sjokkert en del mennesker. Blant annet Kristoffer Sivertsen fra Fremskrittspartiet. Han leder utvalget som i sin tid ga IKEA dispensasjonen. «Dette er komplett idioti», sier han til avisen SA. Han kontrer klima-kritikken fra Høie med at biltrafikken faktisk vil minske, da både lageret og varehuset blir samlet på ett sted. Han ser også det urimelige i kravet om over ett tusen sykkelplasser.

– Ingen kommer til å ta med seg Billy-hyllene på sykkel. Og Foodora leverer ikke sofaer.

Nok et eksempel på at politikerne og byråkratene betales med dine skattepenger for å innføre og håndheve regler som absolutt alle ser er absurde.

HVEM ER ANSVARLIG for surret? Bent Høies tolkning av reglene, eller politikerne som vedtok dem? Kanskje begge.

Politikerne kan forsvare seg med at de ikke visste hva de gjorde. Høie, derimot vet. Selv om også han sliter med logikken.

Heldigvis er vi mennesker tilpasningsdyktige. IKEA og andre møbelselgere finner sikkert en løsning. Kanskje må de ruste opp egen bilpark, så de får kjørt ut varene på den måten. Like mye bilkjøring som før, riktignok, men behovet for kunde-parkeringsplasser blir jo kraftig redusert. Flytter de lageret geografisk, kan de jo få manipulert ned tallene til et minimum.

Ingen biler utenfor butikken. Bare syklene til telys-forbrukerne.

SMÅ DRONER ØDELA FOR MILLIARDER

SMÅ DONER, STOR

SKADE: Stillbildet stammer fra en video offentliggjort av Ukrainas forsvarsdepartement, og viser flere militærfly som er blitt angrepet av små droner. En del av den svarte dronen synes i øvre, høyre bildekant. Flyene fra disse basene skal ha vært brukt i angrepene mot Ukraina.

NY TRUSSEL FRA OVEN

Ukrainsk angrep og ødela 40 militære fly langt inne på russisk territorium. Metoden var å bruke små droner som unngår alle varslingsystemer. Forsvaret hevder at Norge har utstyr og metoder til forsvar mot den nye og livsfarlige teknologien. ►

På en sølete avkjørsel sto en stor lastebil med to mørkegrå containere på hengeren. På hovedveien, bare noen meter unna, sus-te biler forbi. Så, uten forvarsel, steg små, svarte droner opp fra containerne og satte kursen mot flybasen Belaya i regionen Irkutsk, seks-syv kilometer unna, men over 2500 kilometer fra den ukrainske grensen.

Noen minutter senere var en rekke russiske bombe- og jagerfly ødelagt av sprengladninger fra de små dronene. Søndag 1. juni ble den krigerske stormakten Russland tatt fullstendig på sengen.

Belaya flybase var ikke alene om å bli utsatt for overraskelsesangrep. Også Olenja militære flybase i Murmansk ble truffet. To andre russiske flybaser ble også forsøkt angrepet. Nesten 500 små droner ble brukt i aksjonen.

Ifølge ukrainske kilder skal minst 40 bombefly være truffet i det samordnede angrepet. Russiske myndigheter omtaler hendelsen som et terrorangrep.

Men det mest spektakulære var måten angrepene ble utført på: Et ødeleggende angrep gjennomført med en sverm med små, fjernstyrte droner som ikke lot seg stoppe eller oppdage før det var for sent.

Unngikk deteksjonssystemer

De russiske flybasene er har en rekke moderne luftforsvarssystemer. Men systemene viste seg å være svært sårbare for små droner, som fløy lavt og unngikk aller radar- og deteksjonssystemer. Dronene tok av så nær målet at russerne uansett hadde svært kort tid til å iverksette mottiltak.

Dronene bar med seg sprengstoff. Droneoperatørene visste nøyaktig hvor de skulle ramme. De siktet seg inn mot drivstofftankene i flyvingene. På den måten kunne svermen av små droner ødelegge et stort antall jager- og bombefly.

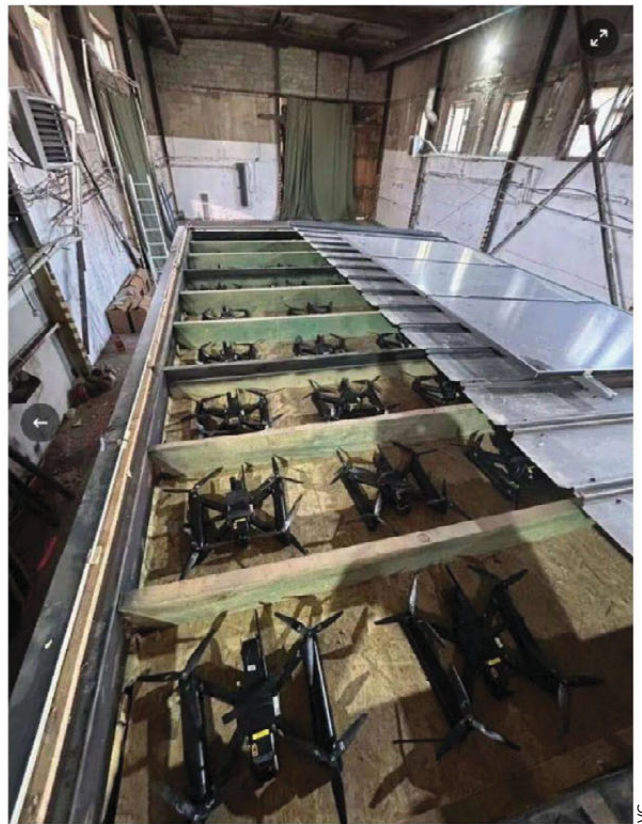
Operasjonen gikk under navnet «Spindeltev» og skal ha vært planlagt i halvannet år. Ukrainas sikkerhetstjeneste hevder russerne er påført skader for over 70 milliarder kroner. Vel så ille for ►

SPEKTAKULÆRT: En liten, svart drone stiger opp fra en lastebil som står parkert ved en hovedvei ved Belaya flybase. Den bærer med seg sprengstoff som snart skal ødelegge et bombefly. Røyken kommer fra flybasen, trolig etter treffere fra andre droner. Skjermdump fra en video lastet ned fra sosiale medier og vist på news9live.com.

SMÅ DRONER: Dette bildet, publisert på den russiske meldingsappen Telegram, skal vise dronene som ble brukt i de ukrainske angrepene i Russland. Dronene er på størrelse med doninger hvem som helst kan skaffe seg.

LITEN TUE: Dette satellittbildet viser ødelagte russiske militærfly etter droneangrepet på Olenja flybase i Murmansk.

« Dette er ukrainske handlinger som utvilsomt vil havne i historiebøkene.

russerne, er at betydelige deler av deres flåte av strategiske bombe-fly aldri mer vil komme i luften.

Effekten og gjennomføringen utløser spørsmålet om vi her i Norge har et godt forsvar mot denne nye og livsfarlige trusselen fra oven.

Landet midt i Moskva

– Dette er ukrainske handlinger som utvilsomt vil havne i historiebøkene, skrev president Volodymyr Zelenskij på X etter det spektakulære angrepet.

Aldri før han små droner stått bak så angrep av så stort omfang. Samtidig er angrepet en bekref-telse på noe man egentlig har visst lenge: Å oppdage og forsvare seg mot uvedkommende som kommer luftveien, er vanskelig. Og jo mindre de er, dess vanskeligere er de å oppdage og nedkjempe.

Tidligere skapte det sjokkbølger da småfly klarte å ta seg forbi alle radar- og varslingsystemer og fly eller lande på de mest usannsynlige plasser.

Det mest spektakulære eksempelet er den da 19 år gamle tyskeren Mathias Rust. I 1987 – midt under den kalde krigen – klarte han å lande et småfly på Den røde plass i Moskva, midt i hjertet av det strengt bevoktede Sovjetunionen. Innbyggerne kunne knapt tro sine egne øyne. Ikke resten av verden heller.

Rust hevdet at han bare ville bygge bro mellom øst og vest. Prestisjenederlaget var enormt for det russiske luftforsvaret. Få dager senere fikk forsvarsmi-nisterne fyken, og over 2000 mennesker måtte finne seg nye jobber som følge av den unge tyskerens vågale stunt.

Rust selv ble dømt til fire års straffarbeid i en sovjetisk fangeleir, men sonet bare 14 måneder i et høysikkerhetsfengsel før han ble benådet.

Og Mathias Rust var ikke engang først ute med å lure et småfly rundt alle sikkerhets- og forsvarssystemer.

Våghals på Manhattan

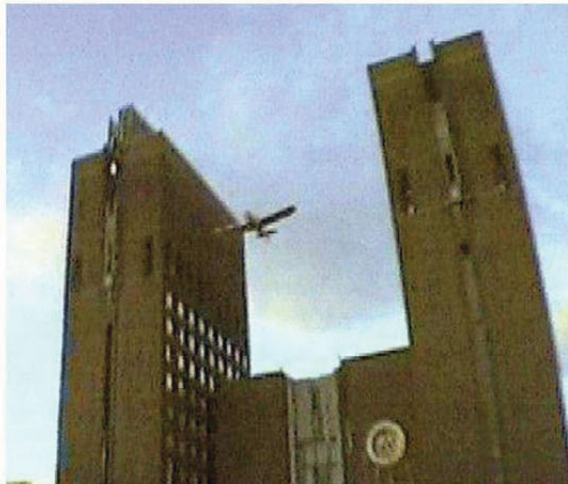
Thomas Fitzpatrick hadde ingen edle motiver da han utførte et vågestykke i 1956. Han skulle bare vinne et veddemål. 26-åringen var veteran fra Korea-krigen og var ute på byen i New York med venner. Godt utpå kvelden

HISTORISK ARKIV

ULOVLIG PARKERT: Cessna-flyet fotografert morgenen etter at Tommy Fitzpatrick landet flyet på gata i Manhattan. Vingene måtte demonteres før flyet kunne fraktes vekk.

NORSK FLYSTUNT: Bjarne Berntsen fløy mellom rådhusårnene i Oslo i 1998. Stillbilde fra en privat video.

PRIVAT

NTB

NY TIDSREGNING: Etter terrorangrepet 11. september 2001 måtte en hel verden tenke nytt nå det gjelder trusler fra oven, ikke minst fra fly. Her krasjer United Airlines Flight 175 inn i det sørlige World Trade Center-tårnet.

proklamerte han at han kunne lande et fly hvor som helst og når som helst.

Det hele endte med at han inn-gikk han et veddemål om at han kunne lande et småfly på gata – mellom skyskraperne – rett utenfor den irske puben der gjengen holdt hus.

Thomas hoppet i en taxi og kom seg til småflyplassen Teterboro, like utenfor byen, der han jobbet som mekaniker. Han tyv-lånte en liten Cessna 140, kom seg på vingene og satte kursen mot det opplyste New York. Helt uten lys på flyet og uten radio-kontakt.

Klokken tre om natten hørte gjestene på puben flydur utenfor, og tok til gaten: Der kunne de skimte silhuetten av et lite propellfly blant skyskraperne. Flyet la seg pent i den trange passasjen mellom bygningene på st Nicho-

las Avenue. Så landet det på elegant vis i krysset til 191. gate, rett utenfor puben. Til stor applaus fra de godt påseilede bargjestene.

Fitzpatrick vant veddemålet, og dagen etter proklamerte New York Times at det var «en bragd i flyhistorien».

Ingen ting sto om at episoden hadde dokumentert store huller i luftforsvaret av den amerikanske storbyen.

Mellom rådhusårnene

Også her hjemme har døsige luftforsvar og en våghals med tilgang til småfly, skapt oppstyr. I 1998 satt Bjarne Bertnes på Aker Brygge og hygget seg med noen kompis. Det endte i et vedde-mål som gikk ut på om han kunne klare å fly mellom tårnene på Oslo rådhus.

Berntsen hadde flydd mye seil-fly, men hadde ikke sertifikat for

SKANDALE:
Prestisjenederlaget for Sovjet var enormt da Mathias Rust klarte å lande et småfly midt på Den røde plass i Moskva i 1987.

NORGE LIGGER LANGT BAK

Russiske soldater trener med kampdroner på Kolahalvøya. Norske kadetter må kjøpe egne droner og som de bare får bruke på fritiden.

Årsaken er byråkratiske og firkantede innkjøpsregler i Forsvaret.

– Systemet Forsvaret er bygget på, er veldig rigid med svært tidkrevende prosesser. Det er ingen tvil om at systemet hindrer oss i å teste og eksperimentere med droner slik vi ønsker, sier major Sigurd Harsheim ved Hærens våpenskole på Rena til Aftenposten.

– Stivbente regler har gjort at vi befinner oss en generasjon bak, noe som aldri har vært et bra utgangspunkt. Løsningen kan være å sette opp droneavdelinger i militære avdelinger i alle bataljonene våre, sier hovedlærer og oberst Palle Ydstebø ved Krigsskolen.

Nylig vedtok Stortinget å be regjeringen umiddelbart legge til rette for at norsk forsvarindustri får mulighet til å fly og teste droner med våpen i egne testområder. Men vedtaket sa ingen ting om Forsvarets egne muligheter til å trene med, og utvikle kampdroner.

Kommunikasjonssjef i Luftforsvaret Eivind Byre, påpeker at trening med mindre kampdroner sorterer under Hæren og Heimevernet, da dette i all hovedsak handler om krigføring på bakkeplan. Luftforsvaret konsentrerer seg mest om det som foregår adskillig høyere oppe, samt derfra ned mot bakke og sjø.

FORBEREDT: Luftforsvarets kommunikasjonssjef Eivind Byre mener Norge har et robust forsvar mot små droner.

motorfly. Likevel rippet han et fly fra Hokksund flyplass og fløy nordover til Oslo.

Han visste at det er rundt 25 meter mellom Rådhusårnene. Flyet hadde et vingspenn på 11 meter. Kanskje en overkommelig margin. Men neppe innenfor allmenne regler for flysikkerhet.

Men Bjarte klarte det. Stuntet ble filmet fra bakken. Etterpå fløy han videre innover Nordmarka,

over Sollihøgda før han landet på Eggemoen ved Hønefoss.

Og atter en gang: Reaksjonene handlet mest om hoderystende beundring for dristighet og mindre om hvordan uvedkommende kunne ta seg uforstyrret inn i luftrommet over den norske hovedstaden. Ingen så egentlig for seg at gærninger i fly i lav høyde over storbyer kunne ha onde hensikter.

11. september tre år etter fikk en sjokkskadet verden erfare at antagelsene fra Oslo, New York og Moskva var feil: Terrorangrepene i USA i 2001 viste hvor sårbar vi er for harmløse fly i hendene til mennesker med onde hensikter.

Myndigheter over hele verden tok umiddelbart affære – og innførte skjerpet kontroll med dem som gikk ombord i fly. Signalet var velegnet til å berolige flypassasjerer. Men om noen trodde tiltakene var gode nok til å hindre angrep fra luften mot sårbar infrastruktur, skiftet de nok mening etter Ukrainas droneangrep på Russland 1. juni i år.

Bare prisen er ny

Hvis vi tidligere ikke klarte å oppdage fly som fløy der de absolutt ikke skulle, hvordan skal vi nå klare å forsvare oss mot en helt

«**Vanlige kontroll- og varslingsradarer vil normalt sett ikke detektere de minste dronene.**

ny trussel og ny teknologi fra oven?

Hvis Norge blir utsatt for et lignende angrep – med små droner som lett kan fraktes i dølgsmål nær kritiske mål, som unngår radarer og på få minutter skal gjøre ubotelig skade – har vi gode nok systemer som kan forsvare oss?

– Droner er egentlig ikke noen ny trussel. Det nye er at de er blitt så billige og lett tilgjengelige, sier kommunikasjonssjef i Luftforsvaret, Eivind Byre.

Han påpeker at vi må skille mellom det sivile og militære. Politiet håndhever norsk lov, altså lov- og regelverk knyttet til droneflyvning, mens Luftforsvaret forsvare våre militære flystasjoner.

– For politiet, som har ansvar for den sivile kontrollen med små droner, utgjør det en utfordring at tradisjonelle sperretiltak ikke lenger er tilstrekkelige. Små droner utgjør en trussel i en ny dimensjon, sier Byre.

Drone-etterretning i Norge

Politiet i Oslo opplyser at droneaktivitet som ikke er søkt om, vil medføre aksjoner fra politiet. Over Oslo sentrum er noen faste forbudssoner mot droner etablert, og restriksjoner for andre områder kan innføres ved spesielle anledninger, som ved Volodymyr Zelenskys besøk tidligere i år. Såkalte objekteiere, som Oslo Lufthavn, er ansvarlig for sine egne områder.

Men forbud betyr ikke at droner er luftrommet er vaksinert mot flygende droner. Sonene er ikke jammet ned, så droner vil kunne klare å fly der. En utfordring for dem som overvåker de aktuelle luftrommene, kan være å avgjøre om droneaktivitet er sivil, eller om det dreier seg om etterretning, terror eller et mulig militært angrep. Men på direkte spørsmål svarer Byre:

– Det foregår etterretning mot Norge med droner. Slik aktivitet er selvsagt noe vi følger med på.

Kan gjøre stor skade

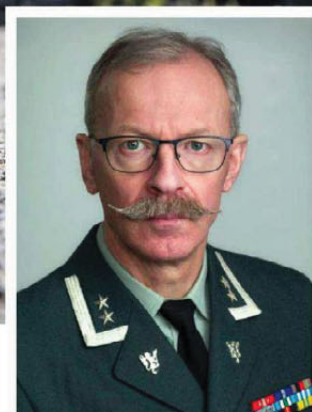
Ukrainas angrep i Russland 1. juni har demonstrert hvordan små droner utgjør en militær trussel.

– Alle forsvarsgrenene jobber med både bruk av egne droner og

FORSVARET

TRENER MED DRONER: Jo da, norske soldater trener med droner. Men oberstløytnant Palle Ydstebø (innfelt) mener vi ligger langt bak andre land. Her fra et heimevernskurs i dronedetektering.

FORSVARET

anti-dronetiltak, forteller Aleksander Stoltz, som er stabsbefal ved Luftforsvarets våpenskole.

– Hva slags skade kan små droner gjøre?

– De kan utrustes med ganske mye, det er egentlig vekt som setter begrensninger. Dronene kan selvsagt ha kamera og innhente informasjon. De kan også bære med seg sprengstoff eller kjemiske, biologiske eller radiologiske stoffer. Radiologiske stoffer avgir radioaktiv stråling i form av alfa-, beta-, gamma, eller nøytronstråling, forklarer Stoltz.

Han påpeker at det er leveringsplattformen som er ny.

– Før kunne objekter plasseres, kastes eller sendes til et ønsket sted. Men under Ukraina-krigen

har vi sett at droner for eksempel sendes inn i skyttergraver.

– Hvordan kan vi forsvare oss mot de små dronene?

– Svaret er sammensatt. NATO deler droner i tre kategorier. Spekteret går fra bitte små droner, på størrelse med insekter, og helt opp til førerløse fly. Som forsvaret mot de to største klassene, er det tradisjonelt luftvern som gjelder, forklarer Stoltz.

For den minste klassen, droner opp til 15 kilo, må andre midler brukes.

En rekke mottiltak

I Vesten vet vi lite om hvor tunge de ukrainske dronene var. Men bildene Ukraina har offentliggjort gir hint:

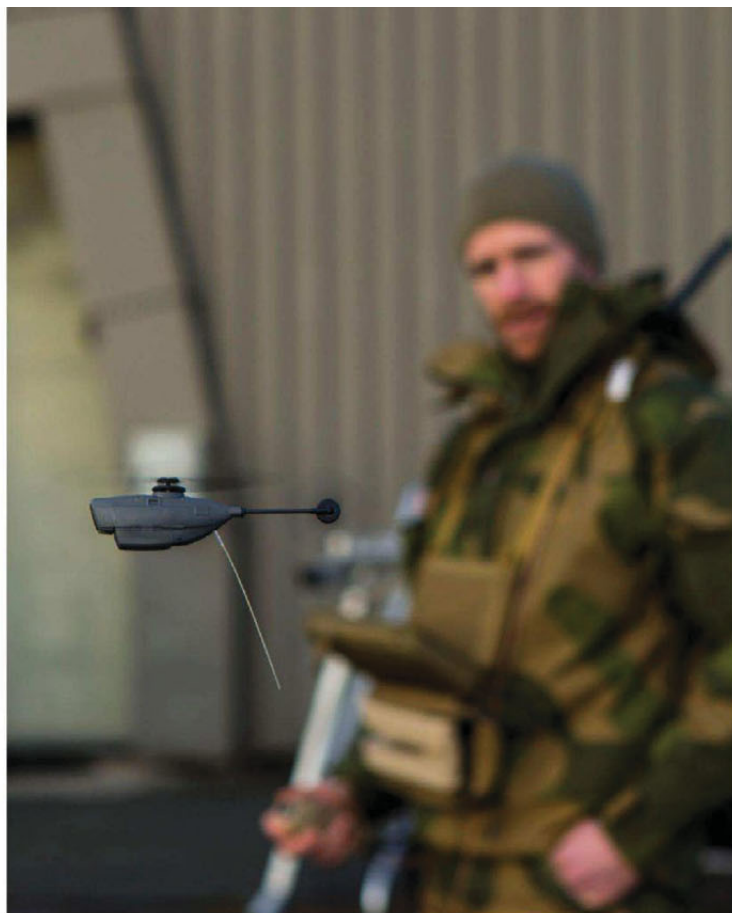
– Dronene i Russland var nok en i en av de minste kategoriene, såkalte FPV-droner, First Person View, sier Eivind Byre.

– Forsvaret mot små droner er sammensatt av flere elementer og innbefatter en rekke mulige mottiltak. Dette kalles C-UAS, Counter Unmanned Aerial Systems, sier Aleksander Stoltz.

Tiltak som innebærer fysisk treff – altså nedskyting – kalles kinetiske effekter.

– Tradisjonelt luftvern, som kanonluftvern og håndvåpen, kan være slike tiltak. Med laser- og mikrobølgevåpen, altså elektromagnetisk stråling, kan vi oppnå en kinetisk effekt på droner. Mye forskning på droner som er laget for å kolliderer med andre

« Noe enkelt tiltak mot små droner finnes ikke

ESPEN HANSEN RIISE / FORSVARET

MIKROVÅPEN: Flytryggings-offiser-UAS Hærens våpenskole, Løytnant Anders Ystmark hos Luftforsvarets flytaktiske skole viser frem dronen PD-100 Black Hornet. De minste dronene er fullt mulige å både oppdage og sette ut av spill, ifølge Forsvaret.

droner er også gjort, forklarer Stoltz.

Kan hacke droner

Elektronisk krigføring eller «cyber takeover» er også et alternativ. Da bruker man det elektromagnetiske- eller cyber-området til å ramme dronene.

– Vi kan forstyrre styringssystemet, påvirker antennen, jamme eller gjøre andre ting som forstyrrer styringssystemet til dronens GPS, forklarer Stoltz.

På denne måten kan dronen «lures» til å tro at den er et annet sted, eller til at dronen mister GPS-signalet helt. Hva en drone gjør hvis den mister styringssignaler, er avhengig av hva den er programmert til å gjøre. Noen vil miste høyde og fart og drifte bort fra det opprinnelige målet, andre venter i luften til de mottar signaler igjen, mens noen vil forsøke å fly tilbake til området der de sist mottok styringssignaler.

– Vi kan også ta kontroll over

dronen ved å «hacke» kommunikasjonen mellom dronen og fjernkontrollen samtidig som den faktiske dronepiloten stenges ute, sier Stoltz.

På større med en fugl

Ukrainas angrep i Russland viste hvor vanskelig det er å oppdage små droner. Hva slags systemer har vi for detektering av fiendtlige, små droner i Norge?

– En rekke løsninger finnes. Noen droner kan være små som fugler. Vanlige kontroll- og varslingsradarer vil normalt ikke detektere de minste dronene. Men vi har også radarer som er utviklet for å detektere mindre droner. Videre har vi akustiske systemer, som altså er laget for å plukke opp lyd, og som kan brukes nær kritiske lokasjoner, sier Stoltz.

Akustiske systemer er mye billigere enn radarer, og kan enkelt transporteres og brukes på mange steder. Sammen kan flere enheter triangulere, altså plassere en

– EN HELT NY UTVIKLING

Da Israel utførte sitt første og omfattende angrep på over 100 mål i Iran, inngikk små droner også i våpenarsenalet.

Angrepene natt til 13. juni skal ha blitt forberedt i lang tid.

Ifølge amerikanske og israelske medier hadde Mossad-agenter i forkant etablert en hemmelig dronebase like ved Irans hovedstad, Teheran.

Droner fra denne basen ble tatt i bruk under angrepet. Videoer fra israelsk etterretning viser at dronene svekket det iranske luftvernet, blant annet ved den viktige Asfaqabad-basen.

Angrepet mot luftforsvarssystemene ryddet vei for påfølgende israelske flyangrep, opplyser en israelsk tjenesteperson til The Times of Israel.

Oberstløytnant Palle Ydstebø ved Krigsskolen sier vi er vitne til en helt ny utvikling innen moderne krigføring.

– Angrepet i Russland var en spesialoperasjon. Ukraina har tidligere angrepet disse basene med større droner. Derfor har Russland forsterket luftvernet. Men de små dronene fløy under luftvernet. Pilotene styrte dronene via det russiske mobilnettet og brukte kunstig intelligens til å regulere for den store avstanden, sier Ydstebø.

Han mener dette viser hva slags potensial som ligger i bruk av små droner, også ut over normal radiorekkevidde.

– I dag bruker landstyrker radiostyrte droner ved fronten, men de kan jammes. Det benyttes også fiberoptisk styring, uten radio. Droner kan brukes som et viktig supplement til alle de andre våpnene man har. Det gir enda større slagkraft, og da blir det ekstremt krevende å forsvare seg, påpeker Ydstebø.

Israel er langt mer sparsommelig med informasjon enn Ukraina.

– Men de brukte også droner som man kan ha i en ryggsekk, enten som hele droner eller som komponenter man setter sammen. Dronene kan brukes opp til et par mil fra målet. Hvis motstanderen ikke har et spesifikt droneforsvar, er det fritt frem. Slike droner vil gi spesialstyrker en helt annen kapasitet, sier Ydstebø.

drone nøyaktig, på en veldig presis måte.

Lærer av Ukraina

– Slike systemer er allerede i drift i Norge. Vi kan også ta opp signalene som sendes fra dronen eller fra operatøren. Da kan vi på samme måte triangulere via elektromagnetiske signaler. Kameraer, sammen med kunstig intelligens, kan skille små objekter, for eksempel en fugl fra en drone. Miksen av alle disse sensorene gir totalt sett et meget robust forsvar mot mindre droner, forsikrer Stoltz. Han sier at Ukraina har vært i front når det gjelder å sette slike systemer i bruk.

Dansk TV 2 meldte i april at

statsminister Mette Fredriksen har sendt danske soldater til Ukraina for å lære om moderne dronekrig.

I mai bekreftet direktør i Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM), Arne Christian Haugstøyl, overfor NRK at også Norge og Ukraina har inngått et gjensidig samarbeid på cyber-feltet.

– Noe enkelt tiltak mot små droner finnes ikke, man må bruke flere metoder sammen, både for å detektere og nøytralisere en slik trussel, sier Stoltz. □

Kilder: Dansk TV 2, The Barents Observer, podkastene «Ugradert» (FFI) og «Psst» (PST), NRK, VG, Aftenposten, Wikipedia

JUNGELENS BESTE DØDSER

Hvem sa at katter ikke liker vann?

– Det gjelder definitivt ikke jaguarer, sier fotograf Paul Goldstein, som jevnlig følger det største kattedyret på det amerikanske kontinentet på nært hold i våtmarksområdene i Pantanal i Brasil. Jaguareren er kjent som en slu bakholdsjeger, og kan sitte rolig, gjemt i buskaset ved elvebredden lenge, mens den venter på at maten skal komme forbi.

På bildet stuper den målrettet mot en sjanseløs kaiman.

– Jaguareren er en utmerket svømmer, og så sterk at den lett drar en diger kaiman på land eller opp i et tre for å spise, sier fotografen.

Rovdyret er også kjent for å benytte en usedvanlig avlivingsmetode. Jaguarens bitt er så kraftig at tennene trenger gjennom hodeskallen på favoritt-byttedyr som flodsvin og maursluker. Heller ikke skilpaddens skall eller panserhuden til kaimaner kan stå imot bittet.

PAUL GOLDSTEIN/SWNS/NTB

10 PÅ TOPP

Norske verdensrekorder

Alle vil i Guinness Book of World Records. Her er noen norske helter som satte verdensrekord i ... vel, noe rart. Bildene er fra guinnessworldrecords.com

1. Captain Frodo (2009)

Den norske varietéartisten og akrobaten Captain Frodo har Guinness-rekord for flest ganger en person har presset kroppen gjennom et tennis-racket på ett minutt. Han greide syv.

2. Verdens største selbuvott (2014)

2,37 lange og 1,35 brede votter laget av lokale ildsjeler og strikkere til åpningen av Selbu Bygdemuseums vottesamling.

3. Lengste heng i stang (2020)

Harald Riise fra Bærum satte Guinness-rekord med lengste tid i «dead hang» fra stang (uten fotstøtte): 16 minutter og tre sekunder.

4. Høyeste is (2015)

I 2015 laget Hennig-Olsen Is i Kristiansand verdens høyeste iskremkjegle – hele 3,08 meter høy – og fikk Guinness-verifisering for bragden.

5. Verdens største pepperkakemann (2009)

21 meter lang pepperkakemann på 651 kg, bakt av IKEA Furuset i Oslo. Bildet viser blokker av pepperkake-deig formet som en kolossal mann, pakket og klar til transport.

6. Største undervannsbryllup (2019)

Pluragrotta i Nordland huset verdens største undervannsbryllup, med hele 69 dykkere til stede. Brudeparets navn: Ina Manshaus Pladsen og Jani Santala.

7. Verdens lengste skitog (2013)

Under Barnas Skidag i Oslo i 2013 samlet over 300 personer seg på samme, sammenkoblede ski og gikk et helt løp – en rekord verifisert av Guinness World Records.

8. Verdens lengste strikkede skjurf (2013)

Helge Johansen fra Oslo strikket verdens lengste skjurf (individuelt), på hele 4565 meter, og rullet det ut i Vallhall Arena. Guinness registrerte rekorden.

9. Verdens største sushi-mosaikk (2016)

56,50 m² sushi-mosaikk av 800 kg laks og 400 kg ris laget til 100-årsmarkeringen for Bodø/Glimt. Bildet viser deler av mosaikken og kokkene.

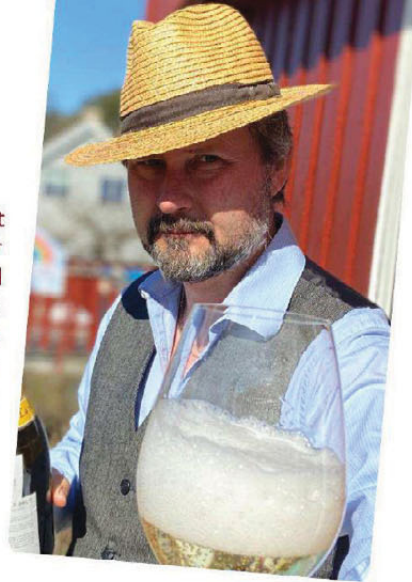
10. Verdensrekord i vingedraktflyging (2012)

Espen Fadnes (Team OneCall) satte sin verdensrekord i hastighet med vingedrakt (wingsuit flying) i Speikboden i Italia. Han ble målt til 250,6 km/t.

... OG SÅ BLE DET SKJENK

Ved Tom Amriati-Løvås

Alkoholen kan få frem det aller beste i oss. Men det har da hendt at brennevinet også har klart å lokke frem trollgubben som bor der inne et sted. I en ny spalte skal vi se nærmere på hvordan alkohol har fått historien til å gjøre de mest forunderlige rundkast. Og så, i akkurat den historiske skyggen, gi deg noen forhåpentlig gode tips til hva Vinmonopolet kan tilby. Vår guide i dette landskapet er Tom Amriati-Løvås, som blant annet driver podcasten DrinkFeed.

Beseiret i bakrus

Fylleslaget ved Hastings

ÅRET 1066 var av det hektiske slaget, spesielt høstparten. Blant annet ble vikingtiden offisielt avsluttet 25. september, litt ut på ettermiddagen, da Harald Hardråde og hans hær takket for seg og ble beseiret av Englands ferske konge, Harold Godwinson, i slaget ved Stamford Bridge (ved York, ikke hjemmebanen til Chelsea).

Og så kom 14. oktober, en av de mest avgjørende dagene i britisk historie. Godwinson og hans hær måtte nemlig dra rett i et nytt slag – nå ventet en invasjonstyrke fra Normandie under hertug Vilhelm. Han mente også å ha krav på tronen, og normannerne hadde usportslig nok vasset i land helt nede ved Hastings i sør, samtidig som angelsakserne slo i hjel vikinger i nord.

Harolds hær måtte gå 32 mil i full kampmundur, slpende på sårede fra det forrige slaget – en anstrengende marsj. Men 13. oktober tok de stilling og ventet på at normannerne skulle angripe. Ifølge krønikeskriveren William av Malmesbury tilbrakte de natten før slaget med voldsom øldrikking og tvilsom sang, mens normannerne skal ha brukt tiden på inderlig bønn og grundige skriftemål. Malmesbury (normanner selvsgt) skriver at engelskmennene møtte Vilhelms fromme og edru hær med «mer raseri og overmot enn militær kløkt», og at dette førte til nederlag og underkastelse.

Alkoholens forunderlige historie

Angelsakserne hadde definitivt rykte på seg for å være glade i et glass eller ti. Øl, ale og mjød var daglig drikke for folk flest, mens vin var forbeholdt overklassen og geistlige. Bryggerne var kjent for å lage god ale – mild, ren og forfriskende – og den var lett tilgjengelig. Malmesbury beskriver det engelske samfunnet som svekket av luksus og overdreven fyll, og hevder at denne mangelen på disiplin førte til et overmodig og dårlig organisert forsvar under slaget.

Selve slaget pågikk fra morgen til kveld. Det er ikke kjent hvordan været var, men det beskrives som uvanlig lyst. Stående i tunge ringbrynjer hele dagen under solen, uten tilstrekkelig hvile og muligens belemret med en voldsom fyllesyke, merket den engelske hæren kjøret.

Etter mange timers kamp begynte skjoldmuren deres å bryte sammen, og normannerne klarte å utnytte svake punkter. Harold og livgarden hans ble isolert og drept. Med dem falt også det angelsaksiske kongehuset.

Slaget ved Hastings ble et vendepunkt, ikke bare militært, men kulturelt og politisk. Normannerne brakte med seg språk, arkitektur, nye lover og et nytt dynasti. England skulle aldri bli det samme igjen.

Så om det var skjebnen, Gud eller en bakrus som felte kong Harold – det vet vi ikke. Men historien om 1066 viser hvordan selv de største øyeblikkene i historien kan ha små, menneskelige forklaringer.

VINTIPS

Til seiersfeiringen

Burning Sky Cuvee 2020 kr 231,10

Hvordan det angelsaksiske ølet smakte kan vi kun ane fra historien. Her er en annen type øl, fortsatt overgjæret, en survariant som må ha vært en vanlig sak i middelalderen. Frisk med skarpt krydder med innslag av honning, malt og litt småbitter ettersmak. Nytes best etter et slag.

Maison Kalder Rue des 4 kr 209,90

Normannerne hadde med seg vin og sider fra Frankrike, og Vilhelm selv satte pris på bordets gleder og et glass attåt. Denne gladsaken av en sider er fra Normandie. Mye eple og pærearoma, med lette sitrustoner, massiv eplefrukt og hint av bitterhet mot slutten. Denne tar du med i parken på picnic, eller til neste gang du feirer en seier over sakserne.

PRODUSENTEN

ENGLISH HERITAGE/GETTY IMAGES

ENDRET HISTORIEN: Slitne og muligens litt fyllesyke angelsaksere tapte slaget mot normannerne under Vilhelm Erobreren, og England tok en ny retning.

UFORKLARLIG ULYKKE: De utbrente restene av ulykkesflyet der det havarerte i et trangt boligområde en drøy kilometer fra flyplassen.

UTROLIG PILOTFEIL AVSLØRTE JUKS

97 personer omkom som følge av grov pilotfeil. Flykrasjen i Karachi for fem år siden resulterte i at en tredel av trafikkflygerne i Pakistan ble satt på bakken på grunn av juks med flysertifikatene deres. Først nå får Pakistanske flyselskaper lov til å fly til Europa igjen. ►

Tekst: **Håkon Bonafede**

Foto: **NTB scanpix**

Med 24 år som pilot og over 17 000 flytimer bak seg, var kaptein Sajjad Gul en av de mest erfarne flygerne i Pakistan International Airlines (PIA). Valgene han tok sammen med styrmann Usman Azam på den skjevsvangre flighten fra Lahore til Karachi 22. mai 2020, er desto mer uforståelige.

Flyet, en Airbus A320 med flightnummer PK8303, hadde stått langtidslagret på bakken de siste to månedene før ulykken på

grunn av covid-19-nedstengningen. Nå var de pakistanske innenriksflygingene kommet så smått i gang igjen. Men selv om flyet fungerte som det skulle, var pilotene opptatt av helt andre ting enn å føre et fly etter boken.

Korona-prat

Kaptein Gul, som til vanlig fløy på selskapets langdistanseruter, var blant de første pilotene som kom i luften igjen på innenriksflygingene. Opptaket på cockpitens taleregistrator fra den halvannen

« **Jeg opplevde i hvert fall styrmenn som i liten grad kunne fly.**

BOLIGOMRÅDE: Deler av ulykkesflyet havnet på hus-takene. At havaristedet var en trang gate, gjorde kaoset og opprydningen vanskelig for redningsmannskapene.

time lange turen, avslørte at flygerne i liten grad fulgte standardprosedyrer.

I stedet var de to dypt engasjert i samtaler om hvordan koronaviruset hadde påvirket tilværelsen.

Da flight 8303 startet nedstigningen til Karachi, ble flyet klarrert direkte til et waypoint som lå 15 nautiske mil fra rullebanen. Istedenfor å passere det i 3000 fot som instruert, lå flyet fortsatt på 10 000 fot.

NTB SCANPIX

ULYKKESFLYET: Airbus A320-maskinen hadde nettopp blitt satt i drift igjen etter å ha stått på bakken under korona-nedstengningen.

vinkel, ble også landingshjulene satt ut 19 kilometer før rullebanen.

Selv om pilotene mottok tre nye advarsler fra flykontrollen og råd om å avbryte innflygingen, fortsatte kapteinen å presse flyet nedover. Mindre enn 900 meter før rullebanen klarte han å få flyet ned på riktig høyde, før cockpit-besetningen på uforståelig vis dro opp landingshjulene igjen sammen med luftbremsene.

Det kan virke som om pilotene i ren distraksjon anså understellet som en del av luftbremsene som de ikke lenger trengte, og tenkte ikke på at hjulene var en vital del for å gjennomføre en trygg landing.

Uansett, hadde de fulgt standard prosedyre for landingen, ville ulykken aldri ha skjedd.

Fortsatt var farten 450 km/t, altfor høy for landing, og både hastighets- og understellsalarmen, foruten bakkekollisjonssystemet, begynte umiddelbart å ule uten at pilotene reagerte. Ulingen fortsatte helt til flyet landet med understellet inne.

Skled på motorene

Ulykkesrapporten fra det pakistanske luftfartsverket viser screenshots fra overvåkingskame-

CAA PAKISTAN

AVSLØRENDE: Den foreløpige havarirapporten viser bilder fra overvåkingskameraer av flyet mens motorene skraper langs rullebanen. Under vises skrapemerkene motorene etterlot.

raene da flyet rutsjet med motorene skrapende bortover betongen med et gnistregn etter seg.

Kapteinen hadde allerede satt i gang motorreverseringen. Skrapemerkene på rullebanen viste senere at venstre motor traff bakken 1400 meter etter baneterske-

len før den høyre traff betongen 400 meter senere. Deretter tok flyet av igjen.

Flygelederne i kontrolltårnet observerte det absurde landingsforsøket, men varslet ikke flyet direkte om at begge motorene kunne være skadet. I stedet

For å sette fart i nedstigningen, ble begge autopilotene skrudd av og luftbremsene satt ut mens nesen ble vendt nedover i brattere vinkel. Innflygingskontrollen i Karachi reagerte på flyets høyde såpass nært flyplassen og rådet pilotene heller til å fly i en stor sirkel for å kvitte seg med overhøyden før landing.

Advarsler i fleng

Kapteinen Gul kvitterte for advarselen med å si at han hadde situasjonen under kontroll mens han presset flyet nedover for å komme inn i glidebanen til instrumentlandingsystemet. For å øke luftmotstanden og dermed få en enda brattere innflygings-

ringte de på telefon til innflygingskontrollen som ikke videreformidlet beskjeden.

Flyet trakk til værs igjen i en venstresving for å ta en ny landingsrunde. Denne gangen ble understellet satt ut, før først den ene, så den andre motoren stoppet i luften på grunn av medfarten de hadde fått. Den siste radio-beskjeden fra kapteinen var tre MAYDAY-rop mens han desperat prøvde å holde høyden. Det holdt bare nesten før flyet falt mot bakken med høy nese. En drøy kilometer før rullebanen traff flyet en trang gate i et tettbefolket boligområde.

Bygningene på begge sider rev av vinger og motorer før flykroppen traff bakken. Kollisjonen og den kraftige påfølgende brannen tok livet av 97 av de 99 om bord, i tillegg til én person på bakken.

Falske piloter

I kjølvannet av rapporten, som avslørte flygernes graverende neglisjering av regler og prosedyrer, satte det pakistanske luftfartsministeriet i gang en gransking av sertifikatene til samtlige av landets trafikkflygere.

Mistanke om manglende kvalifikasjoner til enkelte flygere i PIA avslørte allerede i 2019 at 16 piloter hadde falske eksamenspapirer. Fem av dem hadde ikke engang fullført videregående skole, skulle det vise seg. Sertifikatsjekken skjedde etter en krasjlanding høsten 2018. Den gang ble sertifikatet til ulykkespiloten avslørt som falskt ettersom eksamensdatoen var en helligdag.

Den nye granskningen som ble utført i mai og juni i 2020, skulle avsløre langt verre forhold: Ifølge Pakistans luftfartsminister Ghulam Sarvar Khan ble 262 av landets 860 kommersielle piloter satt på bakken, mistenkt for å ha «tvilsomme» sertifikater. Av disse var 141 piloter ansatt i PIA.

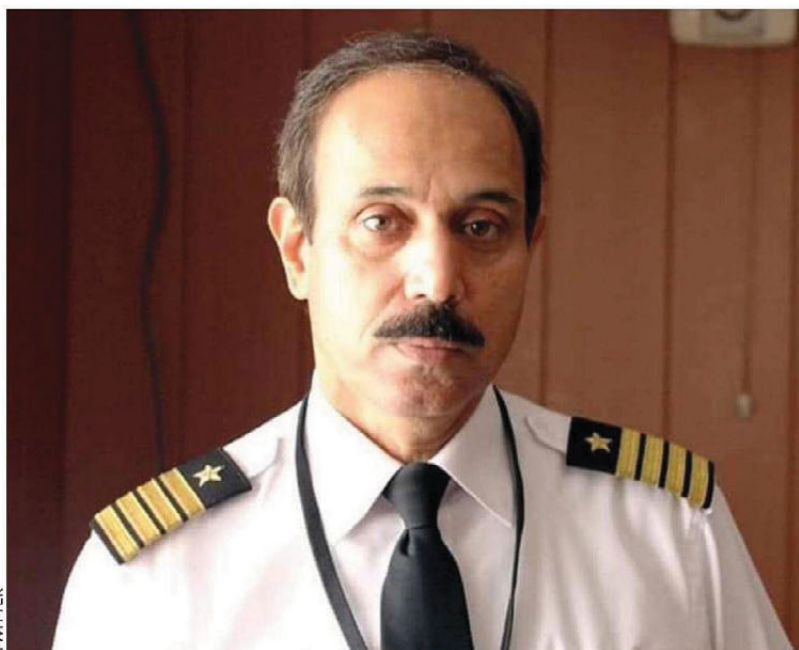
Til Deutsche Welle sa Khan at det ikke dreide seg om dokumentforfalskning, men et korrupt samarbeid mellom enkelte kontrollanter og eksamenskandidater som hadde fått andre til å avlegge én eller flere prøver for seg. I noen tilfeller samtlige.

Korrupsjon

I 2020 år skrev Vi Menn om den svenske piloten Thomas Salme

TWITTER

TWITTER

«HELTINNER»: Erum (t.v.) og Maryam Masood ble kjendiser i Pakistan da de ble det første og eneste søsterparet som har ført tunge passasjerfly sammen. Nylig ble det avslørt at begge står på den offisielle listen over piloter med falske papirer.

IGNORERTE PROSEDYRER: Kaptein Sajjad Gul.

som fløy Boeing 737 i 13 år og 10 000 flytimer for italienske og tyrkiske flyselskap med falsk pilotlisens. Salme er ikke spesielt overrasket over de pakistanske avsløringene som han kaller korrupsjon på høyt nivå.

– Jeg tror at pilotene har hatt en viss flygerkompetanse, nok til å klare seg. Og så har PIA sett gjennom fingrene fordi de trengte folk, hevder han.

Det tilsvarer situasjonen han selv var i da han søkte jobb i italienske Air One i 1997 med forfalsket sertifikat: Han besto simulatortesten, og selskapet, som var desperat etter B737-piloter, foretok ingen grundig sjekk av papirene hans.

Salme hevder at flygere uten tilstrekkelige kvalifikasjoner kan være et problem mange steder.

– Jeg opplevde i hvert fall styrmenn som i liten grad kunne fly. Men det var hyggelige folk, og trynefaktoren hadde vært avgjørende. Vennskap skulle egentlig ikke spille noen rolle, men det gjør det hvis man kom fra den rette familien, i for eksempel Pakistan. Slikt skjer i hele verden, men mer i visse kulturer enn andre, hevder Salme.

På listen over svindelmistenkte piloter er også søstrene Maryam og Erum Masood. De to ble hyllet som nasjonale helter på sosiale medier da de i 2016 for første gang sammen fløy en av PIAs Boeing 777.

Havarert omdømme

For PIA har avsløringene som viser at drøyt en tredel av selskapets 434 piloter har fløyet uten gyldige papirer, vært et enormt omdømmehavari. Krisen kom på toppen av problemene som fulgte av koronapandemien. Som følge av pandemien fløy ikke selskapet til Europa, men hadde ambisjoner om å gjenoppta rutene til Oslo, København, Paris og Barcelona mot slutten av sommeren 2020. Men etter ulykken i Karachi utestengte EU's byrå for flysikkerhet, EASA, PIA fra å fly innenfor EU, Norge inkludert. Forbudet ble opprettholdt helt til 29. november i fjor. Først da anså EUs luftsikkerhetsmyndigheter at hadde kommet langt nok i sitt arbeid med å få oversikt og bedre sikkerheten.

SÆR STATISTIKK

Full kaptein og skyting fra bakken er to av mange merkelige ulykkesårsaker i Pakistan de siste 10 årene.

Mens ulykkesstatistikken på verdensbasis har vist en jevn bedring, gikk utviklingen lenge motsatt vei for Pakistan. Fra 2000–2020 loggførte landet hatt 22 havarier med rutefly, åtte av dem var dødsulykker med til sammen 502 omkomne.

Flere av ulykkene har hatt uvanlige årsaker.

Under landing i Peshawar i 2014 ble et Airbus-fly fra PIA truffet av ild fra automatvåpen fra bakken. Av de 190 som befant seg om bord, ble to besetningsmedlemmer og én passasjer truffet. For passasjereren ble skuddene dødelige.

Bortsett fra flere passasjerfly som ble skutt i stykker av væpnet milits på bakken i Karachi tidligere samme år, har pilotfeil vært skyld i de fleste alvorlige flyulykkene i Pakistan.

2015 var et dårlig år for Shaheen Air. Året i forveien hadde en fullastet B737 kjørt av rullebanen i Lahore med ødelagt understell, heldigvis uten å forårsake alvorlige personskader. Denne gangen var det en alkoholpåvirket og utmattet kaptein som skapte problemer. Sikten var dårlig før landing i Lahore, og den eneste rullebanen som hadde instrumentinnflyging var stengt på grunn av reparasjon. Kapteinen, som hadde 0,7 i promille, valgte derfor å bruke instrumentinnflyging til han kunne se bakken, og deretter svinge over til den parallelle rullebanen rett før landing.

Den improviserte landingen forløp dårlig. Flyet fulgte hverken riktig kurs eller høyde, og da styrmannen foreslo korrigeringer, fikk han bare mumling til svar. Flyet endte opp i 110 meters høyde foran feil rullebane. Da kapteinen fikk øye på riktig rullebane, var høyden kun 50 meter. I 30 meters høyde prøvde styrmannen desperat å ta over styringen mens kapteinen holdt igjen.

NTB SCANPIX

OVERLEVDE: Den 24 år gamle ingeniøren Mohammad Zubair var en av kun to passasjerer som overlevde ulykken i mai 2020. Han fortalte at flyturen gikk som normalt helt til flyet ristet kraftig to ganger under landing. Deretter husker han ingenting før han krøp ut av det brennende vraket.

Flyet traff rullebanen langt inne i høy hastighet såpass skjevt at det venstre understellet brakk. Flyet fortsatt ferden ut i åkeren der det stanset først etter 2,5 kilometer. Utrolig nok uten alvorlige personskader.

Kapteinen var også problemet da en Airbus fra Airblue fløy inn i fjellsiden i tåken under et landings-

forsøk i Islamabad. Allerede under avgang hadde kapteinen ydmyket styrmannen. Han improviserte innflygingsprosedyren og hørte ikke på advarsler hverken fra terrengvarslingssystemet eller styrmannen før kollisjonen der alle 152 om bord omkom var et faktum.

SOLID GREP: Rundt 80 prosent av jordens befolkning bruker Google hver måned.

Alle mann til Google

Giganten slår knockout på alle konkurrenter.

Tekst: **Mats Schjølberg Ulshagen**

Foto: **NTB** Grafikk: **Graphic News**

Den amerikanske søkemotoren og nettgiganten Google befester sin posisjon som

verdens ubestridte internett-konge, med svimlende 136 milliarder månedlige besøk. 6,3 milliarder unike brukere verden over er innom hver måned. Til sammenligning bor det nå om lag 8,1 milliarder mennesker på jorden, noe

som betyr at nesten åtte av ti personer i praksis er innom Google minst en gang i måneden.

Alphabet dominerer

Da Google ble grunnlagt i 1998, var internett fortsatt en nisje i hverdagen for de fleste. Den gang hadde søkemotoren en håndfull tusen brukere per dag. Rundt år 2000 passerte Google én milliard søk i året – noe som nå i 2025 oppnås i løpet av noen timers aktivitet. I løpet av 25 år har det

som en gang hadde sitt utspring fra en garasje i Menlo Park i California blitt navet for informasjon for det aller meste av verdens befolkning.

Alphabet, Googles morselskap, har et solid grep om nettbrukernes tid. YouTube, som de også eier, ligger på en solid andreplass med 72,8 milliarder besøk i måneden. Over 3,6 milliarder brukere ser videoer og blir i gjennomsnitt i 25 minutter per besøk.

REUTERS/ANNEGRET HILSE/NTB

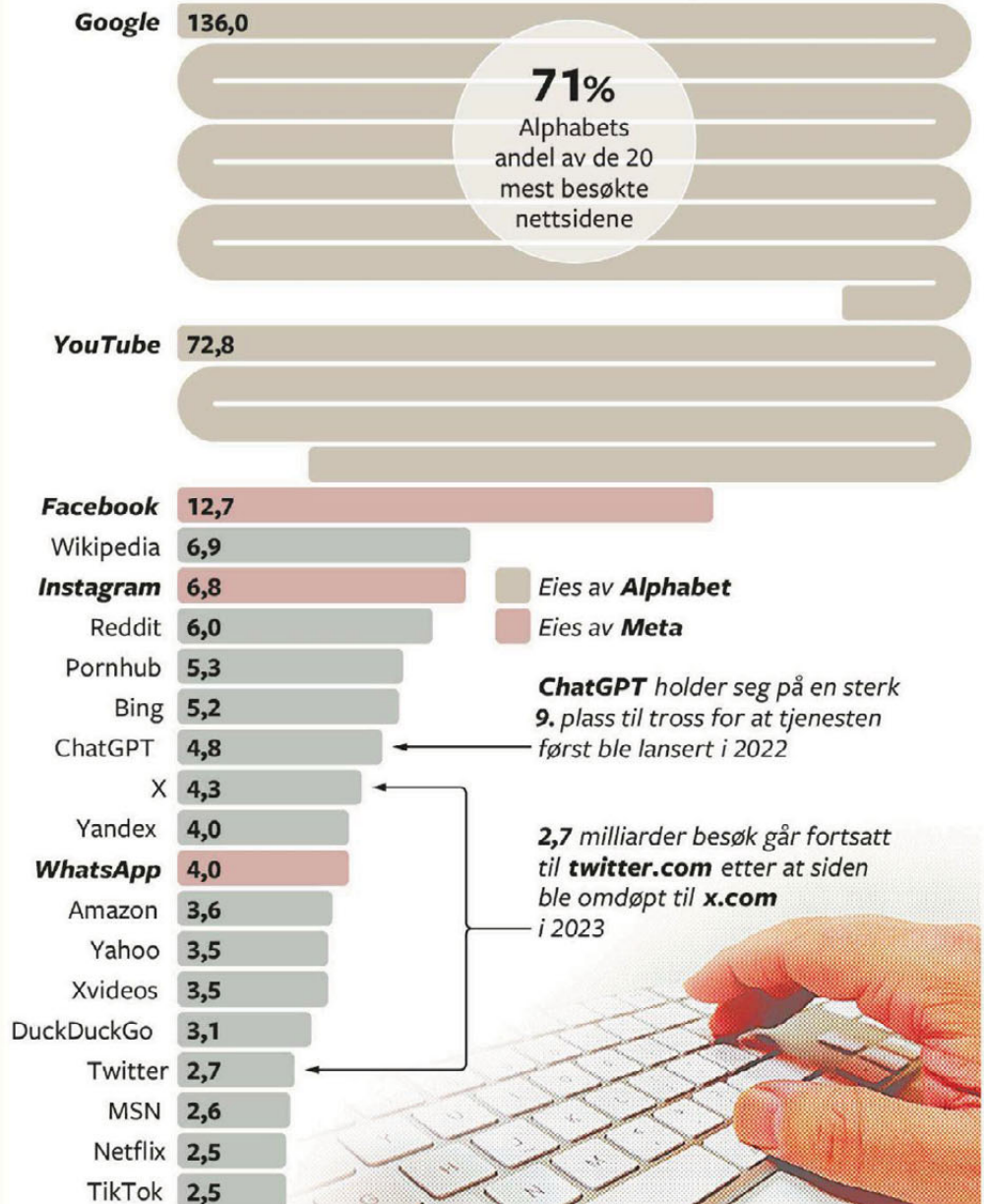
Google har jerngrep om internett

Nettgiganten fortsetter å dominere internett som verdens mest besøkte nettside, med tilnærmet monopol på søkemarkedet.

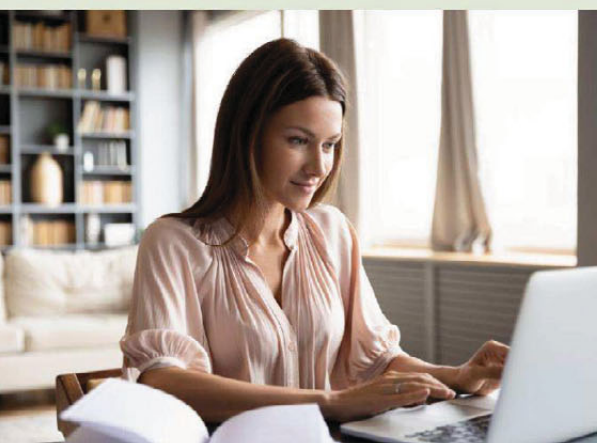
Google har 136 milliarder månedlige besøk fra 6,3 unike brukere.

VERDENS 20 MEST BESØKTE NETTSIDER

(Månedlige besøk, i milliarder)

KILDER: VISUAL CAPITALIST, INDULGE DATA NOV 2024 FOTO: NINIAN CARTER GRAFIKK: GRAPHIC NEWS ©

FIZ/ES/NTB

NETTBRUK: Alphabet, som eier Google og YouTube, slår knockout på konkurrentene.

X og XXX

Ser man på de 20 mest besøkte nettstedene globalt, står Alphabet alene for hele 71 prosent av all trafikk. Meta – eieren av Facebook, Instagram og WhatsApp – er den største konkurrenten, men de er ikke i nærheten av å matche volumet til Alphabet.

Et nytt navn som det er verdt å merke seg på listen over de mest besøkte nettstedene, er ChatGPT. Chatboten som tilbyr kunstig intelligens for vanlige brukere, ligger nå

på niendeplass globalt med nesten fem milliarder besøk i måneden – en bemerkelsesverdig utvikling for en tjeneste som ikke eksisterte før 2022. Vel verdt å påpeke er imidlertid at de fremdeles ligger bak blant annet Pornhub.

Andre kjente navn på lista er Reddit, Bing, TikTok og Wikipedia. Til tross for navnebyttet i 2023 får twitter.com fortsatt rundt 2,7 milliarder månedlige besøk, mens X, som det sosiale mediet nå heter, har fire milliarder besøk. □

ALBANIAS SKATTKAMMER

KROMFJELLET

Krom er i ditt rustfrie bestikk i kjøkkenskuffen, dine rustfrie skjermer på bil og motorsykel. Til og med kosttilskuddet du tar mot høyt blodsukker inneholder krom. Europas største kromgruve ligger i fjellene i Albania.

Albania er nummer to i Europa over landene med flest naturressurser i forhold til folketallet. Blant nasjonens viktigste ressurser er: krom, kobber, nikkel og kull. Ifølge Verdensbanken har Albania større mengder av naturressurser enn både Hellas, Tyrkia, Italia og Tyskland.

Gruvebyen Bulqizë med sine rundt 12 000 innbyggere ligger i fjellene i den nordøstlige delen av landet, 40 kilometer øst for hovedstaden Tirana, og er stedet med mest krom i hele Europa. Forekomstene av det sølvglinsende metallet ble oppdaget først på 1930-tallet, og de første gruvene ble satt i drift i 1948. Siden Albania på den tiden var under kommuniststyre, fikk landet god drahjelp i form av teknisk og teknologisk ekspertise fra både daværende Sovjetunionen og Kina.

På helsen løs

Summen av dette gjorde forholdsvis lille Bulqizë til Europas største og verdens tredje største produsent av krom. Da kommunisttiden endte i 1991, ble krom-gruvene overtatt og drevet videre av noen få private selskaper. Men det enorme profittbegjæret gikk på helsen løs for de som jobbet i gruvene. Færre arbeidere måtte gjøre mer, mens det ble investert lite i helse og sikkerhet.

I dag er fremdeles flere tusen i arbeid i gruvene i Bulqizë. Arbeidsmetodene har ikke endret seg mye siden 1950-tallet. Livsfarlig bruk av sprengstoff og utdatterte metoder for transport av krom-malmen gjør at gruvearbeiderne risikerer livene sine hver dag.

Hver enkelt arbeider produserer i gjennomsnitt åtte tonn krom per arbeidsøkt. ▸

50-TALLSUTSTYR: To gruvearbeidere skyver en gammel vogn foran seg etter å ha tømt den for krom. Den albanske gruvebyen Bulqizë har Europas største kromgruve.

KROM PÅ NÆRT HOLD:

En gruvearbeider viser frem en steinklump som inneholder krom.

Det tilsvarer en pengeverdi på cirka 15 000 norske kroner. Med 20 arbeidsdager i måneden blir det 300 000 kroner. Gruvearbeiderens månedslønn ligger på cirka 3000 kroner, én prosent av sin egen verdiskapning.

Flere ulykker der gruvearbeidere har omkommet, har inntruffet de siste årene. Minst 300 er blitt drept under arbeid i gruvene i Albania bare det siste tiåret. 22

av dem i Bulqizë. Statlige myndigheter skylder som regel på menneskelige feil. Ifølge albanske medier har de fleste gruveselskapene tette bånd til politiske makthavere, og blir derfor så godt som aldri stilt til ansvar for ulykene.

Protester

Stadig vekk utløser de tøffe arbeidsforholdene i gruvene i

Bulqizë protester og demonstrasjoner, både for å oppnå større sikkerhet, få bedre helsevesen, økte lønninger og lavere pensjonsalder. Så langt har albanske myndigheter stått steilt imot alle

krav. I november 2019 stiftet derfor flere hundre gruvearbeidere en ny fagforening, Bulqizës Forrente Gruvearbeidere (SMBB), for å sette makt bak kravene. Eierne av de største gruveselskapene

PAPPA MELLOM ØKTENE:

Gruvearbeider Mentor Shehu (39) er her hjemme mellom øktene i gruen med to av sine tre barn. Han har jobbet i 12 år i Europas største kromgruve.

« ... gruvearbeiderne risikerer livene sine hver dag.

KVINNER PÅ KROMFJELLET: Det er kvinnene som har den viktige jobben med å velge ut de mest verdifulle krom-steinene for viderebehandling.

reagerte med å gi alle som var med i fagforeningen sparken.

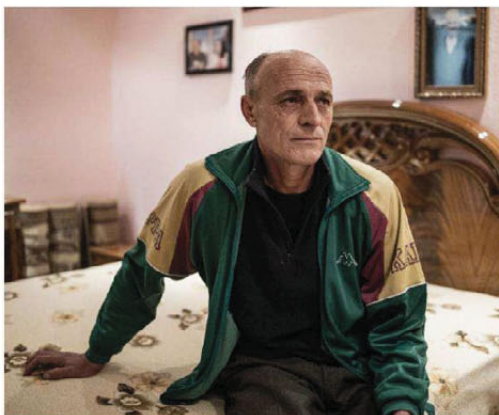
Kvinnene spiller også en viktig rolle i gruveindustrien. Det er nemlig de som jobber utendørs i all slags vær og finsorterer den verdifulle malmen.

Siden krom beskytter mot rust er de viktigste bruksområdene hverdagsprodukter, som bestikk i kjøkkenskuffen og overflater på kjøretøy. Krom er i tillegg, kanskje noe overraskende, ett av de mest populære kosttilskuddene for personer med diabetes (se faktaramme).

NTB

ALLSIDIG: Det finnes til og med krompolish og pussekluter som inneholder krom.

VETERANSLUSK: 58-åringen Ramazan Murrja har jobbet i gruvene i 26 år. Det gjør ham til en av de største veteranene i Bulqizë.

KROM

Krom er et grunnstoff med kjemisk symbol Cr og atomnummer 24, og ble oppdaget i 1798 av den franske kjemikeren Louis Nicolas Vauquelin.

Krom blir brukt mye til forkromming av metaller, spesielt jern og stål, og gir en blank overflate som beskytter mot rust. Alt som er rustfritt av bestikk i kjøkkenskuffen er også tilsatt krom.

I tillegg er krom – ikke i ren form, riktignok, men som såkalt trivalent krom (Cr3+) – noe overraskende et viktig kosttilskudd, spesielt for folk med diabetes.

Grunnen er at krom i kosttilskudd øker forbrenningen av karbohydrater og fettstoffer, og hjelper insulin med å regulere blodsukkeret. Krom skal også fungere mot søtsug.

I GRUVEN: Gruvearbeidere skyver tomme vogner for hånd innover en gruvegang for å fylle dem opp med verdifull krom-malm.

WIKIMEDIA COMMONS

Inder til ISS

India har fått sin nye romhelt: Shubhanshu «Shux» Shukla ble nylig skutt opp til den internasjonale romstasjonen. For første gang siden 1980-tallet sender India en av sine egne astronauter ut blant stjerner og satellitter – med over en milliard mennesker som følger med.

Shux er ingen hvem som helst. Han tok opptaksprøven til flyvåpenet i all hemmelighet midt under storesøsterens bryllup, og har siden styrt alt fra MiG-21 til Su-30. På ISS skal han plante supermat som mungbønner og bukkehornkløver, gjøre jordobservasjoner og samle erfaring som landet skal bruke når de sender opp sin egen romkapsel om noen år.

Oppskytingen begynte med en rekke utfordringer: lekkasjer i romstasjonen og trøbbel med rakettmotoren tvang SpaceX til å utsette. Men Shux og mannskapet kom seg ut, med en liten hvit tøysvane – «Joy» – i bagasjen. Den symboliserer håp og vennskap.

Kilde: The Guardian

Klissete drapsmaskin

DEN RARE ORMEN lokker med sitt uskyldige larveutseende, men angriper med et overraskende dødelig våpen. Fløyelsormen har overlevd i over 500 millioner år uten store forandringer, fordi den har funnet en unik måte å fange byttet sitt på. Føler den seg truet, eller får øye på nattens middag, skyter den ut en stråle med seigt slim som lammer offeret på et øyeblikk. Først er det som en tynn suppe, men idet det treffer målet, fordamper vannet lynraskt og blir til en seig fibertråd som klistres til vinger og bein.

Forskere som har studert denne slimteknikken i detalj, fant ut at ormen skyter slimstrålen omtrent som en ustyrlig hageslange som vrir seg i alle retninger når trykket blir for høyt. Slik legges limet som et nett over offeret i stedet for én stiv stråle. Når fibrene tørker, er de nesten like sterke som nylon,

men kan løses opp med litt vann. Flere biologer og materialforskere har studert hvordan slimet endrer seg fra væske til fiber, og hvordan det kan løses opp igjen i vann. Dette kan inspirere til å fremstille lim som kan «slås av og på» eller biologisk nedbrytbare plastfiber.

Fløyelsormen har gått under radaren for de fleste, men i den nye naturfilmen Underdogs får den endelig skinne som den super-freaken den er. Her blir den vist fram som en liten larve med sitt eget hjemmebryggede superlim – en biologisk limsprøyte som holder fiender i sjakk. Ormen er et bevis på at naturen fortsatt er full av løsninger vi knapt skjønner.

Kilde: IflScience.com

VISSTE DU AT...

- ... verdens største blomst, Raflesia, lukter som råttent kjøtt?
- ... hver gang du blunker, hviler hjernen et øyeblikk?
- ... noen sommerfugler kan se ultrafiolett lys, som vi ikke kan se?
- ... menneskekroppen består av rundt 60% vann?
- ... reker har hjertet i hodet?
- ... Zambesi-elven har verdens største fossefall målt i bredde: Victoriafallene?
- ... kuer har bestevenner og blir stressa hvis de skilles fra dem?

Grønt takgrep

En ny studie viser at grønne tak kan fange opptil 99 prosent av mikroplastpartikler fra lufta under regn. Forskerne anslår at et grønt tak i en storby som Shanghai kan samle opp mer mikroplast enn det som slippes ut gjennom avløp. Samtidig advarer de om at plastmaterialer brukt i takets oppbygging kan brytes ned og bli en ny kilde til forurensning over tid.

Derfor bør man velge bedre materialer og vurdere biologiske løsninger, som meitemark, for å bryte ned plasten og hindre lekkasjer.

Kilde: Communications Earth & Environment

Regeltro uansett

I en ny studie fra England kommer det fram at en fjerdedel av oss følger regler selv når det ikke finnes noen straff for å bryte dem eller belønning for å holde dem. Over 14 000 deltakere fra USA og Storbritannia ble testet i et eksperiment der de kunne tjene penger på å bryte en regel uten risiko, men 25 prosent valgte likevel å følge den. Forskere

mener dette tyder på at det å følge regler ikke bare handler om frykt for straff, men også om en indre respekt for normer og sosiale forventninger. Det viser at mange holder seg til lover og regler selv når kontrollen er minimal. For dem er regler et symbol på felles orden, og signaliserer pålitelighet og tilhørighet til fellesskapet.

Kilde: New Scientist

VISSTE DU AT ...

... planeter kan ha diamanter i atmosfæren?
 ... noen trær kan «svette» salt gjennom bladene for å overleve i saltvann?
 ... verdens minste pattedyr er en flaggermus som får plass på tommelen din?
 ... havet har flere ukjente arter enn vi har oppdaget på land?
 ... snøkrystaller er nesten alltid sekskantede, men ingen er helt like?
 ... mennesker kan overleve lenger uten mat enn uten søvn?
 Da holder du bare et par døgn

Færre keisere

Selve symbolet på Antarktis, keiserpingvinen, er i ferd med å bli en av de tydeligste taperne i kampen mot klimaendringene. Ny forskning, basert på satellittbilder og overvåking fra 2009 til 2024, avslører en stor nedgang i bestanden. Hovedårsaken er at havisen forsvinner raskere enn tidligere antatt.

Isen er helt avgjørende for keiserpingvinenes livssyklus. De hekker på den, legger eggene der og oppfostrer ungene i de kalde månedene når isen gir beskyttelse mot sjø og rovdyr.

Når isen smelter for tidlig, brytes opp eller ikke fryser til, mister pingvinene barnerommet sitt. Nå advarer ekspertene om at de hardføre og fascinerende keiserpingvinene kan forsvinne helt fra store deler av sitt leveområde i løpet av dette århundret.

Kilde: CBS

REEHAN RAZA/NTB

Vitenskapelige fakta

Veier i fjellsider

I tillegg til å bygge vanlige støttemurer og broer har ingeniører tre måter å bygge eller forbedre veier i bratte fjellsider på.

Med bjelker

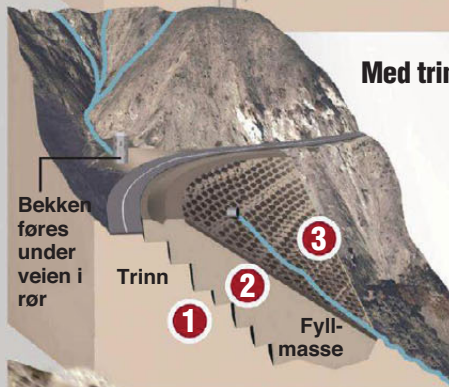
1 18 m lange I-bjelker settes 6 m ned i grunnfjellet

2 Bjelkene støttes av stålstaver festet i fjellveggen

3 Betong blir lagt mellom bjelkene

4 Rommet bak bjelkene fylles med grus og jord

Med trinn

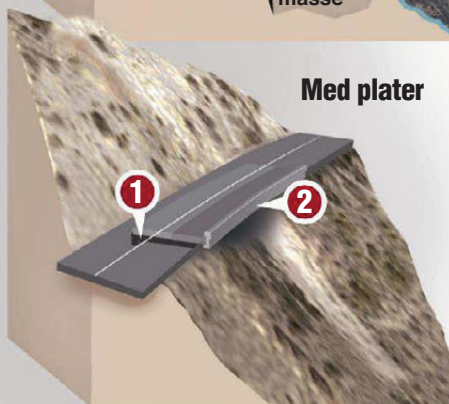

1 En rekke trinn skjæres inn i fjellsiden

2 Skråningen bygges ut med kompakt jord

3 Skråningen dekkes med netting for å redusere erosjon

Med plater

1 Stålforsterket betongstruktur festes i grunnfjellet

2 Plate av betong og asfalt bygges på strukturen og stikker ut fra fjellsiden

© MCT/Bulls KILDER: CalTrans, ESRI

Kvakksalver-robot

Flere familier i USA slår alarm etter at ChatGPT har overtalt psykisk syke til å slutte med medisiner. En kvinne med schizofreni så på chatboten som en venn, og da den sa at diagnosen var feil, kuttet hun ut medisinen og ble akutt syk. Nå advarer psykiatere om at KI ikke er laget for å behandle alvorlig psykisk sykdom. Den er programmert for å holde praten i gang, ikke for å utfordre vrangforestillinger eller henvise folk til hjelp, og den kan gjøre psykoser verre.

OpenAI innrømmer at chatboten kan bli for smigrende og fjerne viktige sperrer. Ekspertene mener dette viser hvorfor psykiatri ikke kan erstattes av en datamaskin.

Kilde: Futurism.com

Kosmos på nett

En enorm datadump på 1,5 terabyte fra James Webb-romteleskopet er nå sluppet på nettet – det største innblikket i universet vi har fått så langt. Via en ny, søkbar nettside kan alle utforske detaljer om nesten 800 000 galakser.

Her kan man ikke bare se flotte bilder, men også sortere og lete etter galakser ut fra alder, avstand og andre egenskaper. Det gir vanlige hobbyforskere mulighet til å se hvordan galakser oppstår og utvikler seg, med informasjon som bare forskere hadde tilgang til tidligere.

Den åpne tilgangen betyr at også vanlige folk kan bidra med ny kunnskap. Forrige gang noe lignende ble sluppet, Hubbles «Deep Field»-bilder på slutten av 1990-tallet, var det rundt 10 000 galakser som ble delt. Nå gir James Webb oss 80 ganger så mange, i enda bedre kvalitet.

Alt dette er mulig å laste ned til og jobbe med på egen PC. Selv om 1,5 terabyte høres mye ut, har mange nok lagringsplass i dag. Flere er i gang med egne bilder på PixInsight, Photoshop etc.

Kilde: LiveScience

ALFRED SVENDSEN/SVALBARD MUSEUM

HARDHAUS. BJØRNEJEGER. KOMIKER.

ISHAVETS SKRØNEMAKER

Var det kaldt nok, kunne Georg Bjørnnes jakte ryper uten ammunisjon. – Jeg tømte vannbøtta over føttene på dem så de frøs fast, og da var det bare å plukke rypene som blåbær, skjønet fangstmannen fra Svalbard, som ble landskjent som en nordnorsk baron von Münchhausen.

Tekst:

Jørgen Johannessen Kind

Rundt ett av bordene i Ølhallen i Tromsø runget latteren alltid litt høyere. Karene der gliste litt bredere, ris- tet litt oftere på hodet og gned seg litt krafti- gere på lårene enn resten av kli- entellet.

Den som snek seg litt innpå for å høre hva gapskratten kom av, kunne kanskje få med seg slutten på en av historiene til Georg Bjørnnes.

– ... og en ekstra bonus var det at slipesteinen traff en isbjørn i bunnen av bakken – så æ fikk biff til middag!

Nye lattersalver og mer hode- rysting fulgte. Og så, stemmen til bjørnejegeren Henry Rudi:

– Gubbebare meg vel – og du sier du ikke har drukket et glass øl i hele livet?

– Aldri smakt noe sterkere enn kefir, svarte Georg Bjørnnes.

Det var ikke ljug, han var til og med formann i edruskapsnemnda hjemme på Senja. De andre satt der i tobakksrøyken i Ølhallen med sin fjerde eller femte mackøl, Bjørnnes holdt seg til solo og kaffe.

Men mye annet var ljug.

Historiene til fangstmannen fra Svalbard var så drøye og fan- tasifulle at han ble sammenlignet med Münchhausen, den tyske løgnbaronen som fløy på kanon- kuler inn i litteraturhistorien på 1700-tallet. På sine eldre dager ble Bjørnnes landskjent etter at Erik Bye hentet ham inn til sitt populære «Vi går ombord»-pro- gram, først på radio og deretter på selveste fjernsynet.

Finfin rabbagast

Bjørnnes fortalte skrøner på sitt langsomme og lavmælte vis – og folk elsket det. «En finfin raba- ▶

PIKABAY

BJØRNEGLISET: Georg Bjørnnes poserer for fotografen under arbeidet med å få en isbjørn på Edgeøya, trolig vinteren 1930. Hans kollega Alfred Svendsen var en av få som hadde med seg fotoapparat opp til isødet.

NRK/MONSEN OG NASJONALPARKENE

gast som ga lytterne noen stunder de sent vil glemme», het det i en av omtalene.

– Av og til dukker det opp typer her nord som fortjener å bli kjent for hele landet. En slik er den gamle og velkjente bjørneje-geren Georg Bjørnnes, slo avisa Nordlys fast.

På det tidspunktet, rundt 1960, var Bjørnnes allerede godt over 70. Nordpå, ikke minst blant fiskere og fangstmenn og seilskuteskipper og alle som en gang hadde tatt trappa ned i Ølhallen,

HJEMMET I ISEN: Wijdefjorden på Svalbard var både Bjørnnes' og bjørnens rike. Fangstmannen satte selv opp stasjonen Aust-fjordnes, som nylig ble besøkt av Lars Monsen i NRK-serien «Monsen og nasjonalparkene». Det gamle bildet av en knapt synlig Bjørnnes foran hytta, henger på veggen der inne i dag.

var han en levende legende. Allerede i 1928 ble han omtalt som «den kjente fangstmann» i Nordlys, og avisen trykket dagbokfortellingene hans gjennom 1930-tallet, «med enerett».

Og selv om skrønene kunne være lattervekkende, var arbeidet alvor.

– Du kan ikke leve av å ljuge, men av ærlig arbeid, sa Bjørnnes selv.

Posten skal frem

Georg Bjørnnes var av kveneslekt og født i Lebesby i Finnmark, med jakt og fangst i blodet. Senere flyttet han til Hillesøy og deretter til Laukvik på Senja. Han overvintret på Svalbard 20 ganger i årene 1918 til 1940, oftest ved Wijdefjorden, den markante fjorden som nesten spjærer Spitsbergen i to fra nord til sør. Bjørnnes rev en gammel hytte og oppførte

hovedstasjonen Austfjordnes – der Lars Monsen overnattet under nasjonalparkferden som ble vist på NRK tidligere i år. I gangen passerte Monsen et nesten hundre år gammelt bilde av en utydelig skikkelse foran hytta: Georg Bjørnnes.

De to hadde sikkert funnet tonen. Kanskje hadde Monsen humret av ett av de faste ritualene til Bjørnnes: Han spikret alltid opp ei postkasse på hytteveggen.

– Æ hadde med en hel årgang av Nordlys. Før jeg la meg om kvelden, la jeg neste dags avis i postkassa. Morran etter, når jeg hadde satt på kaffekjelen, gikk jeg ut for å se om avisa var kommet. Og det var den. Det spilte ingen rolle om den var et år gammel, det var nytt for meg, forklarte Georg Bjørnnes.

Lesing var det mye av. Alle som

« .. da bjørnen hørte at skinn gikk for to tusen kroner, stakk den av.

FRA ØYFOLK, LOKALHISTORISK ÅRBOK HAMMERFEST

DEN ENSOMME ORDENSMANN

Georg Bjørnnes fikk folk til å dra på smilebåndene, men jobben tok han høyst seriøst.

Kombinasjonen av å være både talefør og dyktig i yrket, gjorde at han fikk oppdrag som talsmann for fangstfolkene. Blant annet kunne Arbeiderbladet i 1930 fortelle at Bjørnnes var innkalt til samtaler hos Svalbardkontoret i Oslo.

Andre fangstfolk kunne oppfatte ham som et petime-ter. I hyttene hans hang det plakater på veggen, med klare beskjeder til de som eventuelt måtte inn for å søke ly. Viktig! Vask kopper og kar! Vask gulv! Hugg ved! Rydd! Viktig!

Og nåde den som slurvet. Fangstfolk som ikke la ned revfellene etter sesongen, eller folk som etterlot seg lånte hytter i dårlig tilstand, fikk en skyllebøtte som på ingen måte var noe å le av.

MORGENKAFFE: Fangstlivet var hardt, og det var godt å nyte de rolige stundene. Her drikker Georg Bjørnnes (til h.) kaffe i lag med med Einar Svendsen og sistnevntes fetter Eldor Svendsen. Fotograf var Eldors bror, Alfred.

NORSK POLARINSTITUTT

kom innom, var himmelfalne over all litteraturen han hadde med seg. «Alt fra Allers Familiejournal til Alexander Kielland», ifølge én gjest.

Reddet livet med tåa

En fangstmann på Svalbard kunne være uker og måneder for seg selv. Visst var det travelt med alle gjøremålene, men det var ikke til å komme fra at det ble en god del tid til tenking. Det må ha vært i slike stunder, mens han satt alene ved det lille bordet eller mens han hvilte på sovebenken, historiene tok form. Muntre, aldri dystre, selv i hardeste mørketida.

I slutten av januar hvert år, da den beste fangstperioden var

over, la gjerne fangstmennene oftere ut på ferd for å besøke andre. De snakket om sesongens utbytte, om rev, snadd, kobbe, ærfugl, rype og bjørn, og om uvær og ulykker. Våren 1925 kunne Bjørnnes til og med fortelle at han hadde sett luftskipet til Roald Amundsen over Amsterdamøya, på vei mot Nordpolen. Det var helt sant. Men så kunne han også legge til noe sånt som at han på samme turen nesten hadde mistet livet i møte med en hvalross, som hadde bitt seg fast i båten med huggtennene.

– Æ måtte skjære hull i båten med kniven for å skyte den. Æ hadde et svarer strev med å tette hullet med stortåa på veien inn.

Folk nordpå hørte nok lett forskjellen på hva som var ljug og hva som var sant i det Bjørnnes fortalte. Verre kunne det være for andre. En danske på turistski- ▶

ISENS MANN: Georg Bjørnnes overvintret 20 ganger på Svalbard i mellomkrigsårene.

pet «Lyngen» dro hjem, overbevist om at skodden på Svalbard kunne være så tykk at bjørneje-
gerne samlet den i en sekk og brukte den som hodepute – og at det fantes noe som het mammutbjørn, så diger at isrypa bygde reir i øyekroken på'n.

Georg og flickan

Tilnavnet «Svalbards Münchhausen» dukket opp, ifølge våre søk, første gang i mediene i 1953, da Georg Bjørnnes ble omtalt i forbindelse med utgivelsen av bok om en annen fangstlegende, Hilmar Nøis. Året etter fikk skrønene hans spredning utover den vanlige kretsen i Ølhallen. Da var Bjørnnes med på en radiosending med Rolf Kirkvaag i Tromsø, og innslaget med «den godt konserverte polargubben» ble umiddelbart utpekt som «kveldens høydepunkt» i Nordlys.

Blant historiene han fortalte oftest, og som kom i mange varianter, var den om en svensk flicka som forvillet seg seg på land fra en turistbåt på fjorden, og måtte tilbringe vinteren i fangsthytta hans.

– Hun flyttet inn med parfumer og håndkofferter. Vi måtte dele seng, det var for kaldt å ligge alene på golvet. Men for å beholde moralen tok vi oss til sysselmannen. Han kunne vie folk for ett år om gangen. Da var det verre med bjørnen, alle vet at den er gal etter kvinnfolk. «Vi må bytte klær, æ og du», sa jeg til jenta. Det var et strev å få på de tynne silkestrømpene. Jeg tok på meg kåpa hennes og gikk ut. Da kom bjørnen, og æ skaut mange. Dom trudde æ var ho, fortalte Georg Bjørnnes.

Møtene med isbjørn var noe han ofte kom tilbake til i skrønene. Den første gangen han hadde med radio kom en isbjørn forbi, fortalte Bjørnnes.

– Men da den hørte at bjørneskinn gikk for tusen kroner, stakk den av – så da ble det to bomskudd. Deretter passet jeg alltid på å skru ned lyden på nyhetssendingene når det var bjørn i nærheten.

Du skal høre mye

Året han fylte 73 år, i 1959, tok Bjørnnes steget inn på det som den gangen var landets største underholdningsscene. Han dro til

SVERRE A. BØRRETZEN/AKTUELL/NTB

TV-DEBUT: Georg Bjørnnes gjorde suksess som gjest hos programlederkongen Erik Bye. TV-innslaget ble spilt inn i en fembøring på Bygdøy. Her står karene med en brennevinskagge, men selv var Bjørnnes avholdsmann.

Oslo for å delta i Erik Byes radio-program «Vi går ombord».

– En av de beste sjømannspostene Bye noen gang har levert, lød dommen i avisene etterpå.

Den finfine rabagasten ble sendt rett ut til Sjøfartsmuseet. Der fortalte han historier inn på lydbånd i syv timer, slik at de kunne skrives ned og bevares. Våren etter ble Bjørnnes invitert nedover igjen – til fjernsynsde-

but. Erik Bye hadde tatt med seg det populære programmet inn i det splitter nye kringkastingsmediet. Sendingen i nordvisjonen ble tatt imot av rundt én million fjernsynsapparater.

Georg Bjørnnes oppdaget at han plutselig ble kjent igjen av folk, ikke bare i Ølhallen i Tromsø, men på gata i hovedstaden.

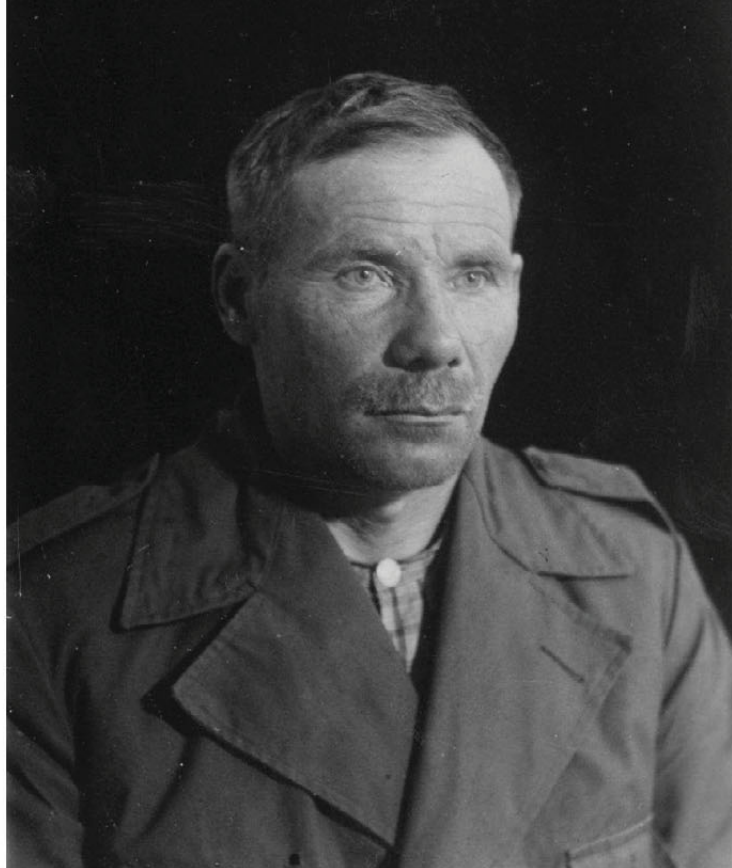
– Jeg fikk spesialplass på flyet, og noen fortalte meg at folk hadde kjøpt fjernsyn til to tusen kroner når de fikk høre at jeg skulle være med. Det var morsomt, sa Bjørnnes.

Blåbærpyper og sviskelaks

Samme år, i 1960, var den gamle fangstmannen attraksjon under

Nordkalottmessa i Tromsø. Et arktisk landskap var del av utstillingen, og Bjørnnes holdt til i ei fangsthytte. Blikkfanget var et glefsende isbjørnhode. Utenfor hadde bjørnejegeren satt ut både slagfeller og selvskudd, men Bjørnnes beroliget de besøkende med at selvskuddene ikke var ladd. Og så fortalte han enda en gang, på sitt helt spesielle vis, om livet han og mange andre hardhauser en gang hadde levd. Han kunne fortelle om utradisjonelle fangstmetoder. Han kunne jo fange ryper uten å skyte, bare det var kaldt nok.

– Jeg smøg meg frem på oversiden og tømte vannbøtter, så føttenes frøs fast. Jeg kunne høste

NORSK POLARINSTITUTT

JEGERBLØD: Georg Bjørnnes (1886-1967) var godt kjent nordpå gjennom populære dagbokutdrag i avisene allerede på 1920-tallet.

MACKS BRYGGERI

LANDEMERKE: Ølhallen, «kjelleren der han Mack serverer øl», var samlingssted for seilskuteskipper, fiskere og fangstmenn i Tromsø. Det ble sagt at den kjente bjørneskytteren Henry Rudi hadde postadresse der under sine opphold på land.

ryper som blåbær hele vinteren gjennom. Samme med laksen; når anglene røk, var det bare å spytte ut sviker i vannet og klubbe ihjel fisken som kom, sa Georg Bjørnnes.

Og så kom selvsagt flere av historiene han ofte vendte tilbake til. Som den om slipesteinen, en av de mange som alltid hadde fått karene i Ølhallen til å skratte litt ekstra høyt, så det hørtes over stemmesurret og de klirrende glassene og gjennom tobakksrøyken.

– Æ trengte ny slipestein. Bjørn-

nen hadde kvasset klørne på den gamle og ødelagt den. I fjæra fant æ en stein som hadde riktig form, så æ klatra til topps på et fjell og lot steinen rulle nedover fjellsiden. Æ sprang ved siden av og holdt kniven mot steinen og fikk den kvass igjen. Og en ekstra bonus var det at slipesteinen traff en isbjørn i bunnen av bakken – så æ fikk biff til middag! avsluttet Svalbards Münchhausen. □

Kilder: «Arktiske originaler», Thorvald Lund, «Menn av is og kulde», Kjell Fjørtoft 2000

DA ISBJØRNENE LURTE JEGEREN

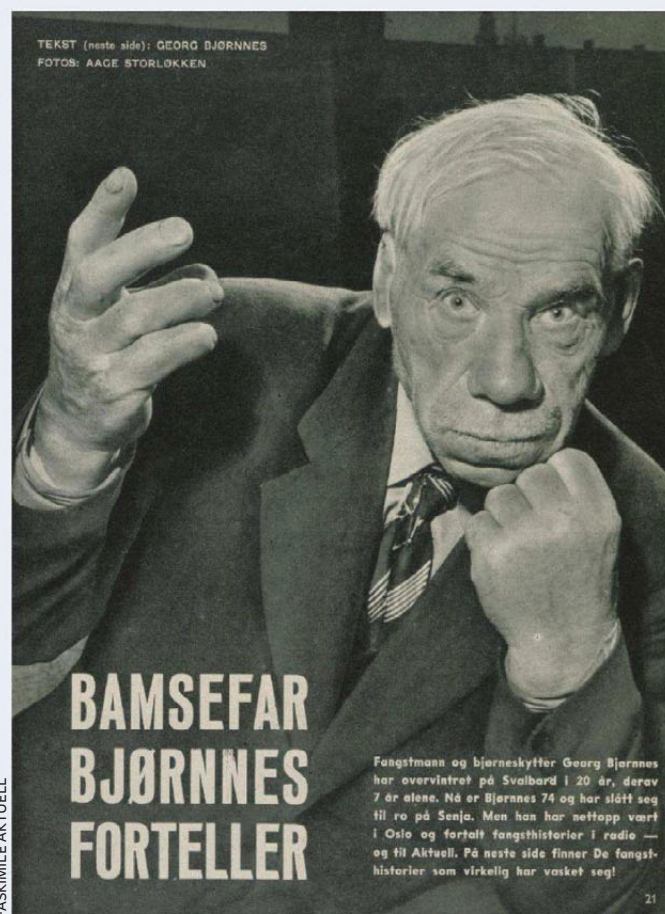
En Georg Bjørnnes-skrøne, slik han fortalte den til ukebladet «Aktuell» i 1960.

– I mørketida så man ikke bjørnen, for han var kvit som snø. Han gikk i ett med snøen og du så ikke anna enn to blanke aua. Du kunne sikte midt i mellom, så var det som regel fulltreffer. Ved hovedstasjonen hadde æ rigga te ei signalsnor, med spekk i eine enden av snora ute på snøen og blekkboks inne i hytta i den andre enden. Straks etter jul en vinter begynte boksen å danse, det var signalet at han var der. Æ slo opp luka. Ja, der var to blanke aua. Æ fyrte. «Der falt den», sa æ. Men straks etter var der igjen to blanke aua. Fleire bjørna! Æ skaut. Og dette gjentok sæ, ti ganger. Ti bjørna trudde æ æ hadde skotte. Æ dansa av glede. Sånn fangst er det ikkje mange som har gjort på en kveld.

Men når æ kom ut for å flå dyran, så var der ikkje ein einaste bjørn. Det gikk over min forstand. Så skulle æ se etter i snøen, og da så æ at der har virkelig vore TO bjørna. Og dem ha stådd om breidd og lagt hauan i sammen, og blunda med det eine aue. Og da hadde æ skotte imellom dei heile tida!

De var kloke, bjørnan.

Æ gikk i seng og la meg.

FASIMILE AKTUELL

KJENDIS: Det norske folk likte de overdrevne beretningene til Georg Bjørnnes. I forbindelse med TV-innspillingen ble det også stor reportasje i ukebladet «Aktuell». Og ligner han ikke litt på hovmesteren i nyttårssketsjen, forresten?

For deg med vett
under issen

1. Hva heter den britiske leketøysprodusenten som lager miniatyrmodeller av biler – ofte i iøynefallende farger?

2. Er pandaer vegetarianere?

3. Hva er det viktigste prinsippet i den såkalte allemannsretten?

4. Hva heter direktøren som nylig fikk sparken fra Norsk Tipping etter rot med trekninger og SMS-er som utropte 10 000 feil vinnere?

5. Den irske admiralen Francis Beaufort innførte i 1806 Beauforts vindskala, som brukes verden over. Hvor mange sekundmeter blåser det hvis det er full storm?

6. Hva er forskjellen på forvaring og vanlig fengselsstraff?

7. Norske soldater har tidvis hatt kampropet «Til Valhall!» når de skal i kamp. Hva er Valhall?

8. Hundrevis av norske immigranter kjempet, på begge sider, i den amerikanske borgerkrigen. Hvilket år ble den avsluttet?

9. Hva heter den konservative kommentatoren (bildet) som sier hun nylig ble oppringt av Donald Trump og bedt om å slutte å antyde at den franske presidentens kone Brigitte Macron har en penis?

10. Kriminelle Imran Saber, kjent som David Toskas «finansminister», ble nylig pågrepet. Fordi han har strødd om seg med penger, kalles han ofte det samme som en fiktiv figur fra Walt Disneys univers...?

11. Muslimenes største helligdom er Mekka, hvor hundretusenvis samler seg hvert år for å gå rundt Kaaba. Hvilken spesiell, hellig artefakt er murt inn i Kaabas ene hjørne?

12. Når begynner årets hjortejakt?

Svar: 1: Matchbox **2:** Nei, de spiser tidvis også kjøtt, for eksempel smågnagere. **3:** At alle i Norge fritt kan bruke utmark, uavhengig av hvem som eier den **4:** Tonje Sagstuen **5:** 24,5-28,4 **6:** Forvaring brukes der domstolen mener at den domfelte er så farlig at samfunnet må beskyttes fra vedkommende. **7:** Odins hjem, hvor han samler sine døde krigere **8:** 1865 **9:** Candace Owens **10:** Onkel Skrue **11:** En sort sten av ukjent opphav **12:** 1. september

				OLJE- SELSKAP	FORRÅDE	IKKE SØT	FYR	VED- VARE	↓	SAMS	KNAPP	UTSIKT	↓	SKRATTE	↓	BLØTDYR
				↳				LØVE				AVGIS				
								EMBETS- MANN				FLØD				
				→									↓	LYSNE	UKJENT NAVN	
				ORGANI- SASJON					BOLIG- LAG		LUMSKE					
				INN- BRIN- GENDE		SIDE- MANN	REISE- START NÆRINGS- VEI				BRØYTE					
				↳								REDSKAP	↓		MOTE	
				FORDRET	FOR- STAVELSE	HERK				FRIKER						BARDUN
				↳				SKRUBBE							BRY	
								PEERS						BY		
				BAKEN					GJEN- GJELD- ELSE							
PRONO- MEN	HELT LIK	↓	STOFF	↓	DEDI- SERE	↓	NÆRING	DRØV- TYGGER			BØREN	ROM- SENTER				
↳			SKILLE					RETT	MENINGS- LØS							
WC			SKJENK- ET				FIRMA	PUSS			KJÆLE				★	FUKTIG
			TITTEL					EN- SEMBLE								
GJEN- GIVELSE							SVENSK KOMMUNE		KAINS BRØR				↓		FLINKE	
ART.							LYS- DIODE		BIL- MERKE							
↳		↓		★	LEGEMS- DELEN					MÅL	FIL- FORMAT				OM- TUMLET	
					BARN					BETENK DEG					BILDEL	
BE- HOLDER							KORT- SPILL				BALSAM					
							KVINNE				OKSE					
BLEKK					SJANSER			KOM- MUNE I NORD- LAND				PANO- RAMAET				
DAMP- FARTØY					MENE											
↳		↓	REGN- SKOGFUGL				LØSØRE	★	SOLE- FALL			PIGG				TIDS- PUNKT
			SAGN- VESENET						BAL			FUGLENE				
HERSKER					VERK- TØYET	↳				PAPE- GØYE	FISKEN					
										LUMSK						
PERSON	ENERGI							DYR				ELV			RELATIV	
	VANRY							LEGEMS- DEL								
↳							BOET					LYST				
							ADV					VERSENE				
... LUKK- ØYE					ESSET				LAGER							
					SER				SKIMMEL							
SELART							ILKEN	↓		PULVER						ALVER
→			LAG				DYRE- RASE			SVENSK BY				DØLL	VID	
			UTDØDD FUGL							ORD FØR KAPTEIN						
POL. PARTI	ADJ.	↳						LIKE				BIHUS				
								VIRKE- DAG				SUT				
FLISER							BEFRI				JORD- STYKKE					
BØSTED							HØFLIG TILTALE				TO LIKE					
↳			ART.				LAPS			RESPEK- TEN				RØD FISK		
GASSART					RIMELIG						FRIGID					10

SUDOKU

			9	3		2	8	
						1		
1		3		6				4
	2	5	1				4	
7								9
	3				4	6	2	
2				1		5		6
		7						
	5	1		2	7			

LETT

		5	1	4				2
1	9		2		8			
8		2		6	5			1
	7	1	6					4
6								8
5					4	6	7	
3			8	2		4		6
			3		1		8	7
2				5	6	3		

1	3					2		
					7		9	
				4	2	5		3
	6		4					
5		8						
9	7					5	8	
		5	6		9			
		3		5		6		
6	9				3			

MIDDELS

						9		
			8	6	2	7		
	3		1					8
					7	1		
			3					5
2		4					8	
4			9	2	8			
	1	5					2	
7							9	

	7	5	6			2		
4					9			
			3				7	5
7							2	1
5	3							7
3	8				4			
			1					6
		6			2	3	4	

VANSKELIG

9		7				1		
								5
		4			9	7	3	
			5					6
	7			6		4		
8		2			7			
4	1	8			6	5		
				7	5			2
				4				

LØSNINGER: SUDOKU

3	9	1	6	4	8	5	9	7
7	2	5	9	8	4	6	3	1
2	8	4	1	7	5	9	6	3
7	6	9	2	3	8	4	1	5
1	5	1	6	2	4	9	7	3
6	8	9	5	7	3	2	6	4
9	1	4	9	6	3	8	2	7
8	3	8	2	5	4	6	1	9
5	6	8	1	7	4	3	9	2
4	9	3	7	8	5	2	1	6

VANSKELIG

1	5	6	8	7	2	3	4	9
2	4	7	1	9	3	8	5	6
3	8	6	5	4	7	1	2	9
5	3	4	2	1	6	9	8	7
9	1	2	6	9	8	7	5	3
7	6	8	4	3	5	2	1	9
6	9	1	3	2	8	4	7	5
4	2	3	7	5	9	1	8	6
8	7	5	6	4	1	2	9	3

MIDDELS

6	9	7	8	2	3	4	1	5
2	1	3	7	5	4	6	8	9
8	4	5	6	1	9	3	2	7
9	7	4	2	3	6	1	5	8
5	2	8	9	7	1	3	4	6
3	6	1	4	8	5	9	2	7
7	8	9	1	4	2	5	6	3
4	5	2	3	6	7	8	9	1
1	3	6	5	9	8	2	7	4

LETT

9	5	1	6	2	7	4	3	8
3	6	7	8	4	5	1	2	9
2	4	3	8	1	6	5	7	9
8	3	6	5	7	4	2	1	9
7	1	4	2	3	8	6	5	9
5	9	8	3	6	1	4	7	2
4	6	7	2	9	5	3	8	1
3	9	1	8	7	4	2	5	6
5	8	2	1	3	9	6	4	7

MILLIONX uke 24

				S	A	T	A	N	I	S	L	A	V	U
				S	O	L	I	D	K	G				
				F	I	F	F	D	O	E	R			
				A	K	S	K	O	R	D	E			
				L	E	D	O	S	P	E	R			
				T	R			U	R	E	A	L		
N	I	S						E	K	S		H	O	
O	D	D	E	K	V	E	S	T	E	L	S	E	R	A
B	E	R	N		O	R	G	R	I	P	A	H	E	K
E	T	O	S		M	A	L	F	O	R	U	B	A	N
V	L			U	T	B	E			E	V	A	L	N
G	R			I	N	E	R			T	E	R		
S	J	A	K	E	N	E	K	T	E	T		I	S	R
O	R	A	N	G	E		S	I	R	I	S	S	K	U
D				E	R	G	O		S	L	I	T	S	O
T	I	F		K	A	E		S	L	E	G	G	A	P
D	A	B		R				T	R	E	N	I	N	G
K	A	I						S	O	T	E			
K	A	T		L	U	N	A	R	E		A	T	T	E
T	I	N	D	R	E			S	P	E	E	D	E	R
A	S	A	L	E	N			P	A	R	K			
A	K	K		A	N	A	S	E	R		J	E	R	M
L	A	N						F	A	T		T	U	F
O				U	D	A	D		L	O		E	L	L
K				U	N	D	E				K	E	K	K
T	V	I	T	R	E			N	A	S	K	E	R	I

Vinner

Harald Karlsnes
Vetre

Navn:

Adresse:

Løsningen sendes i en konvolutt til
Vi Menn, 0441 Oslo (merkes uke 30)
eller legg inn løsningsgatene på nettstedet
kryssord.no/innleveringer
Svarfrist: 8. august

Ved Mats Schjølberg, Uthagen

VI OPPGRADERER
FOR BANE NOR!

NYTT FRA NETT

➤ DET ER IKKE BARE
MILITÆRPARADENE TRUMP
MISUNNER ANDRE LAND.

TERRITORIET/INSTAGRAM

Teambuilding

Når kontorfolka skal 'bli bedre kjent' og ingen
tør å si at ideen er ræva.

Multitasking

– Det er én fordel med å bli eldre, og det er at kroppen din blir flinkere til å multitasking.

– Hvordan da, mener du?
– Vel, jeg kan hoste, fjerde og tisse samtidig!

Stor filosofi

Reidar hadde kraftig bakrus etter å ha festet, turet og jaktet på damer hele helgen.

Det siste hadde gitt svært magert resultat, og nå satt han ved frokostbordet i det filosofiske hjørnet.

– Damer, sa han høyt for seg selv, – de har det enkelt. Ikke har de behov for så mye øl som meg for å bli fulle, og kvinnfolk har de sjøll!

Pakkereise

– Har du hørt at PostNord har lansert pakkereiser? Perfekt for deg som ønsker å forsvinne og aldri bli funnet igjen!

Rengjøring

– Jeg synes synd på folk som ikke har hund.

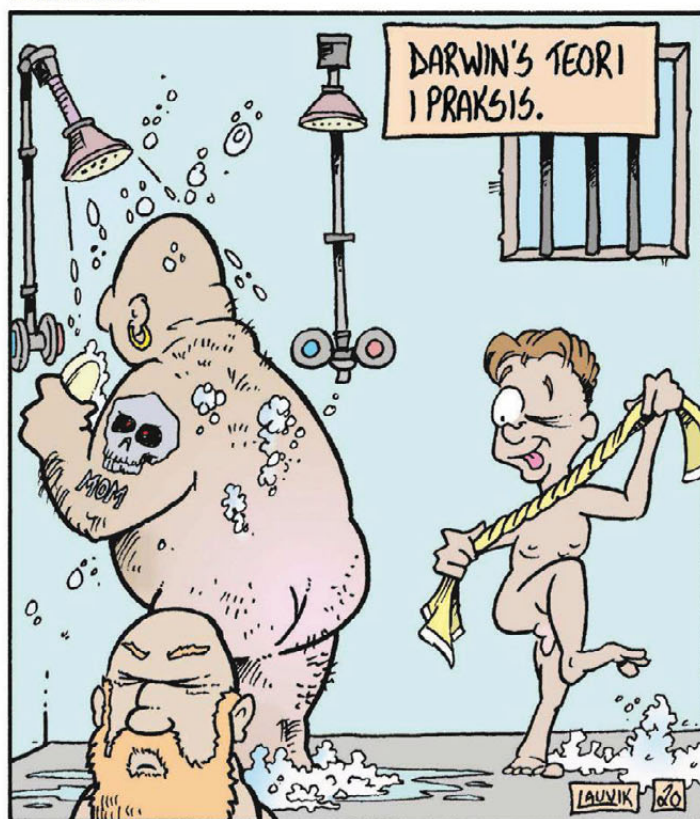
– Hvorfor det?
– Jeg hører at de faktisk må plukke opp mat de mister på gulvet!

Frekke folk

– Jeg synes folk blir frekkere og frekkere nå om dagen.

– Ja, og det frekkeste jeg opplever, er at jeg stadig møter gamlinger som påstår at de en eller annen gang har gått i klassen min!

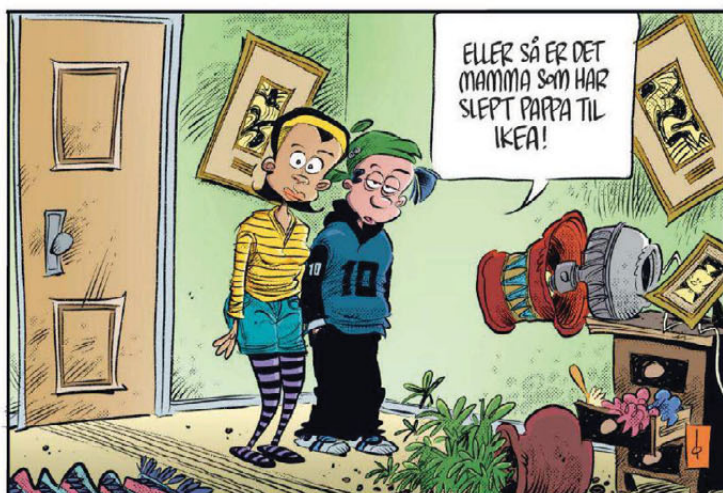
OPPGULP

PANOLIS

PANOLIS

Elise likte å pynte seg med en ekte Giorgi Armani over skuldrene

Lydig mot legen

- Legen har gitt meg strengt forbud mot å gå til senger i beruset tilstand.
- Tar du hensyn til legens råd?
- Ja, nå for tiden legger jeg meg mest på sofaen.

Bitende beskrivelser

- Jeg hører du er fæl til å fornærme folk?
- Nei da, jeg fornærmer ingen, jeg er bare veldig flink til å beskrive dem med stor nøyaktighet ...

Stor humorist

- Hvorfor giftet du deg med meg, Nina?
- På grunn av den humoristiske sansen din, kjære.
- Jaså, jeg trodde det var fordi jeg er usedvanlig velutrustet, og dessuten god i senga?
- Haha, der ser du!

Tåreperse

- Norsklæreren: – Nevn en bok som har fått deg til å gråte.
- Lille Oscar: – Matteboka!

Bortkastet kunnskap

To eldre karer trasket langs veien i en norsk dal, da en tysk bobilturist stoppet ved siden av dem.

Han ville gjerne vite veien til en lokal attraksjon, men de to karene skjønte ikke et kvekk, selv om turisten henvendte seg på både tysk, fransk og engelsk.

Da han til sist kjørte sin vei med uforrettet sak, sa den ene gamlingen til den andre: – Kanskje det ikke hadde vært så dumt å lære seg et fremmedspråk?

– Nei, blåste han andre, – sånt er helt bortkastet. Ta han karen i bobilen for eksempel, han kunne hele tre språk, men kom ingen vei!

FLISESPIKKER

© Øyvind Sagåsen

Forberedt på det verste

Mannen kom hjem etter å ha besøkt sin svigermor på sykehuset.

- Hvordan går det med mor? spurte kona.
- Hun er straks klar til å bli utskrevet, og da flytter hun hjem til oss, sa mannen.
- Hva er det du sier?! utbrøt kona. – Jeg var jo hos mor så seint som i går, og da lå hun tilkople en respirator!
- Jeg skjønner heller ingenting, kjære, sa mannen, – men da jeg spurte overlegen om hvordan tilstanden hennes var, så sa han at jeg måtte forberede meg på det verste!

En heldiggris

- Den fremtidige mannen min er en veldig heldig fyr.
- Hvordan det?
- Fordi jeg vet om så mange dyre restauranter med nydelig mat!

Trafikal irritasjon

Kampen om veien mellom bilister og syklister fører til mange konflikter.

Denne dagen hadde en bilist lagt seg inn litt for fort etter en forbikjøring, slik at syklisten måtte bråbremse og velte.

– Rød i toppen av irritasjon over at ikke syklisten hadde brukt sykkelfeltet, sveivet bilisten ned ruta og ropte:

– Du må passe deg!

– Hva, svarte den forturnede syklisten, – skal du rygge?

Kvinnehjerne

Ekteparet kranglet igjen.

– Burde ikke du etter alle disse årene, ropte hun, – vite hvordan en kvinnes hjerne virker?!

– Kanskje jeg hadde visst det, bjeffet han, – hvis hjernen din virket på samme måte to dager på rad!

Rute 1

LUND

av Børge Lund © B. Lund/distr./strandcomics.no

Take away

- Har du hørt at frisørsalongene har kastet seg på take away-trenden?
- Nei, hvordan kan det liksom gå til?
- De tilbyr hentesveis!

Fuktskade

En tydelig påseilet kar satt ved bardisken og gransket fanget sitt, der det var en mørk flekk.

– Unnskyld meg, sa han plutselig til mannen på sin venstre side, – men sølte du en øl i fanget på meg?

– Nei, sa mannen, – det gjorde jeg selvsagt ikke!

Fylliken snudde seg nå mot dama på sin høyre side og sa: – Var det du som sølte øl i fanget mitt?

– Slett ikke, sa dama fornærmet, – som du ser, sitter jeg her med en drink, ikke en øl!

– Akkurat, sa fylliken tenksomt, – da er det akkurat som jeg mistenkte hele tiden, nemlig en innsidejobb ...

Bare på gøy

– Hva fikk du av mannen din til bursdagen?

– Han ga meg en badevekt, men forsikret meg om at det «bare var på gøy» ...

– For en tulling!

– Ja, ikke sant? Men om to uker har han bursdag selv, og gjett hvem som da får en linjal, «bare på gøy» ...

Konflikt i heimen

Lille Mathilde på seks satt på trappa og gråt da pappa kom hjem fra jobben en dag.

Det var tydelig at hun trengte litt trøst, så han satte seg ned ved siden av henne.

– Hva er det som er galt, lille venn? spurte han.

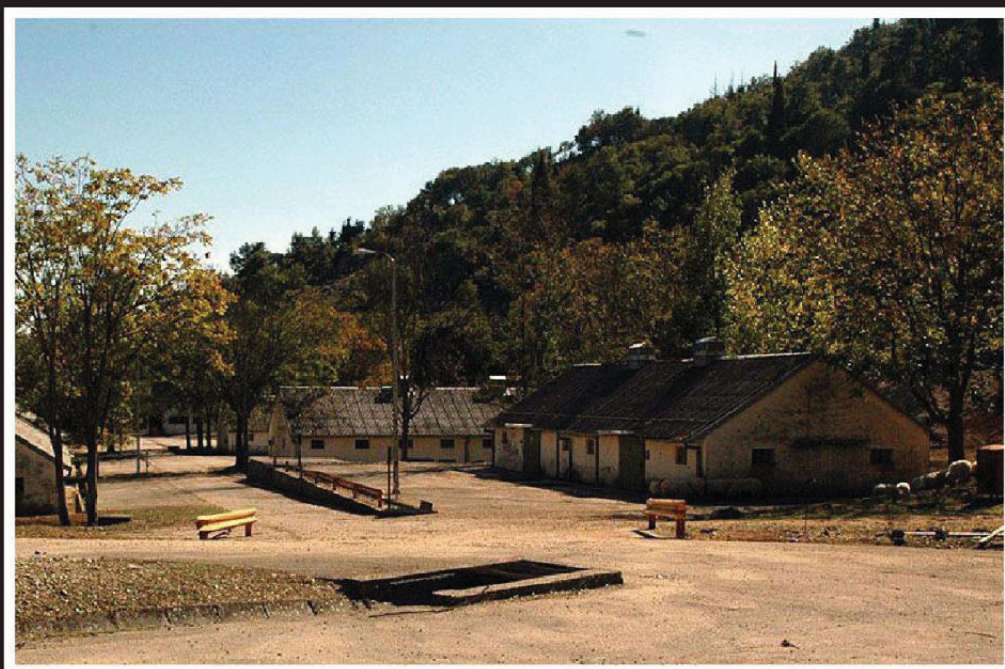
– Ikke ta det ille opp, pappa, sa Mathilde, – men jeg kommer faktisk ikke overens med kjerringa di!

SVENSK-ADOPTERT BLE DRAPSMANN OG TORTURIST

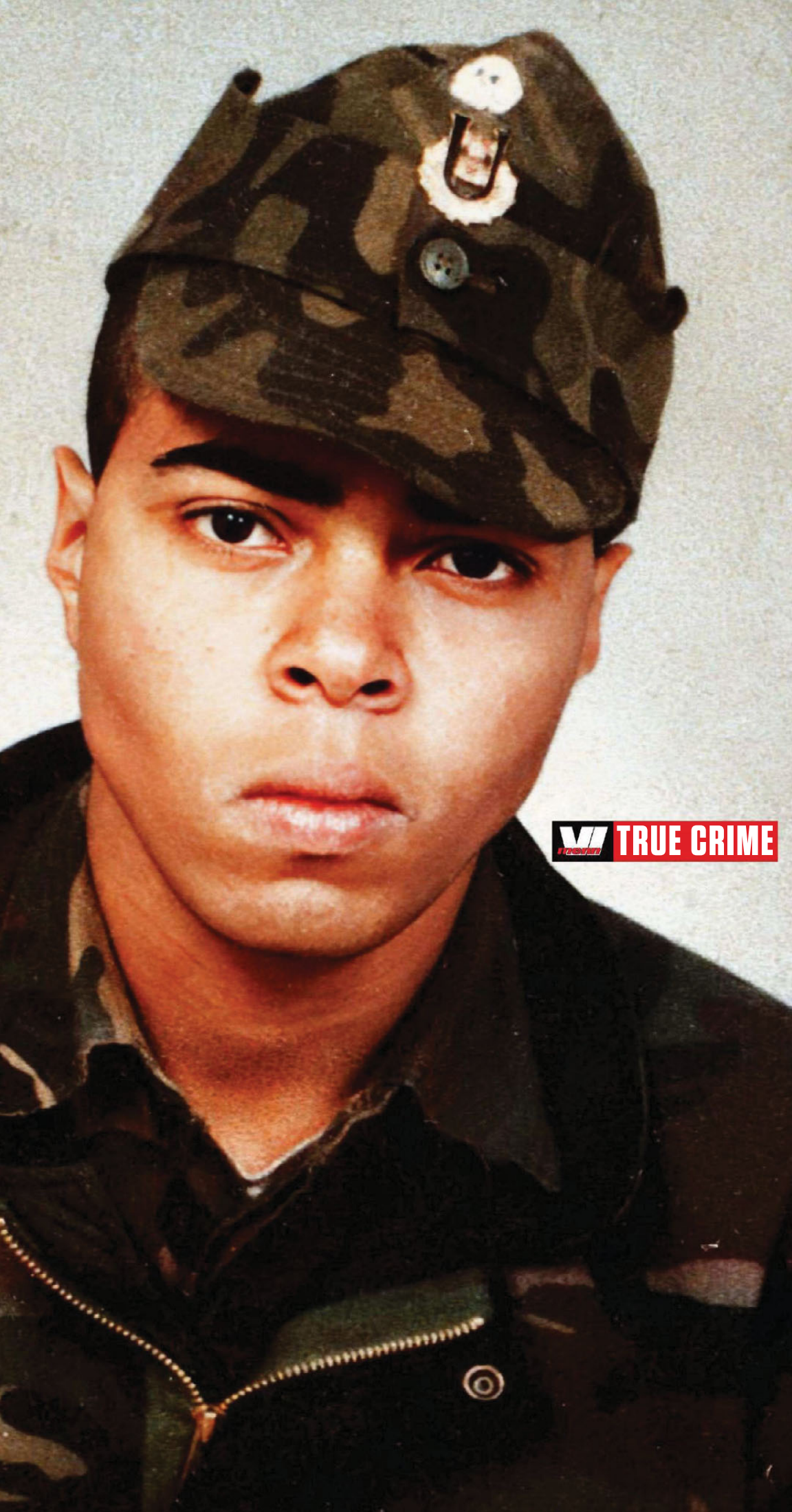
DEN BRUNE NYNAZISTEN

Hvor mange mennesker Jackie Arklöv (52) har drept, er det bare han selv som vet. Han er mannen svenske domstoler ikke tør slippe løst på samfunnet igjen.

POLITIET

FANGELEIR: I flere fangeleirer som denne i Dretelj begikk Jackie Arklöv uhyrligheter mot fangene, ifølge dommen mot ham.

W TRUE CRIME

Tekst: **Tore Ulbrand Johansen**

To drap er sikkert. Trolig er tallet drapsofre mange ganger høyere. Og han har torturert mennesker. Til og med gravide kvinner.

– For de fleste er jeg bare et monster, sa Jackie Arklöv om seg selv i et intervju med Aftonbladet.

Den tidligere leiesoldaten vervet seg på 1990-tallet i den kroatiske HVO-militsen under krigen på Balkan. Der begikk han overgrep så grusomme at han ble dømt til lang straff for krigsforbrytelser.

I dag sitter han fengslet på ubestemt tid i den nordsvenske byen Umeå, dømt til å sitte inne på livstid for å ha likvidert to politifolk. Drapene er kjent i Sverige som «Malexander-mordene».

Og mens Tony Olsson og Andreas Axelsson, de to som sammen med Arklöv ble dømt til livstidsstraff for Malexander-mordene, kan bli løslatt i løpet av et år eller to, er det ingenting som tyder på at Arklöv vil få den samme muligheten – selv om han har søkt om det en rekke ganger.

Senest i fjor gikk Arklöv til retten for å be om å få straffen gjort tidsavgrenset. Han fikk først medhold i tingretten, den laveste rettsinstansen i Sverige, som begrenset soningstiden til 41 år. Ankeinstansen Göta Hovrätt registrerte at flere forhold tilsa at han fikk omgjort livstidsstraffen til tidsbestemt straff, men ett forhold gjorde at livstidsstraffen ble opprettholdt: Tilbakefallsrisikoen.

Jackie Arklöv regnes rett og slett som altfor farlig.

Vraket i Forsvaret

Jackie Arklöv kom til verden i Liberia 6. juni 1973. Hans mor var en fattig kvinne som ble gravid med en tilfeldig engelskmann i 60-årene. Moren ble kort etter sammen med en amerikaner ved navn Joe, men da han ble syk, bestemte hun seg for å adoptere bort sine to yngste barn, Jackie og en liten søster. ▶

LEIESOLDAT: Nynazisten Jackie Arklöv vervet seg som leiesoldat i Kroatia under krigen på Balkan. Senere ble han dømt for å ha drept to svenske politifolk.

WIKIMEDIA COMMONS

ETNISK RENSING: Kirken i Rotimlja i Kroatia var ett av to gudshus i byen. Det andre var en moské. Her var Jackie Arklöv aktiv i etnisk rensing og gjorde seg skyldig i tortur og krigsforbrytelser under krigen i Bosnia.

WIKIMEDIA COMMONS

BANKET OPP: I fengslet i Storboda ble Jackie Arklöv banket opp. Siden ble han flyttet til et fengsel lenger nord i Sverige.

Søskenparet endte til å begynne med opp i Norge. Men da Jackie var rundt to år gammel, ble han og søsteren adoptert til et par i byen Ankarsund i Lappland. Arklöv viste tidlig tegn på identitetskrise. Han ble mobbet, men dominerte selv også andre barn. Han utviklet tidlig en interesse for 2. verdenskrig, jødeutryddelsene og nazismen. Likevel ble han bare 17 år gammel tatt opp som befalelev i det svenske forsvaret.

Etter å ha avtjent verneplikten,

ble han vraket til videre officersutdanning. Han var så vidt i kontakt med Fremmedlegionen i Frankrike, men han dro i stedet til Balkan.

Arklöv var bare 19 år gammel da han i 1992 reiste til Bosnia-Hercegovina og meldte seg til tjeneste som leiesoldat for den kroatisk militsen HVO under krigen mot muslimene i området. Han jaktet på penger, kameratskap, eventyr – og strid.

Hans håp var å komme tilbake

til foreldre og kompiser i Nord-Sverige som en feiret og dekorert soldat.

Skrev ned forbrytelser

Men krig er sjelden fest. Det interne gruppepresset, de nerveslitende raidene gjennom fiendtlig område, all drepingen i den blodige konflikten, førte til at han selv begikk handlinger han ikke hadde tenkt seg. I sin private krigsdagbok skildrer Arklöv noen av handlingene som førte til at

RYSTET SVERIGE: De to politifolkene Olov «Olle» Borén (42) og Robert Karlström (30) ble likvidert med sine egne tjenestevåpen. Jackie Arklöv tilsto senere at han avfyrte skuddene.

han senere ble stilt for retten og dømt for alvorlige krigsforbrytelser.

Sommeren 1993 var kamphandlingene særlig intense, og 13. juli pågikk harde trefninger mellom kroatene og muslimske tropper i nærheten av byen Rotimlja. Dagen etter inntok Arklövs gruppe Rotimlja og en nærliggende by, og flere sivile og barn ble drept.

Jackie Arklöv skriver i dagboken at hans avdeling tente på bygninger og ødela byen systematisk.

« For de fleste er jeg bare et monster.

POLISEN

De kastet granater inn i private hjem og «likviderer alt levende». Kroatene gikk fra gate til gate og rensket byen etnisk og fjernet alle muslimer de kom over.

22 år gamle Mevlida Sesar var dessuten gravid i tredje måned. Hun ble tatt til fange sammen med sine to barn på to og tre år. Senere ble hun et sentralt vitne mot den svenske leiesoldaten. I dagene fra 14. til 16. juli 1993 torturerte Arklöv henne personlig. I retten fortalte Sesar om en spesielt traumatiserende hendelse der Arklöv tok henne vekk fra de to barna, tvang henne ned på huk og ville ha henne til å si «Allahu Akbar». Da hun nektet, stakk han geværpipen sin inn i munnen hennes og gjentok kravet.

Svenskens soldatkompis spar-

ket henne i ryggen og ropte «Si det da! Han er gal! Han kommer til å drepe deg».

Da ga hun etter.

Etter mishandlingen blødde hun fra underlivet, hun trodde fosteret var dødt. Arklöv ropte «fremad marsj, hore!» Han truet senere med å skjære fosteret ut av henne med kniv. En annen gang tvang han henne til å tenne seg en sigarett før han ga henne en voldsom ørefik så sigaretten skvatt ut av munnen hennes.

Ved andre tilfeller viste avdelingen hans frem bensinkanner og truet med å brenne alle kvinnene og barna deres til døde.

De grove overgrepene mot Mevlida og 65 andre kvinner og barn fra Rotimlja pågikk i flere dager. Episoden er bare ett av de

mange overgrepene Arklöv senere ble dømt for i Høyesterett i Bosnia-Hercegovina.

«Dumme saker»

– Jeg har forsøkt å finne forklaringer på det jeg gjorde. Jeg mener; jeg er nok en idiot i krig, men jeg er ingen psykopat. Jeg elsket kampene og de korrekte drapene ... men de der dumme sakene..., sa han i et intervju med Aftenbladet i 2008.

«De dumme sakene». Det var det han kalte overgrepene.

Og han var klar over at han gikk for langt enkelte ganger.

– Dersom muslimene hadde vunnet krigen, hadde jeg blitt henrettet, uttalte han.

Tilbake i Sverige gikk det ikke lang tid før det ble klart for omgi-

velsene at Arklöv hadde med seg tung psykisk bagasje tilbake fra Balkan. Han havnet stadig i håndgemeng, han slengte rundt seg med trusler, og han ble en fryktet person i lokalmiljøet. «Krigsforbryteren» ble han kalt, og det ble ikke bedre av at han åpent og aktivt sluttet seg til en nynazistisk gruppe.

Farget nynazist

Et år eller to etter at han kom tilbake fra Bosnia, fikk Arklöv en kobling til gruppen «NS Östersund».

Nynazistene som var medlemmer der var svært skeptiske til «den svarte nazisten», men han ble akseptert halvt på nåde etter som han var like negativ til jødene og dyrket Hitler like

INGVAR NÄSLUND/NTB

mye som de andre. Den tidligere lederen i gruppen gjorde det likevel klart at dersom de tok makten, måtte Arklöv regne med å bli sterilisert.

Det var i dette miljøet han kom i kontakt med Tony Olsson og Andreas Axelsson – som skulle bli hans kamerater og senere «brothers in arms».

Trekløveret hadde allerede ranet flere banker, forretninger og postkontorer i sin felles forbryterkarriere da de 28. mai 1999 trengte seg inn i lokalene til Östgöta Eskilda Bank i Kisa og stakk av med 2,6 millioner svenske kroner.

I Malexander, 6–7 mil sør for byen Linköping, hadde politiet satt opp en veisperring. Ranerne ble stanset av en politipatrulje bestående av Olov «Olle» Borén (42) og Robert Karlström (30).

Det de to betjentene ikke visste, var at ranerne før de nådde Malexander hadde skutt mot en annen politimann og dessuten kastet håndgranater mot politiet.

Da ranerne skjønte at de var

blitt avslørt, åpnet de ild nok en gang. Ilden ble besvart, og én av ranerne ble truffet.

– Jeg kastet meg ut av bilen og åpnet ild mot politibilen. Jeg traff Karlström og så at den andre politimannen gikk i dekning. Jeg løp mot ham og fyrte av et par skudd før jeg gikk tom for ammunisjon, forklarte Arklöv lenge etterpå.

Da han kom nærmere, så han at politibetjent Borén lå i grøfta ved siden av bilen. Han tok Karlströms pistol og skjøt Borén først, deretter politikollegaen Karlström.

– Løy for alle

Da han ble tatt, pekte Jackie Arklöv først ut sin medskyldige Tony Olsson som den som skjøt de drepende skuddene. Drøyt to

år senere, i juni 2001 innrømmet Arklöv at det var han som gikk bort til politifolkene og henrettet dem med deres egne tjenestevåpen.

– Jeg har løyet for alle, det var jeg som skjøt de siste skuddene, sa Arklöv.

Han hevdet at han nå ville tilstå for å gi de to ranskameratene «oppreisning», som han kalte det. I avhøret sa Arklöv at han er blitt spurt om hvorfor han skjøt de forsvarsløse politimennene, og hva han tenkte.

– Jeg kan ikke svare på det, jeg bare gjorde det. Omtrent som en form for militær reaksjon som jeg er opplært til. Tenk aldri, bare handle. Reager, sier stemmen på båndopptaket.

Omtrent på samme tid som Jackie Arklöv tilsto at det var han

SONET: I dette fengslet i Konjic satt Jackie Arklöv i ett år, dømt for krigsforbrytelser. Han ble sendt hjem til Sverige i en fangeutveksling, anklagene mot ham ble først henlagt av svensk påtalemyndighet.

som hadde avfyrt de dødbringende skuddene mot de to politifolkene, fortalte han også at han vendt ryggen til naziideologien han hadde bekjent seg til i mange år.

Lei egen historie

Arklöv har tatt en god del utdanning mens han har sittet i fengsel, han har dessuten drevet mye med kunstmaling – og flere av bildene hans har vært vist frem på utstillinger utenfor fengselet. Motivene hans tar ofte utgangspunkt i historiske slagscener, han maler

«... nesten like godt som en orgasme.»

NTB

LUFTETUR: Jackie Arklöv sitter inne på ubestemt tid fordi han regnes som for farlig å løslate, men her er han på permisjon i Borås.

landskaper, karikaturer, minner fra krigen. Årene bak murene har også vært vanskelige for Jackie Arklöv på flere måter.

I oktober 2016 ble han overfalt og banket opp av andre innsatte i fengselet i Storboda bare noen måneder etter at han var overført dit.

Årsaken til flyttingen fra en anstalt i Borås, var avsløringen av at Arklöv hadde hatt et «upas-sende» forhold til en kvinnelig vokter, og at dette ble sett på som en sikkerhetsrisiko.

Det svenske rettsvesenet har flere ganger avvist Arkløvs forsøk på å få straffen gjort tidsbestemt, senest i januar i fjor.

– Det blir vanskeligere med tiden å forstå hvorfor jeg sitter her. Det er naturligvis en konsekvens av mitt gamle liv, men

iblant blir det ubegripelig. Jeg vil gjerne komme tilbake til Norrland. Et første skritt kunne være å søke meg til en anstalt i nord. Jeg liker naturen, musikken og mulighetene for å male der, sa Arklöv for to år siden, i et intervju med magasinet «Vägen ut».

Han fikk ikke lenge etter innvilget en søknad om soning i nord – i Umeå – der han nå sitter. Å snakke om det han er dømt for, gjør han helst ikke lenger.

– Jeg er så jævla lei av min egen historie. Jag skammer meg over det jeg har gjort, men dessverre er det ikke mulig å få det ugjort. Jeg har tatt min straff og forsøker nå å finne tilbake det mennesket jeg egentlig er, sier han resignert.

DØMT TO GANGER

Svensk påtalemyndighet henla anklager om krigsforbrytelser mot Jackie Arklöv, forbrytelser han var dømt for i Bosnia. Arklöv fikk til og med utbetalt erstatning.

Jackie Arklöv ble dømt to ganger for krigsforbrytelsene han begikk på Balkan.

Etterforskningen dokumenterte at han hadde deltatt i mishandling av fanger og sivile i flere leirer, blant dem Gabela, Dretelj og Grabovina. Fangene kalte ham «Den svarte djevelen», både på grunn av hudfargen hans og fordi han gikk iført en svart fascistuniform.

I sin krigs dagbok skrev Arklöv at å delta i den kroatisk militsen var en oppfyllelse av hans fascistiske drømmer, og at det å drepe muslimer var «nesten like godt som en orgasme.»

Arklöv var mistenkt for flere drap på bosniske muslimer, men etter krigen ble det vanskelig å bevise hvem som hadde gjort hva i nedslaktningene som fant sted når store områder skulle etnisk renses.

Derimot var det lett å bevise at svensken hadde mishandlet en lang rekke mennesker, både soldater som ble tatt til fange, og sivile. Under rettssaken i Sarajevo fikk han først 13, senere åtte års fengsel. Han slapp fri i en fangeutveksling etter å ha sonet 16 måneder.

Han kom tilbake til Sverige i 1996. Der ble han pågrepet, men løslatt kort etter. I januar 1997 ble saken mot ham henlagt, og han fikk 23 000 kroner i erstatning fra det offentlige.

Men fordi han ikke hadde sonet straffen sin ferdig i Bosnia, ble Arklöv i 2008 på nytt stilt for retten i Sverige for de samme forbrytelsene. Her sa han seg skyldig på seks punkter i tiltalen, og delvis skyldig i to andre forhold og fikk åtte års fengsel.

Straffen fikk ingen betydning ettersom Arklöv allerede satt inne på livstid.

NTB

SIER HAN ANGRER: – Jag skammer meg over det jeg har gjort, sier Jackie Arklöv. Her i kapellet i Kumlafengselet i Stockholm. Så sent som i fjor vinter slo Göta Hovrätt fast at han skulle forbli i fengsel på livstid på grunn av faren for tilbakefall til kriminalitet.

TURISTMAGNET: Slottet Nymphenburg utenfor München er en turistmagnet. Få kjenner til at slottsparken var åsted for et av Nazi-Tysklands mest ulekre show, iscenesatt av Hitlers fortrolige Christian Weber med en rekke avkledder venninner.

NAZI-TOPPEN VILLE LAGE NAKEN-SHOW

STORNAZISTENS FEST-FLOPP

Én ting er behendig utelatt når det gedigne slottet Nymphenburg utenfor München i syd-Tyskland presenteres i dag: Historien om stor-nazistens havarerte propaganda-mønstring av nakne amasoner. ►

Nakne amasoner red med hevet spyd foran tusenvis av inviterte gjester, der turister flaner i dag. Barokk-slottet som kurfyrste Ferdinand Maria av Bayern lot bygge til sin hustru Adelheid på 1670-tallet, trekker hundretusener av turister hvert år. En attraksjon er museet med overdådige gjenstander fra fordums tyske adelsfolk og kongelige. En annen er det kongelige kjøretøymuseet.

En tredje er de enorme parkanlegget rundt slottet. Parkanlegget som ble brukt som scene for en av tyske nazisters mer mislykkede propaganda-satsinger.

Blant tilskuerne til propaganda-showet var aldri Adolf Hitler. Og han hadde nok gode grunner til å holde seg unna det som ble en kortlivet fest-flopp.

Fest-führer

Etter tyskernes bitre tap i 1. verdenskrig sto München frem som nazismens fødested og sentrum i 1920-årene. Hitler og hans kumpaner kjempet skulder mot skulder i gatekamper mot kommunistene. En av Hitlers nærmeste var også én av de virkelig store slåsskjempene.

Kommunistene kalte ham bare «Tyranen fra München».

Christian Weber var den lokale krigsveteranen, utkasteren og Hitlers livvakt gjennom to år – og angivelig hallik. En mann med rykte som en av de mest brutale lederne i nazi-bevegelsen. Det sies at han var den eneste i Nazi-Tyskland som kunne vitse om Hitlers bok *Mein Kampf* uten å havne i trøbbel.

Som Hitler-fortrolig slo Weber seg på politikken. I 1934 endte han som ansvarlig for Münchens fest-kontor. Det passet ham godt: Nazistene brukte gjerne masse-mønstringer for å tiltrekke seg folk, oppmerksomhet og velvilje. Weber hadde klokkeetro på at fest og moro var et godt supplement til parader og nattlige mønstringer av nazister i uniformer.

Weber blåste opp Münchens karneval til å bli det største i Tyskland. Han ivret for at Hitler skulle bruke Tysklands fortrinnsrett til å arrangere vinter-OL

også, etter tildelingen av sommer-OL i 1936, og bidro dermed til at lekene havnet i Garmisch-Partenkirchen. Weber tok også tak i Münchens oktoberfest og fikk denne til å bli en kraftfull nazi-markering under slagordet «Stolt by, lykkelig Land».

Christian Webers sans for festivitas sto i grell kontrast til hans manglende sans for finesse og eleganse.

Sjalu festløve

Da nazistene kom til makten i 1933, tok Berlin over statusen

som nazistenes hovedstad, blant annet takket være olympiske sommerleker i 1936. Det likte Weber og Münchens turistsjef Paul Wolfrum dårlig. De klekket ut en plan for å plassere München tilbake på Europa-kartet.

Fra tidligere var Weber mannen bak Münchens internasjonale hestesportsuke i Riem. Nå ble statusen til hesteveddeløpet «Tysklands brune bånd» løftet. Hele München ble dekorert med flagg som markerte begivenheten. Til og med et eget frimerke ble utgitt. Engelskmennenes stase-lige Ascot-løp skulle plasseres i skyggen.

Premiepotten på over 2,5 millioner kroner etter dagens verdi,

**« Alt vi trenger å gjøre er
å kle av pikene her hjemme,
sette flomlyset på dem ...**

BUNDESARCHIV

SANS FOR SHOW: Christian Weber var Hitlers betrodde livvakt og stinn av ambisjoner om å skape show-begivenheter i beste nazi-klasse.

utgjorde den største pengepremi i hestevæddeløp på det europeiske kontinentet i 1936.

Men det var ikke nok for Christian Weber: Etter en studietur til Paris i 1936, pønsket Weber ut at hester og teater kunne sammenflettes i et spektakulært show som skulle vekke enda mer oppmerksomhet – både i Tyskland og internasjonalt.

Og alt sammen fordi Christian Weber fra München følte at andre hadde stjålet hans og hjembyens plass i rampelyset.

«Alt vi trenger å gjøre er å kle av pikene her hjemme, sette flomlyset på dem, og menn med penger vil forsake Paris for München», utbasunerte han – og

TOK Plass: Christian Weber (t.v.) brukte sitt ry som bølge og nære forhold til Hitler og nazitoppene som Joseph Goebbels (ved siden av) til å bygge seg karriere som party-president.

plumpet rett uti en nazi-ideologisk hengemyr.

Geografisk trøbbel

Weber fikk stelt i stand et grandiose show utenfor Nymphenburg slott, «en markering av tusenårig tysk kultur». I natter mørket som nazistene var så glade i, under et storslått lysshow og filmet i farger, skulle avkledde kvinner, bare utstyrt med spyd vises frem.

«Amazone-natten» het fore-

BUNDESARCHIV

BUNDESARCHIV

MISUNNELIG: Etter at München hadde fostret nazister i fleng, fikk Berlin alle de stilige opptogene og markeringene, syntes Christian Weber – som ville ta igjen med nakne damer til hest.

BUNDESARCHIV

FORTROLIGE:

Adolf Hitler søkte støtte hos sin fortrolige venn og livvakt Christian Weber. I bakgrunnen SS-sjefen Heinrich Himmler.

BUNDESARCHIV

HENTET TIL BAYERN: OL i 1936 ble en suksesshistorie for norske deltagere – og for nazi-toppen Christian Weber som fikk Hitler til å bruke fortrinnsretten til å arrangere også vinter-OL i 1936.

WIKIMEDIA

OL-FEST: Skulle Berlin ha OL-fest og nazi-markering under OL-ilden, skulle sannelig München ha noe spektakulært også. Uten klær, syntes Christian Weber.

THE END: I fire år fikk lett antrukne kvinner markedsføre nazistene i München, enda nazistene helst ville ha kvinnene hjemme hos mann og barn.

stillingen. Temaet var kanskje litt uventet, ettersom de kvinnelige krigerne amasonene stammet fra gresk mytologi. Ifølge historikere var amasonene bosatt nord og øst for Svartehavet. De historiske røttene i tusenårig tysk kultur fremsto dermed litt uklare.

Selve slottet var opplyst med lyskastere, og over hele området funklet levende lys og fakler. I slottets private innsjø duppet gondoler. Etter sigende skulle representanter for en rekke kongehus ha holdt party-president Christian Weber med selskap på ærestribunen rett foran slottet på den første forestillingen i 1935. Opptil 20 000 mennesker overvar forestillingen inne på slottsområdet.

Og etterpå var det utemmet fyrverkeri – til glede for skuelystne som ikke var blant de prominente innbudte som slapp inn på arenaen.

Pupper i galopp

i «Amazonenatten» optrådte lettkleddede kvinner med danse-nummer inspirert av Hollywood og Broadway. Noen av de unge damene var helt nakne bortsett fra en papphjelm. Andre hadde kun kortbukser eller et tøybelte som egentlig var mer et tilbehør enn et plagg. «Amazonene» var rekruttert blant turnere- og dansere, organisert gjennom Bund Deutscher Mädel, jente-varianten av Hitlerjugend. Unge piker mellom 17 og 21 år fra Foreningen for Tro & Skjønnhet (Werk Glaube und Schönheit) deltok også i tablåer med hundrevis av aktører under lyskastene.

Stor oppsikt vakte det da toppløse kvinner kom ridende forbi publikum i galopp – med brystene i fri dressur. Ja, så voldsomt ble det at de valgte å gå over til trav

SKJERMDUMP

BELYST OG LYSTIG: Cabaret-danserinner ble hentet inn fra Berlin for å gjøre tjeneste som avkledd blikkfang i propaganda-showet.

WIKIMEDIA COMMONS

SKJERM DUMP

året etter. Paradoksalt nok tjente disse kvinnene til livets opphold som kabaret-dansere i Berlin, selveste rivalbyen.

Og de mannlige artistene, iført romantiske kostymer fra 1700-tallet? Det var i stor grad unge SS-soldater, rekruttert blant vakten i den allerede da fryktede konsentrasjonsleiren Dachau. SS-general Hermann Fegelein satt i styret for «Amazonen-natten». Han var sterkt involvert i showet med sitt SS-kavalerikorps som viste kunster på hest.

Foretrakk Wagner

Men for nazi-ideologene hadde spetakkelet til Christian Weber skapt en delikat floke.

Nazistenes kvinnebilde harmonerte dårlig med det som ble fremvist i «Amazonen-Natten»: Tyske kvinner hørte til i hjemmet, skulle føde barn, stelle for

LANSE UTEN ELEGANSE:

Turnere og danserinner var blant kvinnene som rekruttert til showet Amazonen-Natten for å feire «tusenårig tysk kultur».

sin mann og fremme tradisjonelle verdier som ekteskap, familie og hjem. De skulle aldeles ikke sitte på hesteryggen med utildekkede usynkront ristende bryster i full galopp. Kanskje var det derfor Adolf Hitler aldri dukket opp på sin fortrolige venns naken-ekstravagansa. Hitler foretrakk i stedet en Wagner-festival som ble holdt i området på samme tidspunkt.

Et hint om hva Hitler mente om naken-moraa til Weber er skjebnen til massemonstringen i München.

Da 2. verdenskrig brøt ut i 1939, ble amasonene påkledd og dimittert etter at kongelige og andre kjendiser valgte andre forlystelser.

«... plumpet rett uti en nazi-ideologisk hengemyr.

LYSTIG MED LYSET

Elektroingeniøren og sjef for elektrisitetsverket i München, Wilhelm Hindelang, tok ikke lett på sin oppgave som lysansvarlig for Amazonen-natten.

SKJERM DUMP

GODT VAKTHOLD: Hestekarene i showet var til daglig SS-vakter i konsentrasjonsleiren Dachau. Amasonene på hestene skal angivelig ha blitt fremvist for berøring av prominente gjester etter showet.

Under et opphold i New York i 1936 hadde han nøyse studert lyssettingen på Broadway-teatrene. Lyssettingen av Niagara Falls fikk han også med seg på sitt studiebesøk, i tillegg til alle neonreklamene han tok bilde av.

Til Amazonen-natten slapp Hindelang løs all sin kreativitet og ekspertise. Han brukte ultrafiolette kjeder, fargede undervannslys og dansegulv som ble opplyst nedenfra. Hindelang var også en ivrig filmfotograf og han filmet forestillingen i Kodachrome farger, antagelig den første fargefilmen som ble tatt opp etter mørkets frembrudd i Tyskland. Bilder fra filmen ser du over.

Forestillingen krevde mye elektrisk kraft og store deler av lys- og telefonsystemene ble stilt til rådighet av Wehrmacht. Resten ble levert av Siemens, elektroselskapet med hovedkvarter i München.

Men hesteveddeløpene i Webers regi fikk fortsette med Førerenes velsignelse – også mens verdenskrigen raste for fullt. Det sier litt om Webers status, også i Berlin.

Overlevde krigen

Weber overlevde alle krigsårene. Offisielt ble han tatt til fange av amerikanerne og døde i en bilulykke i fangenskap i 1945. Han skal så ha blitt begravet i en massegrav. Men det verserer også hardnakkede rykter om at han slapp unna og kom seg til Sør-

Amerika. Utgangspunktet for spekulasjonene er beskrivelsen av liket av den angivelige Christian Weber som ung og slank. Hvis det var riktig, måtte 2. verdenskrig hatt en forbløffende effekt på Hitlers bølge fra 1920-årene.

Men om Weber og hans amasoner er glemt, lever de tradisjonelle galoppkonkurransene på Riem-banen i beste velgående. Og også oktoberfesten gjør München fortsatt stolt og attraktiv. Og i Nymphenburg-parken hender det at turister kaster T-skjorten i sommervarmen. □

Fristende vogn med to

En av de mest populære SUV-modellene her i Norge de siste 15 årene overrasker i comebacket. Den nye Outlander viser at det fortsatt er liv laga for ladehybrider, og løfter seg mange hakk i forhold til forgjengeren, men den er ikke uten ulemper.

Tekst og foto: **Terje Bjørnsen**

Den første utgaven av Mitsubishi Outlander dukket opp i 2003, og ble erstattet av en større modell i 2006. Den tredje utgaven av Outlander ble lansert høsten 2012, da også som ladehybrid. Det var en suksessoppskrift av store dimensjoner, for Mitsubishi solgte nesten 26 000 eksemplarer mel-

lom 2013 til 2020. Det var nesten dobbelt så mange som nummer to av ladehybridene i samme periode, Volvo XC60.

Outlander fikk facelift i 2016 og 2019, før Mitsubishi i 2020 besluttet å stanse lanseringer av nye modeller i Europa. Den beslutningen ble omgjort i 2023, og fabrikken kunngjorde at nye Outlander PHEV likevel skulle selges i Europa. Den europeiske

versjonen ble avduket høsten 2024, med salgsstart i 20 europeiske land fra 2025.

Langt mer moderne

Da vi testet 2019-modellen av Outlander merket vi godt at grunnteknikken begynte å dra på årene, selv om ivrig facelift-virk-somhet sørget for å gjøre bilen attraktiv – ikke minst med tanke på pris og utstyr. Vi har tidligere

hatt en grundig gjennomgang av bilen fra lanseringen i Portugal tidligere i 2025, og i denne testen skal vi konsentrere oss om hvordan den presterer under norske kjøreforhold.

I forhold til testen av forgjengeren for snart syv år siden er det lett å merke at nye Mitsubishi Outlander er en langt mer moderne bil. Den ble opprinnelig lansert i 2022, og baserer seg på Renault/Nissan-plattformen CMF C/D. Nissan Qashqai og X-Trail er de modellene vi kjenner best i Norge på samme basis.

På tross av mer moderne linjer, er det ikke vanskelig å se at her

Mitsubishi Outlander PHEV

TEST

klare ulemper

BRA KONSEPT: En ladbar hybrid-SUV med 4WD og gode plassforhold har fortsatt mange positive sider, selv om den straffes av avgiftssystemet.

kommer en Outlander; en prangende grill der flittig krombruk og markerte kjøre- og hovedlys er hovedtrekk. Hekk og profil går mer i en asiatisk-konservativ stil, noe av det samme du finner på Toyota RAV4, en bil som for øvrig må regnes som hovedkonkurrenten, men som Toyota Norge nå har fjernet med sortimentet.

UTSTYRSNIVÅER: Vår godt utstyrte testbil har alt du trenger og litt til. Den koster 855 000, mens innstegsmodellen starter på 760 000 kroner. Det er rundt 200 000 mer enn tilsvarende elbiler.

Gode bilegenskaper

Innvendig fortsetter den samme stilen, med en kombinasjon av dashboard, betjening og skjermstørrelse der menn i middelalderen og oppover vil nikke gjenkjennende. På det området treffer Mitsubishi blink, for bilen tiltrekker seg uansett ikke yngre teknokrater med ønske om vegg-til-vegg skjermer og minst mulig som minner om god, gammeldags bilkjøring.

Det kan til gjengjeld Outlander by på i massevis, heldigvis med to streker under «god». Nei, vi snakker ikke om noe revolusjonerende, men solide basisegenskaper ►

KJENT STIL: Kraftig grill med masse krom og lys kjenner er fortsatt typiske trekk i Outlander-designet.

for en familie-SUV med ladbar hybridteknikk under skallet. Veiegenskaper og kjørefølelse havner i kategorien trygg og lettkjørt. Det betyr at Outlander stort sett gjør slik du forventer, er stabil på rett frem og ved svingkjøring, uten at du nødvendigvis henger deg på en Porsche Taycan.

Et ankepunkt

Understellsoppsettet har en bra balanse mellom den gode kontrollen fra førerplass, og en brukbar fjæringskomfort. Den kan være småstiv på små ujevnheter og i sakte fart, men flyter fint over rufsete landevei når du har fått opp tempoet.

Like positive kan vi dessverre ikke være til støynivået, for på grov asfalt er det mye hjulstøy. Det gjelder flere biler i denne klassen, men med drøyt 70 dBA i

100 km/t ligger Outlander blant de dårligste vi har testet de siste årene.

Mer enn tilstrekkelig

Hybrid drivlinjen består av en 2,4-liters bensinmotor som både driver forhjulene og leverer strøm til batteriet. Dessuten elmotor foran og bak. De sørger for 4WD og ren eldrift når det er nok strøm på batteriet (22,7 kWh brutto kapasitet). Med trinnløst automatgir fungerer drivlinjen temmelig sømløst, og det er nesten bare ved høy belastning du legger merke til bensinmotoren. Ellers kobles de ulike elementene inn ved behov, uten at fører eller passasjer trenger å reflektere noe særlig over hva som skjer.

Totalt sørger det for systemeffekt på 225 kW/303 hk og 450 Nm dreiemoment. Bilen sparker bra unna i våre akselerasjonstester, og klokkes inn 0-100 km/t på 7,5 sekunder, mot fabrikkstallet på

7,9 sekunder. Også forbikjøringsakselerasjonen er stødig, om ikke like hysterisk som i de raskeste elbilene i klassen, men de færreste trenger det i en familie-SUV. En betegnelse den innvendige plassen lever opp til. Ikke

BRA Plass: Bagasjerommet er på nesten 500 liter og har en praktisk, lettlastet utforming.

klasseledende, men både baksete og lasterom mer enn tilstrekkelig for fire personer med bagasje.

TEKNISKE DATA

Motor:	2360 cm3 og 2xEL
Effekt, kW/hk:	225/302
Dreiemoment, Nm:	450
Egenvekt, m/fører, kg:	2195
Tilhengervekt, kg:	1600
Lengde/bredde/høyde, cm:	472/186/175
Akselavstand, cm:	270
Bakkeklaring, cm:	19,6
Bagasjerom, liter:	498-1404
Standard dekkdimensjon:	255/40-20
Batterikapasitet, kWh:	22,7
Rekkevidde, WLTP km:	86
Forbruk, WLTP, kWh/mil:	0,08
CO ₂ -utslipp, g/km:	19
0-100 km/t, fabrikk, sek.:	7,9
Toppfart, km/t:	170
Pris fra, kr:	760 000
Pris testbil fra, kr:	855 000

FIN BLANDING: Betjeningen i Outlander er en god kombinasjon av tradisjonelle knapper og hendler, samt en passe stor betjeningsskjerm i tillegg.

TESTDATA

0-100 km/t, sek.:	7,5
60-100 km/t:	3,6
80-120 km/t:	4,6
Støy 80 km/t, dBA:	67,5
Støy 80 km/t fin asfalt, dBA:	63,5
Støy 100 km/t, dBA:	70,5
Støy 100 km/t fin asfalt, dBA:	66,0
Testforbruk 200 km, kWh/mil:	0,37
El-rekkevidde i test, km:	95
Misvisning 100 km/t:	97

VALGMULIGHETER: Du går ikke tom for kjøreinnstillinger i Outlander. Under vanlige forhold gjør «normal» det du trenger.

DOMMEN

Etter rundt 700 testkilometer med den nye Mitsubishi Outlander, kan vi slå fast at den forrige suksessmodellen har fått en verdig oppfølger. Ikke bare det, bilen er også fullt på høyde med elektriske SUV-modeller i samme størrelse når det kommer til bilegenskaper og det praktiske. Dekkstøy er nevnt, men det virkelige problemet er avgiftsnivået: Det sørger for at prisen ligger vesentlig over tilsvarende elbiler. Vi tipper likevel noen - enten av nødvendighet eller en smule elbiltrass - gjerne velger en moderne ladehybrid, tross et større hull i bankkontoen. For Outlander gjør jobben, den.

KLEDELIG: Fra siden og bakfra har Outlander tradisjonelle og rene SUV-linjer.

Fin ladehybrid-løsning

Med batteri på nesten 23 kWh brutto og 53-liters bensintank ligger maksimal rekkevidde på 835 km med utgangspunkt i våre forbrukstester. I vår testperiode lå temperaturen på 15-20° og vi oppnådde mellom 85-100 km i ren elektrisk rekkevidde, noe vi anser som svært bra. Det betyr at mange kan kjøre helelektrisk i hverdagen. Langturer uten behov for lading er nyttig, særlig der infrastrukturen fortsatt er sparsom. På vår 200 km forbrukstest kom bilen 85 km på strøm, og brukte 0,37 l/mil totalt. Vi kjørte også uten strøm og kun på bensin i 300 km, med et forbruk på 0,74 l/mil. Outlander kan hurtiglades på Chademo-ladere, da tar det rundt en halvtime til 80 prosent batterikapasitet.

Førsteinntrykk: Alpine A390

Den kommer med tre elmotorer, firehjulstrekk og forbikjøringsmodus

Produsenten omtaler den som en «racerbil i dress», men de praktiske egenskapene er ikke glemt.

SPORTY: En racerbil i dress, og en sport fastback-versjon av A110, sier Alpine om A390. Nærmest perfekt vektfordeling, 49/51 foran/bak, opptil 470 hestekrefter og helt variabel firehjulsdrift, lover godt.

Tekst og foto: **Martin Jansen**

Vi begynner med et tilbakeblikk. Det startet for 70 år siden, i 1955. Da ble Société Anonyme à Responsabilité Limitée Alpine grunnlagt av rallykjøreren Jean Rédélé som bygget modellen A106 basert på Renault 4 CV. I 1962 bygde samme Rédélé en knapt 800 kilo tung bil med glassfiberkarosseri på rørramme. Alpine 110 var lav, trang, og den midtmonterte motoren sørget for at den var lumsk å kjøre. Trolig lo deler av publikummet da svenske Ove Andersson stilte opp i Monte Carlo med lille Alpine A110 i 1971. Latteren stilnet raskt. Alpine vant. To år senere ble pallen teppebelagt med samme modell. Alpine vant flere ganger over storheter som Porsche, Ford og Lancia i FIA World Rally Championship. I tillegg knuste de konkurrentene i det prestisjetunge 24-timers billøpet Le Mans i 1978.

Suksessen med første generasjon Alpine A110 ble fulgt opp

med en etterfølger med kallenavn Berlinette fra 1965 til 1977. I 1969 ble fabrikken i Dieppe i åpnet.

– Fabrikken var nesten tom

I 1995, 40 år etter oppstarten, trillet siste Alpine ut av fabrikklokalene i Normandie. Alpine hadde

vært en del av Renault siden 1973, og fabrikken begynte i stedet å produsere biler for Renault-gruppen. Om selve Alpine ble det stille, helt til 2012 da det ble vist tegninger av en ny A110. Den ble satt i produksjon i 2017.

Designerne hadde ikke latt

legendariske A110 gå glemmeboken. De fire frontlyktene, den buede bakruten og eksosrøret minnet sterkt om rallybilen som på 70-tallet rystet godt vante rivaler. Likevel: Etter noe ståhei ble det nok en gang temmelig stille.

Alpine fakta

1955: Société Anonyme à Responsabilité Limitée Alpine grunnlagt

1962: Alpine A110

1971: Første seier i Monte Carlo

1973: Alpine vinner FIA World Rally Championship.

1976: Alpine A310 V6

1977: Produksjonen av A110 opphører i Dieppe.

1978: Alpine vinner Le Mans

1985: Alpine GTA

1991: Alpine A610

1995: Alpine-produksjonen opphører

2012: Alpine relanseres som prosjekt

2017: Nye Alpine A110 vises frem

LEGENDE: Alpine A110.

VERDENSPREMIERE: Nye A390 ble kjørt ut på scenen i Dieppe av selveste Pierre Gasly med Zinédine Zidane i passasjeret.

I september 2020 besøkte Renault-boss Luca de Meo fabrikkene i Dieppe.

– Fabrikken var nesten tom. Alt sto stille. Alpine hadde ingen nye biler på gang, og Formel 1 ble ikke ansett som noe annet enn en utgiftspost, minnes de Meo.

Helt ny modell

Nå skjer det ting. Nylig kom A290, en Alpine-versjon av Renault 5 med opptil 220 hestekrefter og egen understellstuning. Alpine skal lansere hele syv nye elektriske modeller de neste årene. Første virkelig egenproduserte, er A390. Den hadde nylig verdenspremiere i Dieppe der Vi Menn Bil var til stede.

Det dreier seg om en 4,6 meter lang og kompakt crossover med 89 kWt batteri, opptil 470 hestekrefter og 808 Nm, 0-100-akselerasjon på 3,9 sekunder, stort bagasjerom, hengervekt på 1600

INGEN SIMPEL HARDPLAST: Elektrisk justerbare forseter med varme og massasje. Flere typer materialer er tilgjengelig, blant annet skinn og Alcantara. Den kan også fås med disse komfortable bøttesetene fra Sabelt kledd med Nappa-skin.

STANDARD: A390 kommer blant annet standard med varmpumpe. Det samme med muligheten til å aktivere forvarming av batteriet manuelt. Varme i ratt og seter er standard. GTS har i tillegg massasje i forsetene samt elementer av ekte karbon og skinninteriør.

kilo, skinnseter – og firehjulsdraft. Og ikke et hvilken som helst.

Tre elmotorer

Den kommer med tre elmotorer. Én foran og to bak. De bakre elmotorene virker uavhengig på hvert sitt hjul. Det dreier seg ifølge Alpine om en helt variabel firehjulsdraft der alle kreftene kan sendes bakover, kontrollert av en elektronisk styringsenhet. De to bakre elmotorene jobber uavhengig, men ECU-enheten styrer

hvor mye krefter som til enhver tid skal virke på hvert hjul for best mulig kjøreegenskaper og grep. Ingen hjul bremses. I sving vil typisk hjulet i yttersving få mer kraft enn hjulet i innersving. Kraftfordelingen justeres elektronisk basert på parametere som styrevinkel og hastighet.

Forbikjøringsmodus

Det skal ikke så mye fantasi til for å ane at dette borger for morsomme kjøreepplevelser. Alpines

fokus er vekt, lav vekt, noe som er en utfordring med elbiler og tunge batteripakker. 4WD-oppsettet med to elmotorer bak og torque vedfyring på bakakselen er et hovedtiltak for å kamouflere egenvekten på 2,1 tonn.

At A390 har et eget track-modus viser at Alpine mener alvor. Boost-modus har den også, som Alpine kult nok kaller forbikjøringsmodus, som gir maks ytelse i 10 sekunder. Det er ikke snakk om DRS, men aerodynamikk og ▶

MOMENTFORDELING: De to bakre elmotorene jobber uavhengig, og momentfordelingen styres elektronisk og millisekunder-raskt av Alpine Active Torque Vectoring-systemet, som typisk vil fordele mer kraft til ytterhjul.

SNØFLAK: A390 kan fås med 21-tommers smidde felger med snøflak-design.

PLASS: 532 liters bagasjerom med rom under gulvet for ladekabel. Bakseteryggen har 60:40-fordeling og mangler skiluke. A390 kan trekke henger på 1600 kilo.

kanalisering av luft har vært et annet fokusområde i utviklingen av A390.

To versjoner

A390 kommer i to versjoner, GT og GTS, begge med 89 kWt batteri anvendelig kapasitet. Effekttuttaket skiller. GTS leverer 470 hestekrefter og et dreiemoment på 808 Nm, mens tallene for GT er 400 hestekrefter og 605 nm

20-tommers felger kledd med Michelin-dekk er standard, men bilen kan også leveres med

21-tommers smidde felger med snøflak-design. Den kommer med 365 mm ventilerte bremseskiver med sekstemplede kalipere.

Nappa-skin og karbon

Store deler av interiøret er kledd med ekte skinn, du kan sågar få Sabelt-seter kledd med Nappa, og her finnes også elementer av ekte karbon. Den høye senterkonsollen er inspirert av A110 og har de samme tre store girknappene som den hekkmotoriserte sportsbilen.

FRANSK PRODUKSJON: A390 skal produseres ved Alpine-fabrikken i Dieppe i Normandie, side om side med A110.

I tillegg har midtkonsollen trådløs ladeplate, koppholder og oppbevaringsrom. Den store berøringsskjermen og den fine raden med fysiske knapper for klimakontroll kjenner vi igjen fra Renault. Et lydanlegg med 13 høyttalere og subwoofer i den ene siden av bagasjerommet er levert av franske Devialet. Fra dem kan du få kunstig motorlyd i sanntid, som innebærer at lyden justeres etter kjøremønsteret ditt. I Alpine Sport-lydmodus er det innslag av A110.

Skru av ESP-en

Rattet har varme og er kledd med Nappa-skin. Det er tykt og godt å holde i, har flat underside og er utstyrt med de etter hvert så

sedvanlige knappene for cruise-kontroll med automatisk avstandsholder, stemmekontroll, telefon og menyoppsett på det digitale instrumentpanelet.

I tillegg er det utstyrt med en rød knapp for forbikjøringsmodus, en knapp for graden av regenerering og Multisense-bryteren som du velger kjøremodus med. Foruten banemodus finnes øko, normal, sport og individuell.

I modusene normal, sport og bane justeres karakteren på Alpine Active Torque Vectoring-systemet på bakakselen, den elektroniske stabilitetskontrollen og traction. Det er også mulig å skru av ESP-en helt, noe mange foretrekker særlig ved banekjøring.

TEKNISKE DATA:

	Alpine A390 GTS	Alpine A390 GT
Motor:	3xEL	3xEL
Batteri, kWt:	89	
Effekt, kW/hk:	345/470	295/400
Dreiemoment, Nm:	808	605
Egenvekt, kg ca.:	2121	2121
Lengde/bredde/høyde, cm:	462/189/153	462/189/153
Akselavstand, cm:	271	271
Bakkeklaring, cm:	15,2	15,2
Bagasjerom, liter:	532	532
Hengervekt, kg:	1600	1600
Standard dekkdimensjon:	245/40 ZR21	245/45 R20
Rekkevidde, WLTP km:	520	555
Maks ladehastighet (DC), kWt:	190	190
DC 100 kW charging station (15-80%):		
Forbruk, WLTP, kWh/mil:		
0-100 km/t, fabrikk, sek:	3,9	4,8
Toppfart, km/t:	225	200
Pris fra, euro ca.:	65 000	67 000

Til Norge

A390 produseres ved fabrikken i Dieppe sammen med A110. Alpine regner med å starte kundeleveringer i utvalgte land før

jul. Norske kunder må trolig vente til våren 2026. Prisen er ikke klar, men Alpine anslår mellom 65 000 og 67 000 euro. □

**UNIVERSETS
HEMMELIGHETER:**
Besøksenteret til
forskningssenteret CERN
skal illustrere vår klode.

600

millioner proton-
kollisjoner i sekundet
finner sted i Large
Hadron Collider
på CERN

Slipp løs din indre nerd

Drømmeturen for deg som vil oppleve noe helt spesielt
– hvis du har litt ekstra å rutte med.

HER ER SJANSEN til å la din indre nerd få sitt livs tur. I oktober tilbyr nemlig vitenskapsmagasinet New Scientist en reise som bokstavelig talt tar deg inn til universets dypeste hemmeligheter: I partikkelakseleratoren CERN, og under Mont Blancs frose isbreer.

I løpet av en seks dager lang tur til Genève og

Chamonix, får du alt du måtte drømme om dersom du er en av dem som får gåsehud av ord som Higgs-boson, mørk materie og kvantefluktuasjoner, og som gjerne kan tenke deg et glass vin på en alpe-terrasse når hodet trenger en pause fra verdensrommets mysterier.

Programmet byr på private foredrag med forskere, guidede omvisninger inne på CERN og utflukter til isbreen Mer de Glace og toppen av fjellet Aiguille du Midi, med sin glassbalkong hundrevis av meter over avgrunnen. Alt dette er pakket inn i fire-stjerners hotell, frokoster hver dag, tre middager og én lunsj, samt fly tur-retur fra London inkludert i prisen.

Det er slett ikke billig, regn med å betale fra 3579 britiske pund per person, altså rundt 45 000 kroner etter dagens kurs. Litt kort varsel, men fortvil ikke. Det blir nye sjanser neste år, om du trenger å spare litt.

HØYTHENGENDE: Fra Aiguille du Midi har du spektakulær utsikt.

Kunnskaps- reiser

Her er noen andre nerdefrier du kan legge ut på

NASA Space Center, Houston:

Kom tett på raketter, romdrakter og kontrollrommet som styrte Apollo 11.

ESO Paranal Observatory, Chile:

Besøk verdens mest avanserte bakkebaserte teleskop, midt i Atacamaørkenen.

Large Hadron Collider, Genève:

Hvis du ikke rekker New Scientist-turen, tilbyr CERN egne omvisninger året rundt – helt gratis.

Natural History Museum, London:

Ikke bare dinosaurer – museet arrangerer nattbesøk, forskerkurs og temavandringer bak lukkede dører.

NTB

Himalaya på tvers

Hvis du har igjen både feriedager og feriepenger, kan det kanskje lokke med et lite eventyr i høst. Reiseselskapet Vista Travel tar deg med fra Nepals fargerike og kaotiske hovedstad Katmandu, gjennom grønnkledde dalfører og opp til det tynne luftlaget i Tibet.

Turen varer i 14 dager og går over fjellet – via Langtang-dalen, verdens høyest beliggende kloster ved Rongbuk, og videre til Lhasa. Du kjører gjennom dramatiske landskap i jeep og minibuss, krysser 5000 meter høye fjellpass og får nærkontakt med både fjell, tro og geopolitiske spenninger. Du bor enkelt, men komfortabelt på hoteller og gjestehus underveis og lokale guider sørger for at du får med deg både de hellige stedene og de beste utsiktspunktene. Pris fra 63 980 kroner.

NTB

MIGUEL COUTO/NTB

Hemmelig ferieperle

Mens alle andre velger Algarve-kysten, drar portugiserne selv til Troia – en smal, hvit sandbanke bare en kort fergetur sør for Lisboa. Her venter milde vinder, stille luksus og noen av de vakreste strendene på hele den iberiske halvøy.

Troia ligger på en odde mellom Atlanterhavet og elvemunningen Sado, rett over bukta fra Setúbal. Du kommer hit med ferge på en halvtime, og du føler kontrasten på kroppen umiddelbart. Her finner du bilfrie stier, ser delfiner i vannskorpa, bor på gigantiske ferieresorter. I tillegg kan du spille golf, se romerske ruiner og boltre deg i havet.

José Mourinho kommer fra Setúbal, og har et profesjonelt treningssenter på Troia-halvøya – "One Troia José Mourinho Training Centre", som åpnet i januar 2017.

Norges Grand Canyon

Midt på Finnmarks flate vidder skjærer Altaelva seg ned i fjellet og danner Sautso – et mektig elvegjel som ofte omtales som Norges svar på Grand Canyon. I seks kilometer slynger elva seg mellom 400 meter høye fjellvegger i et rått og vakkert landskap.

Altaelva har vært livsnerve for lokalbefolkningen i århundrer. Den er kjent for laksefiske i verdensklasse, og historisk sett har den vært både matfat og ferdsselsåre. Øverst heter den Kautokeinoelva, før den får navnet Altaelva etter Alta-dammen.

Vil du oppleve elva fra vannet, kan du padle fra Jotkavannene via Gjerdevannet og ned mot canyonen. Kanoen må bæres siste stykket. Foretrekker du fast grunn, kan du gå eller sykle fra Jotkavannene eller Gargia Lodge opp til kanten av Sautso.

VISITALTA

Til fjorden

Med utgangspunkt i en renoverert gammel gård midt i Aurland ligger alt til rette for unike og spennende opplevelser midt i vår vakre verdensarv.

TORILD MOLAND

FRA BY TIL LAND: Tone Tone Rønning Vike og mannen Bjørn var lei av bylivet og har bygget om en gammel gård i Aurland til et nydelig hotell.

Tekst: **Torild Moland**

Aurland har vært et populært reisemål helt siden Keiser Wilhelm II seilte innover Sognefjorden på sine årlige sommerferier på slutten av 1800-tallet. Den tyske keiseren hadde vært på en utstilling av nasjonalromantiske malerier fra Norge i 1888, og sommeren etter reiste han nordover for å se om det virkelig var så vakkert der nord. Han fant akkurat hva han trengte her inne mellom fjord og fjell. Trennen var satt.

– Det var sann naturopplevelsene startet her, påpeker Tone Rønning Vike.

Arvet en historie

Da den tidligere Dagbladet-journalisten og byggmestermannen Bjørn Vike flyttet fra Oslo og inn i den gamle gården i Aurlandsdalen i 2012, var det med et klart ønske om å skape noe unikt. De tok ikke bare over en gård – de arvet en historie. Om den britiske Buxtonfamilien som fra slutten ►

Visste du at...
Aurland kommunes høyeste fjell er Blåskavlen 1809 moh?

ROBIN STRAND

IDYLL: Aurlandsfjorden er utgangspunkt for en rekke fantastiske opplevelser, både til fots og med båt eller bil.

Her kan du bo

29/2 Aurland ligger midt i smørøyet for opplevelser i og rundt Aurland. Totalt er det 10 rom fordelt på Fiskehuset der britene bodde, Bestemorhuset der bestemoren til Bjørn bodde og det nye Geitefjøsene. Pris fra kr 4500 per person per døgn, inkludert opphold, frokost, ettermiddagskaffe med bakst og trerettens middag på kvelden. Bestill på 292aurland.com

Vangsgaarden Gjestgiveri i Aurlandsvangen er et annet veldig koselig alternativ inne i selve Aurland med historie tilbake til 1700-tallet. Her er det hotellrom, restaurant og rorbuer. Dobbeltrum fra 3750 kroner inkl. frokost i høysesongen. vangsgaarden.com

Hotel Aurlandsfjord, også i Aurlandsvangen, er ganske nylig pusset opp og har 30 rom, noe med balkong mot fjorden. Dobbeltrum fra 4390 kroner i høysesongen. norwaysbest.com

Aurland fjordhytter: To hytter på 60 kvadratmeter hver som ligger helt ved fjordkanten. Fra 2600 kroner døgnnet for to personer, fra 18 000 kroner for en uke. Båtleie. aurland-fjordhytter.no

Lunde Camping: Ligger langs Skulevegen mellom Sognaportene og Aurlandsvangen. Bobil/campingvogn med to personer fra 320 kroner. Det samme med telt og bil for to personer. Har også hytter i forskjellige prisklasser.

av 1800-tallet brukte to uker på å reise hit, hvert eneste år, for å fiske i Aurlandselva, rangert som en av de beste ørretelvene i verden. Om bestemoren og bestefaren til Bjørn og hans egen barndoms ferier her. Om et unikt og siden UNESCO-vernet landskap.

– Grunnen til at vestnorsk fjordlandskap ble skrevet inn på UNESCOs verdensarvliste i 2005, er den unike kombinasjonen av fjell, fjord og busetting. Det er vi forpliktet til å ivareta for fremtidige generasjoner, mener Tone.

Og det gjør de. Med stor egeninnsats og lange dager har Tone og Bjørn skapt et helt spesielt sted med gjenbruksfokus, økologisk kjøkkenhage, egg fra egne høner, gode historier og høy kvalitet.

NYGAMMELT: 29/2 Aurland er et koselig sted der fokus er sakteferie, økologisk og bærekraftig drift.

1914: Fjellvandrere sitter på tunet til Sinjarheim i 1914. Da var det fortsatt drift på den vilt beliggende fjellgården.

Gammelt og nytt

– Uten historie er alt så hult. Vi ønsker å invitere folk inn i stedet ånd og gi det liv, sier Tone.

Dette er særlig synlig i innredningen, en miks av gammelt og nytt, personlig og innkjøpt, et teppe fra bestemor og en gammel stølsdør. Rommene er stilistiske og ryddige og spiller på historien i Aurlandsdalen.

Fiskehuset var et av de første husene i her. Det har stått her siden tidlig 1700-tallet, fra den tiden da Aurlandsdalen lå i enden av kvegruta fra Østlandet.

– Det er noe nytt og noe gammelt i alt vi gjør, poengterer Tone mens vi vandrer fra rom til rom – alle med sitt helt egne særpreg.

Her er ikke en stol, en seng eller et teppe lik.

Cruise i verdensarven

29/2 Aurland ligger midt i smørøyet for opplevelser i området, fra fotturer til fiske, cruise eller biltur. Flåm er bare 10 minutter unna med bil. Derfra kan man både ta den berømte Flåmsbana eller et cruise inn i verdensarven med den helelektriske båten «Future of the Fjords».

– Se, nå nærmer vi oss det fineste. Innerst i Nærøyfjorden er det virkelig flott. Fjorden er bare 250 meter bred, og fjellsidene stiger enda noen flere hundre meter i været enn du ser nå, sier kaptein Arvid Langeteig og peker på de bratte fjellsidene over oss som er dekket av skodde.

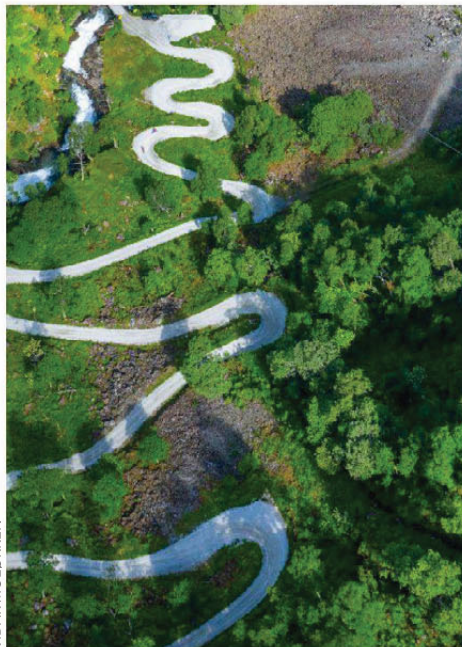
– På fine dager går båten så stille at selv kanopadlerne ikke hører oss. Det er som båten

TURFAVORITT: Turen ned Aurlandsdalen er en av de vakreste i hele Norge. Den tar deg blant annet fordi fjellgården Sinjarheim som ble fraflyttet i 1922.

Info om stedet

Aurland kommune ligger Aurlandsfjorden sentralt ved E16 mellom Oslo og Bergen. Kommunen har rundt 1830 innbyggere fordelt på Aurlandsvangen, Undredal, Flåm, Gudvangen, Bakka og Vassbygdi.

Visste du at...
Nærøyfjorden og
Aurlandsfjorden er
på UNESCOs
verdensarvliste?

VIDAR MOLOKKEN

FLÅM ZIPLINE:

Luftig sjev fra
Vatnahalsen.
Toppfarten kan
komme opp i 100
km/t.

VISITNORWAY.COM

BYGDETUN:
Mellom Aurland og
Flåm ligger de gamle
husklyngene på
Ottnes Bygdetun
– populære for
lokale sauer.

Visste du at...
Utsiktplattformen
på Stegastein ligger
650 meter over
Aurlandsfjorden?

CASPER STEINSLAND

FLÅMSBANA: Verdens vakreste togreise og et stykke imponerende ingeniørkunst. Her ved endestasjon Myrdal.

ØSTERBØ FJELLSTOVE

AURLANDSDALEN: Østerbø Fjellstove og Aurlandsdalen Turisthytte (rødt bygg bakerst) er flotte utgangspunkt for fotturen ned Aurlandsdalen.

RENATE KVÅLE HAGEN

FJORDCRUISE: En elektrisk katamaran glir stille over Nærøyfjorden.

sklir gjennom vannet på en luftpute, mener kapteinen.

Toget til topps

Det berømte toget fra Flåm er ikke like stille, men minst like imponerende. I løpet av en liten time tar toget deg fra Sognefjorden i Flåm til Myrdal på Hardangervidda, 867 meter over havet. Flåmsbanen er en av de bratteste toglinjene i verden på vanlige togskinner, der nesten 80 prosent av lengden har en stigning på 5,5 prosent.

Togturen går gjennom fantastisk natur, gjennom 20 tunneler, forbi stupbratte fjellvegger og fossefall som den fantastiske Kjosfossen. Det er et imponerende stykke ingeniørkunst, med blant annet en vendetunnel som går i spiral inne i fjellet. Flåmsbana regnes som en klassiker og

ble blant annet kåret til verdens vakreste togreise av Lonely Planet i 2014.

Om man har leid sykkel i Flåm, er det mulig å sykle ned igjen de to siste milene av Rallarvegen fra toppstasjonene Vatnahalsen (820 moh) eller Myrdal (867 moh).

Er du klar for et adrenalinkick, så kan du ta zipline fra Vatnahalsen hotell (820 meter over havet) og ned til Kårdalen ved Rallarrosa stølsystemet øverst i Flåmsdalen. Flåm Zipline er Nordens lengste zipline, 1381 meter lang med en høydeforskjell på 305 meter. Toppfarten kan komme opp i 100 km/t.

Sightseeing med bil

En enda enklere måte å nyte naturen på er å kjøre Nasjonal turistveg Aurlandsfjellet. Den smale veien snirkler seg opp dal-

TIL TOPPS: Fra utkikspunktet Stegastein på toppen av Nasjonal turistveg Aurlandsfjellet er det utsikt over både fjord og fjell.

SVEN-ERIK KNOFF

siden nesten 800 meter fra Aurlandsvangen til Stegastein utsiktspunkt, som også er et populært stopp for cruiseturister.

Fra Stegastein og over fjellet avtar trafikken, men den er bare åpen fra rundt 1. juni. Stopp på landskapsrommet på Flotane på høyfjellet og ved Vedahaugane og Mark Dions tankevekkende kunstverk.

Tilbake går ferden gjennom verdens lengste tunnel, Lærdals-tunnelen.

Og er dere fortsatt sultne på mer eventyr, er det mange fine fotturer og støyer å besøke, ikke minst den berømte turen ned Aurlandsdalen.

Den spektakulære naturen, de blågrønne fjordene og de idylliske bosettingene som bergtok Keiser Wilhelm II, er like imponerende mer enn hundre år senere. □

FJELLHYLLER: Aurlandsdalen har status som Historisk vandrerute, et samarbeid mellom DNT og Riksantikvaren. Deler av stien går gjennom juv og over utsprengte hyller.

MARTIN JANSEN

Slik kommer du hit

Aurland ligger drøye 4,5 timer i bil fra Oslo og litt over 2,5 timer fra Bergen. Det er mulig å ta toget til Flåm og så buss til Aurland

Dette kan du oppleve

Aurlandsdalen: Heldagsturen fra Østerbø 820 meter over havet og ned til Vassbygdi på 50 meter over havet er en av landets aller mest kjente og kjære fotturer. Turen er 18 kilometer lang og tar deg blant annet forbi den fraflyttede, men vedlikeholdte fjellgården Sinjarheim. På Østerbø ligger det to hytter: Privatdrevne Østerbø Fjellstove og DNT-hytta Aurlandsdalen turishytte. Vil du starte enda høyere opp, på snaufjellet, så er Geiterygghytta eller Steinbergdalshytta fine utgangspunkt.

Nasjonal turistveg Aurlandsfjellet:

Ta bilen opp til det berømte utkikspunktet Stegastein og om sommeren fortsett over fjellet og ned til historiske Lærdalsøyri.

Flåm med Flåmsbana:

Flåmsbana er med rette kåret til en av verdens vakreste togturer. Hva med å ta toget opp og sykle ned? En vei fra 570 kroner t/r fra 850 kroner. flamsbana.no og visitflam.com

Cruise Nærøfjorden: Aurlandsfjorden henger sammen med den UNESCO-vernedede Nærøfjorden, og med utgangspunkt i Flåm kan man ta et fjordcruise.

Her kan du spise

Vangsgaarden har gastropub (Duehuset) med utserving og mye snadder på menyen, som hjortegryte, pizza med geitost eller Vossasalami, i tillegg til burgere og fish and chips.

Trevarefabrikkens trofaste sliter

– Vi selger'n ikke for en million! sier Kjell Ivar Auby og broren Ragnar om sin Ford F-500 V8 – én av bare åtte amerikanske lastebiler som ble solgt her til lands i 1966. Fremdeles er den i daglig drift for Fortuna Trevarefabrikk, nesten 60 år etter at faren kjøpte den.
– Vi driver med gammel håndverkstradisjon og da passer den fint!

Grevinnen i kofferten

To dykkere oppdaget en rødretet reisekoffert i vannet. De ble nysgjerrige, og oppdaget at kofferten var så tung at de ikke klarte å løfte den opp i båten. De slepte den til land. Og åpnet den. Slik startet en av Sveriges mest pikante drapsetterforskninger.

Verdens vakreste sjøreise

Helt siden 1893 har det som etter hvert ble Hurtigruten trafikkert kysten av Norge. Turisme er for lengst blitt viktigere enn frakt av post og gods – og for mange er avstikkeren inn Trollfjorden (bildet) selve indrefiletten.

FASTE SIDER

Sløseriombudsmannen
TimeOut
Blinkskudd
Yans 10 på topp
Kule sider
Ny viten
Bilmix
Grafikk
Kryssord
Sudoku
Vi Menn quiz
Reisemix

MAISON mat & vin

NYTT & BEDRE!

Matglede for matglade

BLI ABONNENT

og få bladet rett hjem til deg!

Maison mat & vin byr på fristende oppskrifter og tips til både hverdags- og festmat. Du møter entusiastiske kokker som deler av oppskriftene sine, og vinkjennere som gir gode tips til hva du bør drikke til maten.

Maison mat & vin er laget for alle som trives rundt et dekket bord, og er fylt med inspirerende, nyttig og nytbart lesestoff. Livet er for kort til å spise kjedelig mat.

Bon appétit!

Bestill vårt
supertilbud på SMS:

Send **MAT41**
til 2205

Super-
tilbud

**FÅ 6 UTGAVER
+ KNIVSETT I TO
STØRRELSER
FRA SUBARASHII
TIL KUN KR 299***
SPAR 84 %

*+ porto kr 49
for utsendelse
av gaven

6 utgaver i butikk	kr 774
Knivsett fra Subarashii	kr 1095
Totalverdi	kr 1869
Din pris	kr 299 *
Du sparer	kr 1570

* + porto kr 49 for utsendelse av gaven

Et stilig knivsett
fra Subarashii med
kokkekniver i to størrelser.
Verdi kr. 1.095,-

#matglede for matglade

Returadresse:
ART AS
Postboks 209
2021 Skedsmokorset

Praktisk gave til nye abonnent

Spas
595

5 utgaver av
ALT OM FISKE for

Bli abonnent og få et sløyese sett i velk

Alt om fiske holder deg oppdatert på sportsfiske, nyheter, utstyr, tester, teknikker og reportasjer fra hele landet. Norges eneste rendyrkede blad for sportsfiskere!

Få et praktisk sløye/fileteringssett i fire deler. Her har du det du trenger for å gjøre klar fisken til gryta. Den gode fileteringskniven har beskyttelsesslire som holder den fin samtidig som den beskytter omgivelsene for kutt og stikk. Med en god knivsliper har du alltid skarp kniv tilgjengelig. Det følger også med kuttsikker hanske, den får godt grep på fisken samtidig som du beskytter fingrene. Passer utmerket til både hav og innlandsfiske.
Verdi: 249,-

5 utgaver i butikk	kr 595
Sløyese sett	kr 249
TOTALVERDI	kr 894
DIN PRIS*	kr 249
DU SPARER	kr 595
Porto	kr 49

SMS-kode:
FISK9
til **2205**

eller scan
QR-koden